

LAO-CE UTOLSÓ TANÍTÁSAI

WEN-CE

FARKAS LŐRINCZ TÁRSÁGGAL KIADÓ 1961

LAO-CE UTOLSÓ TANÍTÁSAI

WEN-CE

FARKAS LŐRINC IMRE KIADÓ 1995

A fordítás alapjául szolgáló mű:

Wen-tzu – Understanding the Mysteries
Further teachings of Lao-tzu

Published by the Shambala Publications Inc.
Boston, London 1992

Fordította: © Varga Sándor

ISBN 963 85223 8 1
Felelős kiadó: Farkas Lőrinc Imre
Szerkesztő: Bánfalvi András
Regiszer Kiadó és Nyomda

ELŐSZÓ

A taoista hagyomány szerint Lao-ce – amellet, hogy magányosan élő bölcs volt – tanítványokat is fogadott. Minden tanítványának átadott egy csokorravalót tudásából. A Wen-ce néven ismert könyv egy ilyen gyűjtemény, amely valószínűleg úgy született, hogy az egyik tanítvány lejegyezte mesterének szavait.

A könyv szerzője feltehetően a Csou-dinasztia Ping nevű királyának tanácsadója volt, bár mint minden ősi szent könyv, a Wen-ce születése és története is az idők homályába vész. Annyi bizonyos, hogy aki olvasta a Tao Te Kinget, az ismerős fogalmakkal és tanításokkal találkozhat a Wen-ce olvasása során.

Jóllehet Kínában már évszázadok óta a taoizmus egyik szent könyveként tartják számon, a Nyugat ezt a művet a legutóbbi időkig nem ismerte. Tanításai összhangban állnak a Tao Te King, a Csuang-ce és a Huaj Nan-ce tanításaival.

E tanításokat lehet kritizálni, lehet csodálni, lehet elemezni, lehet semmibe venni, de a legjobb megszívlelni. S csak az szívlelheti meg őket, aki tudja, mennyit érnek a szavak.

Lao-ce mondta:

„Létezik egy osztatlan egész, mely Ég és Föld előtt született. Nincs határozott formája, csupán homályos képeink lehetnek róla. Mélységes, titokzatos, sötét és csendes; hangját sohasem hallani. Ha nevet kell adnom neki, én az Útnak nevezem.

Az Út végtelenül magas, mérhetetlenül mély: magába zárja az Eget és a Földet. A formátlanból eredő, soha meg nem áradó, zavaros folyó, ami nyugalomban folytonosan tisztul. Ha használják kimeríthetetlen, el nem fárad sosem; ha felmutatják, egy tenyeret sem tölt meg.

Békés, de kitörhet; sötét, de fénybe boríthat; rugalmas, de szilárddá válhat. Befogadja a negatívát, kibocsájtja a pozitívát: így teszi ragyogóvá a Nap, a Hold és a csillagok fényét.

A hegyek miatta magasak, az óceánok miatta mélyek, az állatok miatta szaladnak, a madarak miatta repülnek. Az egyszarvúak miatta vándorolnak, a főnixek miatta szárnyalnak magasra, s a csillagok miatta járják útjukat az égen.

A túlélést pusztítással, a felemelkedést alázattal segíti, a haladást pedig visszavonulással szolgálja. Az ősi időkben a Három Tiszteletreméltó magába fogadta az Út egyesítő rendjét, és a középpontban állott. Szellemük a Teremtéssel vándorolt, s erőt öntöttek mindenbe a négy világtájon.

Az Út hatással van az Ég mozgására és a Föld mozdíthatatlanságára. Vég nélkül forog akár a kerék, szakadatlan folyik, akár a víz. Ott van a dolgok születésénél és halálánál: amikor feltámad a szél, fellegek tornyosulnak, mennydörgés morajlik és eső hull, ő mindezekkel összhangban ténykedik szüntelen.

A faragottat és csiszoltat újra egyszerűvé teszi, de nem cselekvéssel valósítja meg ezt: összeolvad étellel és halállal, s az erényt hagyja érvényre jutni. Büszkeségtől mentes, megingathatatlan boldogságot ölel magába: így ér el tökéletes harmóniát.

Az Út számtalan módon teszi könnyebbé az életet: összehangolja a sötétet és a világot, vezeti a négy évszakot és behangolja a természet erőit. Öntözi a növényeket, átjárja az ásványokat. A vadak nagyra nőnek, bundájuk dús és selymes. A madarak tojásai nem törnek darabokra, az erdő lakói nem pusztulnak el anyjuk méhében. A szülők nem bánkódnak, hiszen nem veszítik el gyermekeiket, a testvérek nem ismerik a szomorúságot, hiszen nem veszítik el egymást. A gyermekek nem árván nőnek fel, az asszonyok nem lesznek özvegyek. Baljóslatú jelek a levegőben nem láthatók, rablásnak és fosztogatásnak hírére sem hallani. Ezeket mind a belső

erény valósítja meg.

A természetes, örök Út megszüli a lényeket, de nem birtokolja őket; biztosítja a fejlődést, de nem szabályozza azt. Minden létező általa születik, de egy sem ismeri a köszönet módját; minden létező miatta hal meg, de ebbe beletörődni egyik sem képes. Az Út nem halmoz fel, nem raktároz, s mégis gazdagodik; pazarlással és élvezetekkel nem szegényedik.

Megfoghatatlan és leírhatatlan, képzeletünk előtt elillan, működése mégsem ismer határokat. Mélységes és titokzatos: a fejlődésre formák nélkül válaszol. Sikeres és hatékony: sosem ténykedik hasztalan. Szilárdsággal homályosodik, rugalmassággal tisztul; sötétel zárul, világossá kitérül.”

* 2

Lao-ce mondta:

„A nagy emberek békések, nem sóvárognak; nyugodtak, nem aggódnak. Takarójuk az ég, szekerük a Föld, paripájuk a négy évszak, vezetőjük fény és sötét. Úttalan utakon kóborolnak, soha el nem fáradnak, s ha menniük kell, nem kapukon át távoznak. Takarójuk, az Ég, mindent betakar, szekerük, a Föld, mindent elbír. Paripájuk, a négy évszak, mindent hasznossá tesz, vezetőjük, a fény és a sötét, mindent magába ölel. Így sebesen járnak, meg nem torpannak sosem, messzire utaznak, de ki nem merülnek sosem. Testük békés, szellemük teljes; az egész világot tisztán látják. Ez igazi kitartás az Út szíve mellett; ez a határtalan föld megismerése.

Ezért a világ dolgait nem cselekvéssel kell megvalósítani, hanem saját természetükhöz igazodva kell segíteni. A tízezer lény fejlődését csak úgy segíthetjük, hogy megragadjuk a lényegest és visszatérünk hozzá. A bölcsék ezért önmagukban az alapot csiszolják, kívül pedig nem díszítik magukat. Felfényesítik éltető szellemüket és félreteszik tanult véleményeiket. Ezért szabadok, a nem-cselekvést gyakorolják, mégis semmi, mit meg ne tennének. Szabályok nélkül élnek, de túlzásokba sohasem esnek.

A nem-cselekvés azt jelenti, hogy nem cselekszel mások előtt. Szabályok nélkül élsz, amikor nem változtatsz természeteden. Túlzásokba nem esel, ha a lényekkel kölcsönös egyetértésben haladsz.”

* 3

Lao-ce mondta:

„Aki az emberek vezetésében az Utat követi, az együtt halad az eseményekkel, és az emberek tetteivel összhangban ténykedik. A lények fejlődésére fejlődéssel válaszol, és egyensúlyra törekszik minden változással.

Az Út üres és test nélküli, egyenletes és könnyű, tiszta és nyugalmas, alkalmazkodó és engedékeny, díztelen és egyszerű. Ezek az Út határozott képei.

Az Út otthona az üres testnélküliség, alapja az egyenletes könnyedség, tükre a tiszta nyugalom, működése az alkalmazkodó engedékenység. Az Út mindig megváltozhat. Szilárdsága a rugalmasság, ereje az engedékenység, törzse pedig a hamisítatlan tisztaság és a díztelen egyszerűség.

Az üresség a belső terhek hiánya. A változatlanóság az elme szabadsága. Ha szokásos vágyaid nem terhek többé, akkor elérted a tökéletes ürességet. Amikor vonzalmak és ellenszenvek meg nem ingathatnak, akkor vagy kimozdíthatatlan. Ha összeszedett és szilárd vagy, az a nyugalom tökéletessége. Ha nem gabalyodsz a dolgok hálójába, az a tisztaság megvalósulása. Amikor nem búslakodsz és nem is örvendezel, az az erény beteljesülése.

A tökéletes emberek a vezetésben mellőzik az okoskodást és elvetik a hivalkodó ékességeket. Az Útra bízzák magukat, hátat fordítanak a fondorlatoknak, s az emberekhez hasonlóan a becsületességre építenek. Csak azt engedik megtartani, ami az emberek létét segíti, s nem hagyják, hogy a nép a sokra törekedjen. Mindenkit megszabadítanak hétköznapi vágyaitól, felszámolják az értékek utáni sóvárgást és megfékezik az okoskodást.

Ha a nép kevéssel is beéri, az tisztaságot szül, ha nem törekszik sokra, az beteljesüléshez vezet. Ezért amikor a közép uralja a külsőt, akkor semmi sem lehet jelentéktelen. Aki képes elérni a közepet, az uralni tudja a külsőt.

A középpontban a belső szemek békések, a gondolatok elcsendesülnek, az inak és a csontok megerősödnek, a látás és a hallás kitisztul.

A Nagy Út nem esik távol önmagadtól; akik a messzeségben kutatják elmennek, majd hazatérnek.”

* 4

Lao-ce mondta:

„A bölcsesség nem mások, hanem önmagunk uralása. A nemesség nem név vagy hatalom, hanem önmegismerés kérdése: ismerd meg önmagad, s magadban az egész világot megleled. A boldogságnak nincs köze ranghoz és vagyonhoz: egyszerűen csak harmónia dolga.

Akik tudják, hogyan kell az Én-t fontosnak és a világot jelentéktelennek tartani, azok járnak közel az Út-hoz. Ezért mondtam: »A végső ürességet elérve, a tökéletes nyugalomból – miközben tízezer lény ténykedik serényen – szemlélem a körforgást csendesen.«

Az örök, formátlan Út tízezer lénynek ad formát. Csendesen és mozdulatlan öleli át az ismeretlent: önmagát. Nincs oly határtalan végtelenség, mi rajta kívül esne, nincs oly parányi apróság, miben el ne férne. Ő a névtelen, aki minden létezőnek és nemlétezőnek névadója.

Az igazi emberek a nyílt üresség, az egyenletes könnyedség, a tiszta egyszerűség, az alkalmazkodó engedékenység, a hamisítatlan tisztaság és az őszinte egyenesség ösvényeit járva zárják magukba az Utat. Mindig ügyelnek arra, hogy ne keveredjenek a világ ügyeibe. Tökéletes erényük az Ég és Föld Útja: ezért nevezik őket igazi embereknek.

Az igazi emberek tudják, hogyan tartsák az Én-t hatalmasnak, a világot pedig kicsinynek. Kincsként becsülik az önuralmat, s megvetik a másokon uralkodókat. Nem engedik, hogy a dolgok megzavarják békéjüket, hogy a vágyak felkavarják érzéseiket. Névtelenül merülnek feledésbe, ha az Út van a fényben, de kilépnek a fénybe, ha az Út merül feledésbe. Tervek nélkül cselekednek, erőfeszítések nélkül serénykednek, és tudás nélkül tudnak.

Az Ég Útját megőrzik, az Ég szívét befogadják. Kilélegzik a régít, a sötétet, s belélegzik az újat, a fényt. Sötétséggel együtt záródnak, világossal együtt nyílnak; szilárdsággal összehúzódnak, rugalmassággal kitárulnak. Elméjük az Ég elméje, testük az Út teste.

Nincs, mi kedvükre lenne, nincs, mi fájna nekik; semminek sem örülnek, semmire sem haragudnak. Minden dolog titokzatosan egyforma: számukra sem jó, sem rossz nem létezik.

Akinek testét hideg vagy forróság kínozza és meríti ki, annak szelleme megfullad. Akinek lelkét érzelmek és gondolatok gyötrik, annak szelleme kimerül, teste pedig elgyengül. Ezért az igazi emberek visszatérnek a lényegeshez, és bíznak a szellem vezetésében: így érnek el teljességet. Álmodás nélkül alszanak, és gondolatok nélkül kelnek.”

* 5

Amikor Konfuciusz az Útról kérdezte, Lao-ce így válaszolt:

„Egyenesítsd ki tested, egységesítsd látásod, és az égi összhang megvalósul. Összpontosítsd tudásod, javítsd ki értékrendszered, és a szellem kiteljesül. Az erény befogad majd, és az Út kitárul előtted.

Tekints egyenesen előre, mint az újszülött gyermek, s ne kutasd a miérteket. Tested legyen olyan, mint a kiszáradt fa, elméd, mint a kihunyt

parázs. Ébredj valódi tudásra és hagyd magad mögött az ész dolgait. Légy mindig nyitott, gondtalan; így elérheted a tisztaságot és a mindent felölelő tudást. Hogyan is nevezhetnénk ezt tudatlanságnak?!”

* 6

Lao-ce mondta:

„Az életet tisztelő emberek tetteikben a változásokhoz alkalmazkodnak, a változásokat a kor szüli, a kor ismerői pedig nem cselekednek szokásuk rabjaiként. Ezért mondom én: »Utak lehetnek vezetőek, de kitaposott ösvények nem; a dolgok megnevezhetőek, de nem örök neveken.«

Az írások szavakból állnak, a szavak a tudásból származnak. Az értelmet követő emberek nem örök úton járnak, bár ezt hiszik magukról. Definíciókból nem áll össze nagy becsben tartott könyv. A tanultak minduntalan zsákutcába jutnak, ezért jobb megmaradni a középpontban. Hagyj fel a tudóskodással, s megszűnnek aggályaid. Hagyj fel az okoskodással, vedd el a tudást, és a nép százszorosan jól jár.

Az emberek alaptermészete a nyugalom: ez az égi természet. A dolgokat érzékelve cselekednek: ez a természetes vágyakozás. Ha dolgokkal kerülnek szembe, akkor tudomást vesznek azokról: ez a tudás megszerzése. A dolgok és a tudás találkozása a rokonszenvek és az ellenszenvek szülője. A rokonszenvek és az ellenszenvek megszületésével a tudás a külső felé irányul, s nem fordítható a belső felé. Így az Ég szándéka megghiúsul.

Ezért a bölcsek szemében az égi az első, nem az emberi. Ők a dolgokkal együtt fejlődnek, mégsem veszítik el igaz természetüket. Akik megismerik az Utat, azok visszatérnek a zavartalan nyugalomba, megismerik a dolgok lényegét, és eljutnak a nem-cselekvéshez. Ezek az emberek az értelmet higgadsággal táplálják, a szellemet elvonatkoztatással egyesítik, és az üresség kapuján kérnek bebocsáttatást.

Az Ég követői az Úton járnak, az emberek követői a közönségesbe bonyolódnak. Ezért a bölcsek nem hagyják, hogy a személyes érdek megbolydítsa a világot; nem engedik, hogy a vágyak megzavarják az érzéseket. Tervek nélkül teszik, mit tenniük kell; bennük szavak nélkül is megbíznak. Okoskodás nélkül sikeresek, erőlködés nélkül célba érnek.

Ezért amikor ők a vezetőek, akkor az emberek vidámak, ha ők haladnak elől, támadás nem éri őket. Az egész világ tőlük kér tanácsot; az árulók félik őket. Senkivel sem vitáznak, ezért senki sem mer vitába szállni velük.”

Lao-ce mondta:

„Ha az emberek vágyaikra hallgatnak, akkor elveszítik alaptermészetüket, s folyton helytelenül cselekednek. Aki így kormányoz egy népet, az káoszt teremt, aki így kormányozza önmagát, az beszennyeződik.

Ezért aki sohasem hall az Útról, az képtelen visszatérni alaptermészetéhez, aki nem érti a dolgokat, az nem lehet tiszta és békés. Az emberek alaptermészete szennyfoltoktól és torzulásoktól mentes, de aki a dolgokkal hosszasan foglalkozik, annak alaptermészete könnyen eltorzulhat. Így megfeledkezik az alapról, és egy mesterkélt természet maszkját ölti magára.

A víz őstermészete a tisztaság, de azt az iszap hamar beszennyezi. Az emberek őstermészete a béke, de ezt a közönséges vágyak hamar feldűlják. Csak a bölcs képes hátrahagyni a dolgokat, hogy visszatérjen önmagához.

Tudását nem használja a dolgok kiaknázására; vágyai sohasem törik meg harmóniáját. Öröme nem féktelen ujjongás, bánata nem mély lehangoltság. Így még magas helyeken sincs veszélyben, hisz' szilárd egyensúlyban áll.

A jó hírek hallatán szótt terveket még a tudatlanok is csodálják; a bölcsek erényeivel összecsengő magasztos tetteket még a hitványak is dicsőítik. A terveket számtalan ember csodálja, de igen kevesen vannak, akik megvalósítanák azokat. Sokan dicsőítik a magasztos tetteket, de csak néhányan vannak, akik például használják azokat. Ennek oka a ragaszkodás, a kötöttség az evilágihoz.

Ezért mondják: »Ha nem cselekszem, az emberek maguktól formálódnak, ha nem törekszem, az emberek maguktól boldogulnak. Ha békés vagyok, az emberek kijavítják önmagukat, ha nem vágyakozom, az emberek természetesen és egyszerűen.«

A tiszta derű az erény tökéletessége, az alkalmazkodó engedékenység az Út működése, az üres nyugalom minden lény őse. Ha eléred e hármát, akkor belépsz a formátlanságba. A formátlanság egység, az egység pedig egykedvű összeolvadás a világgal.

Az erény nem hatalmaskodó, nem erőltetett. Ránézel, de nem látod, hallgatod, de nem hallod. Formátlan, de benne születnek a formák, hangtalan, de benne születnek a hangok. Íztelen, de minden íz benne alakul ki, színtelen, de minden szín benne ragyog fel.

A lét nemlétből születik, a teljesség ürességből keletkezik. Csak öt hang létezik, de végtelen sok a dallam; csak öt íz létezik, de számtalan zamat van; csak öt szín létezik, de a dolgok színessége határtalan.

Az első hang felcsendülésével megszületik az öt hang; az édes

megszületésével létrejön az öt íz; a fehér felragyogásával megszületik az öt szín. Az Útról: az Egy születésével minden formát ölt.

Ezért az Egység alapelve mindenütt érvényesül; az Egy mérhetetlensége Égen és Földön mindenütt nyilvánvaló. Teljessége örök, mint a faragatlan szikla, szétesése teljes, mintha feloldódna; feloldódik, de folytonosan tisztul, üres, végül mégis túlsordul. Mélységes, mint az óceán, magas, mint a tornyos fellegek. Semminek tűnik, s mégis minden; megtalálod ott, hol csak helyét láthatod. □h

* 8

Lao-ce mondta:

„Minden létező egyazon kapun át érkezik, minden dolog egyazon forrásba menti poharát. Ezért a bölcsek egyszerre csak egy ösvényen járnak; nem változtatnak az eredetén és nem térnek el az öröktől. A szabadsághoz Út-mutatással visz az Út, az Úton járás becsületességre épül, a becsületesség alapja az egész-ség.

Öröm és harag letérít az Útról, aggodalom és siránkozás gyengíti az erényt. A rokonszenvek és az ellenszenvek az elme kicsapongásai, a közönséges vágyak az élet terhei. A dühös emberek nyugalma elvész, a boldog emberek helyes tettekre képtelenek. Erőtlenek lesznek, szótlanná válnak, tanácsalanságukban megrémülnek, és eszüket veszítik. Az aggodalom és a rémület kiegészíti szívüket, ezért megbetegednek. Ha valaki mindezekből meg tud szabadulni, akkor a spirituális fénybe olvad.

A spirituális fény a közép elérése. Akik ezt elérik, azoknak szervei békések, gondolatai csendesek, látása és hallása tiszta, inai és csontjai erősek. Mesterek ők; nem vitatkoznak, szilárdak és erősek, ki sohasem merülnek. Túlzásba semmit sem visznek, s nincs olyan dolog, mihez ne értenének.

A víznél nincs lágyabb a világon. A víz útja kiszámíthatatlanul mély, végtelenül széles; határokat nem ismerve folyik, árad messzire. Gyarapszik és fogy észrevétlenül: fenn az égen eső és pára, lenn a földön harmat lesz, és öntözi a növényeket. Minden élőt átölel; egy sem kivételezett. Párája még a férgekhez is eljut, de köszönetet nem vár soha. El nem fogyó kincsei az egész világot teszik gazdagabbá. Jótéteményeiből a földet művelők is részesülnek, s azon igyekeznek, hogy minden cseppjét hasznossá tegyék. Ténykedéseinek se szeri, se száma, de ő maga titokzatos és megfoghatatlan. Megütheted, de nem sérül meg, megszúrhatod, de sebet nem ejtesz rajta. Ha megvágod sem vágod meg, meggyújtánád, de tűz nem fogja. Lágy, elfolyó; szétszórnai nem lehet Éles, hiszen a fémet és a követ is kivájja; erős, hiszen

az egész világot elmoshatja. Ha túl sok, a világ elvehet belőle, ha túl kevés, a világ ad cserébe. Kivétel nélkül mindenkié, de nem tulajdona senkinek – tevékenysége Éggel és Földdel függ össze. Ezt nevezik tökéletes erénynek.

Azért testesítheti meg a víz a tökéletes erényt, mert lágy és formák közt sikló. Ezért mondom azt, hogy a világon a leglágyabb kivájja a legkeményebbet; ami nem létezik, az szakadékba nem eshet.

A formátlan a lények valódi forrása, a hangtalan a fajok valódi őse. Az igazi emberek spirituális vezetőkkel társalognak. Aki emberként járja a fejlődés útját, az titokzatos erényt hordoz szívében, és teremtő módon él vele, akár a Szellem.

A csendes Út hatalmas: parancsok nélkül változtat meg szokásokat és erkölcsöket. Nem más, mint gondolat. Minden dolognak van oka, csak a legelsőnek nincsen; minden dolog vezet valahová, csak a legutolsó nem. Így megglehet a határtalan határa, a végtelen vége; látni lehet mindent elvakultság nélkül, s válaszolni, mint a visszhang, gondolkodás nélkül. □h

* 9

Lao-ce mondta:

„Az Úton járó becsvágya kicsi, feladata nagy; elméje nyitott, tette mindig helyénvaló. Akinek becsvágya kicsi, az engedékeny és alkalmazkodó, békés és csendes. Nincstelenségbe rejtezik és ügyetlennek látszik. Nyugalom és üresség jellemzi, s mindig a kellő időben cselekszik.

Ezért a nemességnek alázatosságban kell gyökereznie, az emelkedettségnek szerénységben kell alapulnia. A kicsivel vedd körül a nagyot és időzz a középpontban, hogy uralhasd a külsőt. Légy engedékeny, de határozott, és nem lesz erő, ami felülkerekedne rajtad, nem lesz ellenség, mely legyőzhetne téged. Haladj a változással, tartsd szem előtt a kort, és senki sem tud bántani majd.

Aki határozott akar lenni, annak engedékenységgel kell azt elérnie; aki erős akar maradni, annak gyengeséggel kell azt őriznie. Légy engedékenyebb, és határozott leszel; légy gyengébb, és erőssé válsz. Figyeld meg, hogy az emberek milyen engedékenyek és milyen gyengék, és tudni fogod, melyik sorsa élet és melyiké halál.

Ha a nálad gyengébbet erővel győzöd le meginogsz, amikor egyenrangú ellenféllel találkozol. Ha a nálad erősebbet engedékenységgel győzöd le, akkor mérhetetlen erővel bírsz. Ezért a hatalmas hadsereg vereséget szenved, a kemény fa eltörik, az erős bőr elhasad. A nyelvnél keményebbek a fogak, mégis azok mennek tönkre előbb.

Az engedékenység és az alkalmazkodás az élet segítője, a keménység és

az erő a halál katonája. Aki elől halad, az kimerül, aki utólag cselekszik, az célba ér.

Az Úton járó a fejlődéssel halad, ha vezetéssel irányítja a követőket, és követéssel irányítja a vezetőket. Hogy mit jelent ez? Azt, hogy nem veszíti el az emberek vezetésének képességét: azt, amit ők maguk képtelenek megtartani.

Követni annyi, mint a tetteket a korhoz igazítani. A kor változásai nem hagynak időt pihenésre: ha korán cselekszel túl messzire jutsz, ha későn cselekszel nem tudsz felzárkózni.

Napok múlnak el, majd hónapok; az idő kegyetlen. A bölcsek ezért többre becsülik a pillanatot, mint a tenyérszéli gyémántot. A pillanatot ugyanis nehéz megtalálni, de annál könnyebb elveszíteni.

Ezért a bölcsek ügyeiket a korhoz igazodva intézik, műveiket pedig erejükhez mérten fejezik be. Híven követik a tisztaság ösvényét, és hűek a nőiesség alapelveihez. Útközben a változásokhoz alkalmazkodnak, de sohasem vezetők, mindig csak követők. Engedékenyek és alkalmazkodók, ezért nyugalmasak; békések és türelmesek, ezért biztonságban vannak. Még az erőset leterítők, még a hatalmasat megtámadók sem versengetnek velük.”

* 10

Lao-ce mondta:

„Ha a külső gépies elmét takar, akkor a tiszta ártatlanság nem tiszta többé. Ha valakiben a spirituális erények nem tökéletesek, akkor ki tudja, vajon a rombolás meddig fajulhat? Akinek szívéből a rosszindulat teljesen kimosódik, az az éhes tigris is megfélemez, nem is beszélve más emberekről.

Az Úton járó szabad, sohasem jut zsákutcába. Aki életét számítások szerint éli, az keményen dolgozik, de mindhiába. A szigorú törvények és a kemény megtorlások nem a nagy vezetők eszközei: aki messzire akar jutni, lovát nem ostorozza halálra.

A vonzalmak és az ellenszenvek elburjánzása zűrzavarhoz vezet. Az ősi uralkodók törvényei nem szövevényes, hanem betartható törvények voltak. Az emberek nem bújtak ki az uralkodó utasításai és büntetései alól, hanem elfogadták azokat.

Ezért a meglévő őrzése naggyá tesz, a mesterkéltség azonban kisszerűséghez vezet; a meglévőre figyelni biztonság, újat kitalálni kudarc.

Ha a külsőt figyeled és a külsőt hallgatod, akkor elméd elfárad és elveszíti világosságát. Aki okossággal akar hatalmat gyakorolni, az megsebzí elméjét és semmire sem jut.

Aki egyetlen ember tehetségében bíz, az nehezen jut célba; aki egyetlen ember képességeire épít, az nem vezethet egy családot. Ha józan eszed követed, ha Ég és Föld természetességét használod, akkor a Világ eltölpül melletted.

A hallás ereje dicsőítő és szitkozódó szavakra fecsérelődik, a szemek formák és színek rabjai. Viselkedési szabályokkal nem lehet megakadályozni a kötődést, de egy nyitott elme messzire juthat és sok mindent felölelhet.

Nincs élesebb fegyver, mint az akarat; jin és jang a legkiválóbb bandita. A legkiválóbb bandita a testben rejtőzik el, és felesleges szót nem ejt; a középszerű bandita a hegyekben bujkál, a silány bandita az emberek között vesz el. Ezért mondják, hogy ha az emberek túl okosak és ravaszak, akkor lépten-nyomon furcsa dolgok történnek. Ha túl sok törvény és rendszabály terheli a népet, akkor az országban tolvajok és banditák garázdálkodnak.

A formátlan hatalmas, a formát öltött parányi. A formátlan sok, a formát öltött kevés. A formátlan erős, a formát öltött gyenge. A formátlan minden, a formát öltött semmi. A formát öltött cselekszik, a formátlan teremt. A cselekvő szerszámokat készít, a teremtő változatlan marad. A formát öltött zajos, a formátlan hangtalan. A formát öltött a formátlanból születik, ezért a formátlan a formát öltött szülője.

Aki gazdag és nagyvonalú, azt dicsőítik; akit dicsőítenek, azt nemesnek és tökéletesnek hiszik. Aki igénytelén és egyszerű, az névtelen; a névtelent hitványnak és jelentéktelennek tartják. A jólétet nagyra értékelik; amit nagyra értékelnek, azt tisztelik és kedvelik. Aki nincstelen, annak neve sincs; a névtelent lenézik és undorítónak nevezik. A férfiast magasztalják; a magasztos megkülönböztetett. A nőies névtelen; a névtelen rejtett. A bőséget becsülik; a megbecsültet nagyra tartják. A nincstelennek neve nincs; a névtelent elnyomják. Az értékesnek neve van, az értéktelen név nélküli.

A megnevezett a névtelenből születik, ezért a névtelen a névvel bíró anyja. Az Úton lét és nemlét szüli egymást, nehéz és könnyű megalkotja egymást. Ezért a bölcs az Út zavartalan nyugalmához és szépségéhez ragaszkodik: így tökéletesítik erényeiket.

Ha az ember az Úton jár, akkor erényes, ha erényes, akkor érdemekkel bír, ha érdemekkel bír, akkor dicsőséges, s ha dicsőséges, akkor újra és újra visszatér az Úthoz, az érdemhez, és a dicsőséghez. Így szemrehányás életében nem érheti.

A királyok és császárok tetteit magasztalják, az árvák és a koldusok tetteit észre sem veszik. Ezért a bölcs visszatér a gyökerekhez, s magát árvának és szegénynek tartja. Alkot, de nem birtokol. Így lehet hasznos az eredménytelenség és mozgató a névtelenség.

A régi idők emberei ártatlanok voltak, azt sem tudták, melyik égtájon kel a Nap. Érzéseiket tükrözte megjelenésük, szavaikat mindig tett követte. Egyszerűség hatotta át minden cselekedetüket, s ha beszéltek, nem használtak ékes szavakat. Ruhájuk meleg volt, nem díszes; fegyvereik életlenek voltak, mint a kicsorbult kés. Lassú léptekkel jártak, s szemükben az üresség fénye ragyogott. Kutat ástak, hogy ihassanak, földet műveltek, hogy ehessenek. Nem ismerték a kereskedést, és nem vágytak soha jutalomra. Magas és mély nem bontotta fel egymást, hosszú és rövid nem korlátozta egymást.

A jó szokásokat könnyű felvenni, a feladatot – melyet bárki elvégezhet – könnyű elvégezni. Gőgös mesterkéeltséggel az embereket áltatod, veszedelmes viselkedéssel megtéveszted a tömegeket. A bölcs nem ilyen eszközökkel teremt közkedvelt szokásokat.”

* 11

Lao-ce mondta:

„Magas az Ég és mély a Föld, a Nap és a Hold fénye tündököl, a csillagok ragyognak, jin és jang pedig összeölelkezik: nincs ebben semmi különleges. Járj a helyes ösvényen, és minden természetes állapotába tér vissza.

A lényeket nem jin és jang, de nem is a négy évszak szüli; a fákat és bokrokat nem az eső és a harmat táplálja. Amikor a szellemek összefonódnak és a jin és jang egymáshoz hangolódik, akkor jön létre a tízezer lény.

Az Út életerőt sűrít a testbe, s az elmében a szellemnek ad szállást. Ezért nyugalmas és határtalan, derűs és gondtalan, boldog és kiegyensúlyozott; szíve tiszta és formátlan, békés és csendes. Az ország vezetőinek irodái csendesek, az uralkodói udvar kihalt. Nincsenek remeték és menekülők, kényszer nem terheli az embereket, és ártatlanul senkit sem ítélnék el.

A nép csodálja a vezetés erényeit, és örömmel valósítja meg terveit. Ezek híre még a távoli – eltérő szokásokat követő – népekhez is eljut. Ily módon a vezetés őszintesége az egész világra kiterjed.

Ezért helyes a jót megjutalmazni és az erőszakost megbüntetni, de csakis a tiszta őszinteségre alapozva. Az elvek – ha érthetők is – önmagukban még nem válthatók valóra: várni kell a tiszta őszinteségre. Ha a nép nem engedelmeskedik a vezetésnek, annak oka a tiszta őszinteség hiánya.”

Lao-ce mondta:

„Az Ég felemeli a Napot és a Holdat, elrendezi a bolygókat és csillagokat, feldíszíti a négy évszakot, és összehangolja a sötétet és világost. Nap hevével felmelegít, éjszakával pihentet, széllel felszárít, esővel és harmattal áztat és nedvesít. Méhéből születnek a lények, de gyermekeiket táplálni még senki sem látta; mégis mindegyik fejlődik és gyarapodik. Ő pusztítja el a lényeket, de megölni őket még senki sem látta; mégis mind az enyészeté lesz. Ezt nevezik szentnek és csodáktól telinek.

Senki sem tudja, hogyan osztja áldását a bölcs, s mégis áldás száll a házra. Senki sem látja, hogyan hártja el a vést, s mégsem történik szerencsétlenség. Rövid időre tervezni hiányt teremt, hosszú időre tervezni többletet jelent.

Csendes, szót nem ejt, de egy szavára az egész világ megremeg – ilyen az, aki a fejlődést az égi elmével irányítja. Ezért amikor a tiszta őszinteséget önmagadban megtalálod, annak ereje mozgásba hozza az Eget: az égbolton sokat ígérő csillagok jelennek meg, sárga sárkányok ereszkednek a földre, fönixek érkeznek, tiszta vizű források fakadnak, a föld gabonát bőven terem, a folyók nem áradnak meg, s a tengereken szökőár nem tornyosul.

Ha azonban szembeszállunk az Éggel és erőszakosan bánunk a teremtményekkel, akkor a Nap és a Hold elsötétül, a csillagok letérnek útjukról, a négy évszak összekeveredik, az éjszaka világos lesz, a nappal pedig sötét. A hegyek összeomlanak, a folyók kiszáradnak; télen zápor hull, s nyáron minden megfagy.

Az Ég és az emberek útja egymástól függ, ezért amikor egész országok pusztulnak el, akkor az égi jelek megváltoznak. Ha az erkölcsök zűrzavarosak, akkor szívárványok jelennek meg az égen. A tízezer lény sorsa egymástól függ, az életerő és az energia egymást gyengítheti. Ezért a szent és csodákkal teli okoskodással el nem érhető, erővel ki nem kényszeríthető.

A nagy emberek tudják ezt, ezért az erényeket Éggel és Földdel, a fényt Nappal és Holddal, a szívet a szellemekkel, a tisztességet pedig a négy évszakkal egyesítik. Az égi erőt és a földi elmét megragadják, kitartanak az összhang mellett, és feloldódnak annak békéjében. Beutazzák a négy tengert, de házukat el nem hagyják; szokásokat változtatnak meg úgy, hogy az emberek jobbak lesznek, de azt hiszik, hogy a változást ők maguk okozták. Ilyenek azok, akik spirituális befolyással bírnak.”

* 13

Lao-ce mondta:

„Az Úton járó ember a lényegest tökéletes állapotban tartja, a valóságot megőrzi, és nem rongálja testét. Így amikor vész helyzetbe kerül, tisztasága az Égig emelkedik. Ha sohasem veszíti el a forrást, akkor hogyan lehetne bármiben is sikertelen? Az élet és a halál ugyanaz számára, ezért megfélemlíteni vagy legyőzni egyik sem képes. Ha így van ez az emberrel, akkor mennyivel inkább így van ez Ég és Föld irányítójával, a tízezer lény vezetőjével, a termékeny fejlődés fenntartójával, a tökéletes harmónia megtestesítőjével; azzal, aki sohasem pusztul el.

A tiszta őszinteség belső megformálódása más emberek szívében vehető észre. Ez az át nem adott Út. Ha bölcs kerül hatalomra, akkor eggyé válik az Úttal, szótlán marad, s a jó mégis minden emberhez eljut. Ezért a ki nem mondott tanítás a legmélyebb. Ha az uralkodók és az alattvalók szíve haragot tart, ha szembeszállnak egymással és becsapják egymást, akkor ennek jelei az Égen tapasztalhatók. A szellem és az energia kapcsolata nyilvánvaló. Ezt nevezik magyarázatok nélküli magyarázatnak, szavak nélküli vezetésnek.

Ha a távoliakat akarod megközelíteni, akkor hagyj abba az okoskodást; ha a közeliakat akarod megközelíteni, akkor ne használj ékes szavakat. Ezt csak azok érthetik meg, akik éjszaka utaznak. A kivénhedt lovak feladata a földek trágyázása. Ha szekered nyomai nem futnak a messzeségbe, akkor messzire juthatsz, s még felállnod sem kell: így maradhatsz igazán észrevétlen.

Az égi Út senkit sem utasít el, senkit sem kedvel. Akik megértik, azoknak több van, mint elég, akik nem értik, azoknak semmi sem elég. Akik követik, azoknak hasznukra válik, akik ellene fordulnak, azok szerencsétlenek. Ezért aki okoskodással akar vezetni egy népet, az aligha tarthatja meg a népet; erre csak azok képesek, akik befogadják az égi harmóniát és megőrzik természetes alkalmazkodóképességüket.”

* 14

Lao-ce mondta:

„Az Út és az erény olyanok, mint a nád és a sás: ha különbözőnek tartod őket, akkor egymástól alig különböznek, ha úgy gondolod, hogy egyformák, akkor nagyon is eltérőek. Ha megvizsgálod őket azt hiheted, hogy üresek, ha átnézel rajtuk rájössz, hogy mégsem üresek.

A bölcs ember olyan, mint a tükör: nem tart meg semmit és nem kutat

semmit, hanem visszatükröz. Egyetlen dolgot sem titkol el, és egyetlen embernek sem árt. Aki ezt eléri, az elveszíti, aki elveszíti, az eléri.

Ezért aki az égi összhangot magába fogadja, az olyan, mintha részeg lenne: csak fekszik üdvözülten, s az egyetemes békében vándorol. Ha sohasem hagyja el a forrást, akkor ennek neve: nagy egybeolvadás.

Így lesz hasznos az, akinek semmi haszna nincsen.”

* 15

Lao-ce mondta:

„Az ősi időkben a Sárga Császár kormányozta az országot: egymáshoz hangolta a Nap és a Hold járását, uralta jin és jang energiáit, szabályozta a négy évszak hosszúságát, és kijavította a naptári számításokat. Meghatározta a férfiak és nők helyét, világossá tette a fentit és a lentit, megakadályozta, hogy az erős beárnyékolja a gyengét, és gondja volt rá, hogy a többség ne okozzon kárt a kisebbségnek.

Az emberek hosszú életet éltek, egyikük sem halt meg idő előtt. A vetés a megfelelő évszakban érett be, az aratás sohasem maradt el. A hivatalnokok az igazságot és pártatlanságot tartották elsőnek, a vezetők és az alattvalók békében, egymással összhangban éltek. A törvények és utasítások nem zavarosak, hanem érthetőek, a szolgák nem alázasosak, hanem becsületesek voltak. A földművelők tiszteletben tartották a határokat, elveszett tárgyakat az útról senki nem vett fel, a kereskedők pedig nem törekedtek túlzott haszonra.

Így azokban az időkben a Nap, a Hold, a csillagok és a bolygók nem tértek le útjukról, a szél nem fújt szüntelen, az eső nem esett hasztalan, s a gabonák bőségben teremtek. A kertek felett fönixek szárnyaltak, a mezőkön egyszarvúak kóboroltak.

Amikor Fu Hszi uralkodott az országon, ősszel embereket végeztek ki, de télen becsülték az életet. Ő maga köpárnán és kötélágyon aludt. A szögletes földet megtartotta, a kerek égboltot magába fogadta. Ahol jin és jang megrekedt, ott utat nyitott, ahol ártalmas energiák gyűltek össze – amelyek a lényeket veszélyeztették és az emberek ártalmára voltak – ott gátat épített.

Emberei ártatlanok voltak, nem ismerték az égtájakat. Szemeikben az üresség csillogott, s lassú léptekkel jártak. Elégedettek voltak, bár nem ismerték elégedettségük okát. Vándoroltak, de nem tudták, honnan indultak, jóllaktak, de nem tudták, hová tartanak. Azokban az időkben a vadak karmaikat behúzták, fogaikat eltakarták, a kígyók mérgüket soha nem használták. Így az uralkodó vezetése rendet teremtett égen és földön

egyaránt.

A Sárga Császár elismerte nagy elődjének leszármazottait, de nem mutatta meg eredményeit, nem dicsőítette nevét. Titokban tartotta az igazi emberek ösvényét: Ég és Föld Útját. Hogy mindez mit jelent? Azt, hogy az Út erényeit a nép nem ismerhette meg, s a tudás lassan elveszett.”

* 16

Lao-ce mondta:

„Ha az ég nem lenne mozdulatlan, a Nap és a Hold hol járhatná útját? Ha a föld nem lenne mozdulatlan, a fák és bokrok hol állhatnának? Ha a test mozdulatlan lenne, jó és rossz hol ölthetne formát?

Ezért igazi tudás csak akkor létezhet, ha igazi emberek élnek a földön. Ha a tudás zavaros, akkor hogyan győződhetnénk meg arról, hogy amit tudásnak nevezünk, az tudás-e vagy tudatlanság?

Az igazi emberek jószívűek: bőkezűek, ha értékes dolgokról van szó, hogy minden embernek örömet okozzanak, hogy mindenki élvezhesse az életet. Kötelességtudók, akik nagy tetteket visznek véghez, s ezek híre mindenkit lelkesít. Vezetők ők, irányítási tudók, akik rendet teremtenek az országban és tisztázzák a rokonsági viszonyokat. A kiháló népek fennmaradására vigyáznak, az elpusztult társadalmak emlékeit megőrzik, és felnevelik az árvákat.

Az erényt befogadják, bezárják érzékeik kapuját, félreteszik vágyaikat és szándékaikat, elvetik csiszolt elméjüket, és visszatérnek a végtelenségbe, ahol nem létezik tudatos megismerés. Ott kóborolnak, ahol minden tündöklően tiszta, abban a birodalomban vándorolnak, amelyben az aggodalmat senki sem ismeri. Sötétség az italuk, de szájukból fény árad; minden létezővel összhangban haladnak.

Ezért amikor az Út elhomályosodik, erény lesz belőle, ha az erény elburjánzik, jósággá és kötelességgé válik. A jószág és kötelesség meghatározásával az Út és az erény kimegy a divatból.”

* 17

Lao-ce mondta:

„Akinek szelleme szétszórt, annak beszéde szóvirágoktól ékes. Aki a tiszta erényt elveszíti, annak cselekedetei álszentek. Aki életerejét arra használja, hogy szavait hallhatóvá és tetteit láthatóvá tegye, annak teste mindenképpen dolgok szolgája lesz.

A szomorúság elpusztítja az életerőt, a cselekvésnek azonban soha nincs vége. Ha a bizonytalanhoz ragaszkodsz, akkor vakságodban egész életed során a világ dolgai kötik kezedet.

Ezért a bölcsek önmagukban az Út művészeit gyakorolják; jószívűségük és becsületességük nem csak látszat.

Ha tudod, mi a jó a testnek és az érzékeknek, s az éltető szellem harmóniáját őrizve élsz, akkor a bölcsek Útját járod.”

* 18

Lao-ce mondta:

„A bölcs tökéletes ürességben jár; hagyja, hogy elméje a határtalan térben kóboroljon. Túllép a hagyományokon, és ott halad át, hol nincsenek kapuk. A hangtalant hallgatja és a formátlant szemléli. A társadalom nem korlátozza, annak szokásai nem kötik gúzsba.

Amivel a bölcsek mozgatják a világot, azt az igazi emberek el nem érhetik; amivel a jószágos emberek szokásokat javítanak ki, azt a bölcsek figyelemre sem méltatják. Ha az emberek szokásokba gabalyodnak, akkor testük kötelezettségek szolgáivá válik, szellemük pedig kimerül. Így terheiktől képtelenek megszabadulni.

Csak azok nem szabadok, akiknek életét kívülről irányítják.”

* 19

Lao-ce mondta:

„Amikor emberséges vezetők elmélkednek, szellemük békésen pihen mellkasukban. Tudásukkal nem kérkednek a négy világtájon, inkább jóindulattal és őszinteséggel töltik meg szívüket. Így a megfelelő évszakban édes eső áztatja a földeket, s az öt gabona gazdagon terem: tavasszal megnő, nyáron beérik, ősszel learatják, és télen elraktározzák. A vezetők havonta szemlét tartanak, minden évszakban jelentést kapnak, és az év végén dézsmát szednek.

Az emberekről igazságosan gondoskodnak: a vezetés nem hatalmaskodó, a jogrendszer nem bonyolult, az oktatás szellemi. A törvények engedékenyek, a büntetések ritkák, a börtönök üresek. Az erkölcsök az országban mindenütt egyformák, az emberek szívében hűtlenség nem lakozik. Ilyen a bölcsek áldása.

Ha a vezetők szerzésre vágnak és mértéktelenek, akkor a nép becsvágyó lesz, és tiszteletet nem ismer. Ha az emberek szegények és

boldogtalanok, akkor egységük megtörik, s viszálykodni kezdenek. Keményen dolgoznak, de eredmények nélkül, ezért fortélyokhoz nyúlnak, és megjelennek a tolvajok. Az uralkodók és az alattvalók szembefordulnak egymással, az utasításokat nem hajtja végre senki.

Ha a víz beszennyeződik a halak megfulladnak, ha a vezetés kegyetlen, az emberek fellázadnak. Ha a vezetők vágyaktól teltek, a nép ravaszsága határtalan. Ha a vezetők felkavartak, a nép szorong. Ha a vezetők sokat követelnek, a nép viszályokba bonyolódik. Aki a gyökerek megóvása nélkül próbálkozik egy fa gyógyításával, az nem különbözik attól, aki lebontja a gátat, hogy megállítsa az áradást. Olyan ez, mintha egy köteg aprófával akarnád eloltani a tüzet.

A bölcsök kevés dologgal foglalkoznak, ezért kevés a gondjuk. Nem vágnak sokra, ezért elégedettek. Jóságuk nem erőltetett; bennük szavak nélkül is megbíznak. Nem keresgélnek, ezért mindent megtalálnak, nem törekednek, ezért mindig célba érnek. Szívüket természetességgel töltik meg, őrzik a végső valóságot, magukba zárják az Utat, és segítik az őszinteséget. Így az egész világ őket követi, ahogy a visszhang követi a hangot, ahogy az árnyék követi a formát. Nem máson munkálkodnak ők, mint a gyökereken.”

* 20

Lao-ce mondta:

„Akik éltető szellemüket szétszórják, és zavaros gondolatokon rágódnak, azok képtelenek uralni testüket. Ha a szellem a távolival foglalkozik, akkor a közelit elveszíti.

Ismerd a világot anélkül, hogy kilépnél ajtódon, ismerd az időt anélkül, hogy kinéznél ablakodon. Minél messzebbre mégy, annál kevesebbet tudsz. Ennek jelentése: ha belülről a tiszta őszinteség kiárad, a szellem energiája megmozdul az Égen.”

* 21

Lao-ce mondta:

„Minden lény hasznosítja a téli nap melegét és a nyári nap árnyékát anélkül, hogy erre bárki tanítaná őket. Teljesen természetes módon, a hatalmas életerőtől vezetve érkeznek hívás nélkül, s távoznak elbocsájtás nélkül. Mélységes titok ez, őrzőjét senki sem ismeri; a következmények önmagukat alakítják ki.

Ha szemeiddel nézel és szavaiddal utasítasz, akkor nehéz az embereket kormányozni. Élt egyszer egy néma miniszter, akinek irányítása alatt nem volt szükség szigorú büntetésekre; miért tartanánk hát oly sokra a szavakat? Egy másik miniszter vak volt, de az ő idejében egyetlen vezető sem volt megvesztegethető; miért tartanánk hát oly sokra a látást? A bölcsek szavak nélkül irányítanak és látás nélkül tudnak: így válnak vezetőkké.

Az emberek nem az uralkodó szavait, hanem cselekedeteit követik. Ezért amikor az uralkodó a bátorságot csodálja, akkor a nép számtalan nehéz helyzettel kerül szembe még akkor is, ha az uralkodó szándékosan sohasem teremt vizslyt és versengést. Így az országban a sok öldöklés és fosztogatás végül teljes fejetlenséghez vezet. Ha az uralkodó a test szépségét imádja, akkor országára sötétség borul, s népe engedetlen lesz még akkor is, ha törvényekkel szabályozza a féktelenséget. Így az országnak előbb-utóbb a mértéktelen kicsapongás okoz számtalan gondot.

A bölcsek a tiszta őszinteséget önmagukban gondosan őrzik, rokonszenvek és ellenszenvek meg nem ingatják őket. Ha beszélnek, szavaik érzéseiket tükrözik, ha utasítást adnak, világossá teszik az utat.

Ezért megtorlásokkal szokásokat nem lehet megváltoztatni, kivégzésekkel a hűtlenséget nem lehet orvosolni. Csak a szellemi befolyás igazán értékes.

A beteljesedett tisztaság szelleme. Egy tiszta szív hatása hasonlatos a tavaszi szellő éltet adó simogatásához, az őszi szélvihar halált osztó csapásához.

Az emberek vezetése olyan, mint egy nyíl kilövése: kicsi eltérés a célzásnál nagy hibát okoz a célnál. Ezért a nép vezetői óvatosan bánnak mások befolyásolásával.”

* 22

Lao-ce mondta:

„Ha a büntetések és jutalmazások rendszerének megalkotásával sem változnak a szokások és az erkölcsök, akkor ez a szívek tisztátalanságát jelzi.

Hallgasd meg az emberek kedvelt zenéit, és megismered erkölcsüket, figyeld meg játékaikat, és megismered szokásaikat. Ha szokásaikat ismered, akkor tudni fogod, hol tartanak.

Akik a valóságot megragadják és a tiszta őszinteséget gyakorolják, azok mozgatják Ég és Föld szellemeit. Túllépnek minden szokáson, szabályok és utasítások nem korlátozzák őket. Biztosan haladnak előre, s őszinteségük által célba érnek. Szót nem ejtenek, de a világ népei, a madarak, a vadak, a

jó és rossz szellemek mind velük tartanak. Ezért a hatalmasok a szellemi vezetést gyakorolják, a nagyok megakadályozzák a helytelen cselekedeteket, a kicsik büntetik az erőszakot és jutalmazzák a jót.”

* 23

Lao-ce mondta:

„A hatalmas Út nem okoskodik. Az okoskodás hiánya vágytalanság, a vágyak hiánya otthontalanság, az otthon hiánya pedig formátlanság. A formátlanság rendíthetetlen. Aki rendíthetetlen, annak nincs mondandója, akinek nincs mondandója, abban lakik a hang és forma nélküli csend.

A hangtalan nem hallható, a formátlan nem látható: úgy hívják, hogy titokzatos és szellemi. Állandó, ezért neve: Ég és Föld gyökere.

Az Út formátlan és hangtalan, ezért a bölcsek Egyként kezelik, és a Világ Útjának nevezik.

A hatalmas alapja a parányi, a sok kezdete a kevés. Az uralkodók Eget és Földet kincznek, a népet forrásnak tekintik.

Úgy tartják, hogy érdem és erény a legfontosabb, hatalom és hírnév a legértékesebb. A kettősség szépsége Éghez és Földhöz hasonlatos: ezért kell követnünk a hatalmas Utat, a világ szülőanyját.”

* 24

Lao-ce mondta:

„Segíts a szegényeken, a rászorulókon, és hírneves leszel. Támogasd a hasznosat, ellenezd a károsat, és érdemeket szerzel. Ha az egész világban rend uralkodik, a bölcsnek nincs hol tanítani. Ha a felsőbb és alsóbb osztályok nem egymás ellenségei, akkor a jótékonykodóknak semmi dolga nem akad.

A tökéletes emberekből álló vezetés erényes, az Utat testesíti meg. Pártolja az igazságot, és örömmel terjeszti a kimeríthetetlen tudást. A szónokok télenek, nem beszélnek, de az igazán csendes embereket a világ mégsem becsüli.

Ezért a szavakba fogható út nem örök Út, a dolgok neve nem örök név. Minden, ami leírható és mások kezébe adható, csupán durva általánosítás.

Az ősi idők tökéletes uralkodói nem voltak egyforma emberek, de szándékuk mindig egy volt; különféle utakon haladtak egyazon cél felé. Manapság a tudósok mit sem tudnak az Út egységéről, az erény teljességéről. Kerek asztalok körül ülnek, s rég letűnt dolgokról beszélnek,

elmúlt események nyomait vizsgálják. Lehetnek kiválóan képzettek, hatalmas tudásúak, mégis mindig összezavarodnak.”

* 25

Lao-ce mondta:

„Az elme éltető lényege a szellemmel irányítható, de szavakkal nem vezethető. A bölcsek az egész világot képesek kormányozni, úgy, hogy fel sem állnak: az érzések messzebbre érnek a szavaknál.

A szóbeli megállapodásba fektetett bizalom már a szavak előtt is létezett. Ha az emberek közös cél érdekében serénykednek, akkor tetteik az elvektől függetlenül őszinték.

A bölcs uralkodó az embereket szellemi vezetéssel kormányozza, érzésekkel irányítja. Ha a vezetők cselekedeteire a nép nem mozdul, akkor az elvek és az érzések nincsenek összhangban egymással.

A három hónapos csecsemő mit sem tud hasznosról és ártalmasról, ezért édesanyja gondosan óvja. Ez érzésekből fakadó cselekvés.

Ezért a beszéd hatása jelentéktelen, a ki nem mondható működése viszont határtalan. A tökéletes ember szava örök, akarata rendíthetetlen. Ha az örök és a rendíthetetlen belül megformálódik, annak hatása kívül látható. Ez a bölcsek és szentek művészete.”

* 26

Lao-ce mondta:

„Amikor gyermekek áldozzák életüket szüleikért, amikor alattvalók áldozzák életüket uralkodójukért, akkor nem azért mennek a halálba, hogy hírnevesek legyenek; a hála érzése oly hatalmas bennük, hogy nincs veszély, mi visszariasztaná őket.

A tökéletes embert nem az aggasztja, amit az emberek tesznek, hanem az, ami szívéből tör elő: jól tudja, hogy az hová vezet. A bölcs nem szégyelli külsejét, a tökéletes ember még akkor is óvatos, amikor egyedül van. Ha a távoli reményében nem törődsz a közelivel, akkor biztosan kudarcot vallasz.

Ezért ha bölcs vezeti a népet, akkor az emberek elégedettek, ha a bölcs elvegyül a tömegben, akkor a nép példaképe lesz. Amikor célját kitűzi, nem feledkezik meg mások segítségéről.”

* 27

Lao-ce mondta:

„Ha egy bátor harcos egyetlen kiáltására egy egész hadsereg áll félre, akkor az a kiáltás az igazságból tört elő. Amikor az emberek nem hallgatnak a tanácsokra és semmibe veszik az eszményeket, akkor biztosan vannak közöttük olyanok, akik nincsenek egyensúlyban. Akik trónjuk elhagyása nélkül képesek rendet teremteni a világban, azok a békét előbb önmagukban találják meg.

Ezért egy arckifejezés eljuthat oda, ahová szó nem; az érzések megelőzik a mondatokat. Amit elmédben érzel felszínre tör, hogy megformálja a testet. A megvilágosodást tested megérzi, de szemeid soha nem láthatják.”

* 28

Lao-ce mondta:

„A szavaknak van forrása, a tetteknek van alapja. Ha elveszíted a forrást és az alapot, akkor jobban teszed, ha nem beszélsz túl sokat, még akkor sem, ha számos dologhoz értesz. Az ügyesség árt az embereknek. Az ügyes ember könnyen elveszíti ujjait, ezért nem jó túl ügyesnek lenni.

A mesterek nem tehetségükre, hanem tudásukra támaszkodva cselekednek. A kor befogadja őket, s biztonságban vannak, bár nem ismerik őrzőiket. Amit szándékosan bezárnak, végül mindig kinyílik.”

* 29

Lao-ce mondta:

„Minden bölcs más ösvényen jár, bár célja mindegyiknek egy. Számukra túlélés és megsemmisülés, biztonság és veszély ugyanaz. Amikor kitűzik céljukat, nem feledkeznek meg mások segítségéről.

Különféle vidékek dalai különfélék, de mind a boldogságot sugározza. Különböző népek gyászénekei különbözőek, de mind a bánatot énekl meg. Azért van ez így, mert a dal a boldogságból, a gyászének a szomorúságból fakad. Ami legbelül, a mélyben rejtőzik felfelé tör, és a külsőnek megfelelő formát ölt.

A bölcsek bármikor készek másokon segíteni, s hogy ennek hatása milyen messzire ér, az valóban megdöbbentő.”

* 30

Lao-ce mondta:

„A vezetők szándékos tétlensége káros. Akik az emberek kormányzásában a tétlenségre építenek, azok szándékosan nem cselekednek, akik minden tetteiket előre megtervezik, azok nem cselekedhetnek szabadon. Akik nem cselekedhetnek szabadon, azok nem alkothatnak.

Ha az emberek nem beszélnek, de elméjük fecseg, az káros. Ha viszont nem beszélnek, és elméjüket csendesnek hiszik, akkor szellemüket rongálják.”

* 31

Lao-ce mondta:

„Akiket bölcseknek nevezünk, azok elégedettek helyükkel és kedvüket lelik munkájukban, bármilyen korban élnek is.

A bánat és a boldogság az erény elvesztése, a rokonszenv és az ellenszenv az elme terhe, az öröm és a harag pusztán kicsapongás az Úton.

Ezért a bölcsek születése égi esemény, halála pedig dolgok átalakulása.

Nyugalomban egybeolvadsz a sötéttséggel, tetteidben magad vagy a fény.

Így a forma mestere az elme, az elme ékszere a szellem.

A test összeroskad, ha megállás nélkül dolgoztatják, az életerő elapad, ha folyton használják. A bölcsek tudják ezt, ezért sohasem mernek túlzásokba esni.

A létre nemléttel válaszolnak; a forrást mindig megtalálják. A teljességet ürességgel keresik; a mértéket el nem hibázzák. Életüket békés derűvel és tiszta nyugalommal élik. Nem kerülnek senkit, és nem is kötődnek senkihez.

Az erényt befogadják, szívélyesek és kiegyensúlyozottak: így követik az Eget, így találják rá az Útra és így közelítik meg a tökéletes erényt. Haszonvágyból semmibe sem fognak, nem kezdeményeznek olyat, ami ártalmas lehet. Az élet és a halál nem változtatja meg az Én-t, ezért ezt nevezik a legszellemibbnek. A szellem segítségével bármi megtalálható, amit keresnek, és bármi befejezhető, amin munkálkodnak.”

* 32

Lao-ce mondta:

„Ha a világot egyszerűnek tartod, akkor nem terheled szellemed, ha a tízezer dolgot jelentéktelennek tartod, akkor elméd nem zavarodik össze. Aki az életet és a halált egyformának tartja, az nem ismeri a félelmet, aki a változást tartja állandónak, az mindent tisztán lát.

A tökéletes ember olyan oszlopnak támaszkodik, amely sohasem inog meg, olyan úton jár, amelyen nincs akadály. Abból a forrásból merít, ami sohasem apad ki, attól a tanítótól tanul, aki sohasem hal meg. Bármire fog, mindig sikerrel jár, bárhová megy, mindig célba ér, s bármit tesz, sorsát mindig magában hordja: így ténykedik rendíthetetlenül. Balsors, jószerencse, haszon vagy sérelem elméjét soha nem kavarja fel.

Az igazságos embert emberségességgel befolyásolhatod, de fegyverekkel nem kényszerítheted semmire; őszinteséggel megváltoztathatod, de pénzzel nem érsz el semmit nála. A tökéletes ember kész meghalni az igazságért, vagyon és rang azonban meg nem ingatja.

Az igazságosan cselekvőt a halál nem félemlíti meg; mennyivel inkább igaz ez azokra, akik nem cselekednek. Aki a nem-cselekvést gyakorolja, annak nincsenek terhei, s akinek nincsenek terhei, az a világot térképként használja: odafenn a tökéletes emberek útjait vizsgálja, hogy az Út és az erény titkainak mélyére hatolhasson, ideleln pedig a világi szokásokat figyeli, s majd' elsüllyed a szégyenkezéstől.

A világgal való szakítás a tudás Útjának kezdete.”

* 33

Lao-ce mondta:

„Az emberek rang, hatalom, és vagyon után sóvárognak, de ezek a dolgok a testhez képest jelentéktelenek. Ezért a bölcs csak annyit eszik, hogy az üresség megteljen és az energia el ne vesszen; úgy öltözik, hogy testét eltakarja, s meg ne fázzon. Eredeti állapotához igazodik, és minden mást elutasít; szerzésre nem vágyik és nem gyűjt magának túl sokat.

Látása tiszta, de nem használja szemeit, hallása éles, de nem használja füleit. Csendes, szavát sem hallani. Elméjét elengedi, ezért nem gondolkodik; eszességét hátrahagyja, ezért a végső egyszerűséghez tér vissza; éltető szellemét pihenteti, ezért nem köti a tudás. Így vonzalmak és ellenszenvek nem ejtenek foltot rajta. Ezt nevezik tökéletes beérkezetttségnek.

A megtisztulás és a terhektől való szabadulás érdekében legjobb a forrásnál maradni. Ha sohasem hagyod el a forrást, akkor minden tetted siker koronázza.

Aki képes az élet harmóniáját megőrizni, azt vagyon el nem csábítja. Aki ismeri belső és külső egységének titkát, azt hatalom meg nem ingatja.

A határtalan határán túli a leghatalmasabb, a belső nélküli belsejének közepe a legértékesebb. Ha ismered a leghatalmasabbat és a legértékesebbet, akkor – bárhová is mégy – mindig célba jutsz.”

* 34

Lao-ce mondta:

„Akik az ősi időkben jártak az Úton, azok uralták érzéseiket, természetüket, és elméjüket: összhangban tartották őket. Az Út örömei feledtették velük névtelenségüket, az erény biztonságában elfeledték szegénységüket. Volt, amit természetük nem kívánt, s mivel nem vágytak rá, nem is lett övék. Volt, amiben szívük nem lelt örömet, s mivel nem élveztek, meg sem tették.

Nem hagyták, hogy az igaz természetük számára haszontalan dolgok lerombolják erényüket, nem engedték, hogy az étellel ellenkező dolgok megzavarják békéjüket. Nem gondolkodtak és nem cselekedtek önkényesen, ezért mértéktartásuk példa lehet az egész világ számára.

Gyomruk nagysága szabta meg, mennyit ettek, testük mérete szabta meg, hogyan öltöztek és hol éltek. Mindig valódi állapotuknak megfelelően cselekedtek.

A világot nem tartották lényegesnek, ezért nem próbálták birtokukká tenni. Mindent és mindenkit magára hagytak, és nem vágytak nyereségre. Hogyan veszíthették volna el életüket vagyon, jólét, rang vagy hírnév miatt?

Az ilyen emberekről mondható el, hogy értik, és magukban hordozzák az Utat.”

* 35

Lao-ce mondta:

„Az energia, melyet az emberek a természettől kapnak, az érzékszervek szempontjából egyforma, de felhasználásának módja nagyon eltérő: egyesek általa élnek, mások miatta halnak meg; némelyek felemelkednek, mások jelentéktelenné válnak segítségével.

A szellem a tudás kincsestára: ha a szellem folttalan, a tudás felragyog. A tudás a szív székhelye: ha a tudás valós, a szív csendes. Az emberek tükörként nem a folyó, hanem a tó vizét használják, mert az tiszta és mozdulatlan. Amikor szellemed megtisztul és figyelmed összpontosul,

akkor ismerheted fel igaz természetedet.

Ezt csak úgy használhatod fel, hogy nem élsz vissza vele. Ha a tükör tiszta, por be nem porolja, ha a szellem tiszta, vágyak meg nem tévesztik.

Bármerre mozdul az elme, a szellem mindig háborog, de ha visszavezeted az ürességbe, akkor a cselekvés vágya kialszik, és a szellem megbékül. Ez a bölcsök szabadsága. Ezért ha valaki a világot akarja kormányozni, akkor előbb a természet és az élet lényegét kell megismernie.”

* 36

Lao-ce mondta:

„A bölcsök igaz természetüket követik, ez minden: gyomruk nagysága szerint esznek, testük mérete szerint öltözködnek. Mivel mértéktartók; elméjüket a kapzsiság be nem szennyezheti.

Csak akkor uralhatod a világot, ha semmi közöd a világhoz, csak akkor kezelheted megfelelően hírnevedet, ha nem törekedsz megszerzésére. Ha igazán megismered a természet és az élet valódi állapotát, akkor a jószívűséget és az igazságosságot ajándékkul kapod.

Ha szellemed csillogását semmi sem tompítja és elméd semmi sem terheli, akkor tökéletesen tiszta, békés és gondtalan vagy, és kiegyensúlyozott életet élsz. Hatalom és vagyon nem csábít el, hang és forma meg nem téveszt. Szónokok meg nem ingathatnak, tudósok ki nem mozdíthatnak, harcosok meg nem rémíthetnek. Ez az igazi emberek szabadsága.

A teremtés megteremtője nem teremtett, a változás mozgatója változatlan. Tudásod felölelheti az Eget és a Földet, megvilágosodásod fénylőbb lehet a Napnál és a Holdnál, gondolataid hasonlíthatnak az egymásba fonódó láncszemekhez, szavaid értékesebbek lehetnek minden aranynál és drágakőnél, de ha ehhez az Úthoz nem jutsz el, akkor mindezeknek semmi hasznát sem veszed, ha a világ kormányzásáról van szó. Ezért a bölcs nem veszíti el azt, amit gondosan őriz.”

* 37

Lao-ce mondta:

„A csendes elvonatkoztatás és a könnyű szív az életet ápolja, a békés boldogság és a tiszta önzetlenség az erényt óvja.

Ha a külső nem zavarja meg a belsőt, akkor a természet rálel a

legmegfelelőbbre. Ha a csend nem borítja fel az összhangot, akkor az erény saját helyén pihen.

Ha minden pillanatban az életet táplálod és az erényt hordozod magadban, akkor az Út ismerőjének és megtestesítőjének vagy nevezhető. Ekkor ereidben szabadon áramlik a vér, szerveidben pedig felesleges energia nem halmozódik fel. Balsors vagy jószerencse meg nem zavarhat, feddés vagy dicséret meg nem ingathat.

Hogyan lehetne sikeres az, akinek még nem jött el az ideje?! Ha az emberek tehetségesekek, de nem várják ki a megfelelő pillanatot, akkor nem érhetik el a szabadságot; különösen akkor nem, ha nem ismerik az Utat.

Ha egy hajszál csúcsát szemléled vizsgálódva, akkor nem hallod a mennydörgés moraját. Ha egy hangszert hangolsz gondosan, akkor nem látod a hegyeket. Amikor a figyelem apró dolgokra összpontosul, a nagy dolgok feledésbe merülnek.

Manapság minden az életünket szipolyozza, életerőnket issza, mintha az kiapadhatatlan forrás vize lenne. Lehet, hogy meg akarjuk akadályozni ezt, de vajon melyikünk képes erre?

Ha egy csésze zavaros vizet akarunk megtisztítani, akkor egy nap is eltelhet, míg szemöldökünket és szempilláinkat tisztán látjuk a vízben, de pusztán egyetlen mozdulat kell ahhoz, hogy semmit ne lássunk tükröződni benne. Az emberek éltető szelleme olyan, mint egy csésze víz: könnyű felkavarni és nehéz megtisztítani.”

* 38

Lao-ce mondta:

„A legbölcsebb a természet törvényeit követi, a kevésbé bölcs csodálja a legbölcsebbet, a legkevésbé bölcs miniszterekre bízta a dolgokat. Miniszterekre bízni a dolgokat biztos út a veszélyhez és a pusztuláshoz, a legbölcsebbre felnézni hülyeség és zűrzavar forrása, a természet törvényeinek követése Ég és Föld kormányzásának módja.

A legfontosabb az üres nyugalom: nincs semmi, amit az üresség be ne fogadna, amit a nyugalom el ne bírna. Ha ismered az üres nyugalom ösvényét, akkor be tudod fejezni azt, amihez hozzáfogtál. A bölcsek ezért tartják a nyugalmat rendnek és a nyugtalanságot rendellenességnek.

Ezért mondják: »Ne zavarodj össze, ne rettegj, és minden dolog magától letisztul. Ne idegeskedj, ne lepődj meg semmin, és minden magától helyére kerül.« Ezt nevezik a természetes törvény Útjának.”

Lao-ce mondta:

„A császárok és a főurak az egész birodalmat saját házuknak tekintik, s annak minden dolgát saját tulajdonukként kezelik. Ha az ország nagysága szívügyük, az embereket és a dolgokat pedig birtokuknak vélik, akkor megtelnek erővel, és becsvágyuk az egekig nő. A nagyok fegyveres hadjáratokat indítanak a kicsik ellen, a kicsik pedig dölyfösen néznek le saját behódoltjaikra.

Aki arra használja elméjét, hogy kiváló és hatalmas legyen, az olyan, mint az eszelős szél, mint a tomboló vihar: nem tarthat sokáig. Ezért a bölcsek elméjüket az Út segítségével uralják, kitartanak az Egy mellett, nem terveznek semmit, és így nem borítják fel az energiák egyensúlyát.

Látják a parányit és alkalmazkodók maradnak, visszahúzódnak és nem vágnak semmire. A folyók és tengerek példáját követik: mivel a folyók és a tengerek nem szándékkal cselekednek, ezért természetes fejlődésnek köszönhetik érdemeiket és hírüket.

A bölcsek nem elnyomásra törekednek, ezért képesek a vezetésre. A világban a nőiességet képviselik, ezért elkerülik a szellemi halált; gondosan vigyáznak magukra, ezért nemessé válnak.

Az anyagi hatalom erejéhez és hírnevéhez minden hozzájárul. Akiknek tekintélye van, azok felelőssége mérhetetlen, ezért az önpusztítást kerülniük kell. Az önpusztítás a becsület elvesztéséhez és kudarchoz vezet.

Az Úton a nagyot a kicsiny hozza létre, a sok pedig a kevésre épül. Így a bölcsek az Út segítségével uralkodnak a világon. Alkalmazkodók, engedékenyek, meghatározhatatlanok és titokzatosak, ezért meglátják a kicsinyt. Minthogy mértékletesek és egyszerűek, meglátják a parányit is. Látják a kicsinyt, ezért elérik a hatalmasat; látják a parányit, ezért elérik a gyönyörűségest.

Az Ég útja a magas lesüllyesztése és az alacsony felemelése, a sok csökkentése és a kevés növelése. A folyók és a tengerek a föld mély pontjait keresik, ezért hasznosak és becsesek a világ számára.

A bölcsek alázatosak és szerények, tiszták és békések, szavaik pedig tiszteletteljesek: ez a jelentéktelen meglátása. Elfogulatlanok, nem vágnak birtoklásra: ez a hiányzó észrevétele. Meglátják a jelentéktelent, ezért fontossá válnak, észreveszik a hiányzót, ezért elérik a jószágot és a tisztánlátást.

A büszke nem sikeres, a különc nem él sokáig; az erős meghal, akinek lejár ideje, az elenyészik. A heves szél, a tomboló vihar nem tart egész napon át, a szakadékot nem lehet egy pillanat alatt feltölteni. A heves szél és a tomboló vihar erővel erős, ezért nem tarthat sokáig. A szakadékot erő

tölti meg, ezért sorsa az üresség.

A bölcsek megmaradnak a nőies mellett, és megszabadulnak szertelenségüktől, önteltségüktől. Egyikük sem merészel erővel cselekedni. Mivel kitartanak a nőies mellett megalapozhatják a férfiast; nem szertelenek és nem önteltek, ezért sokáig élnek.”

* 40

Lao-ce mondta:

„Az Ég útja a felemelkedés után a leereszkedés, a beteljesülés után az elfogyás: példa erre a Nap és a Hold. Ezért a bölcsek napról-napra kevesebbek lesznek; érzéseiket megtisztítják, és sohasem mernek megelégedni önmagukkal.

Az emberi érzések természete olyan, hogy mindenki fontos akar lenni, de senki sem kedveli az észrevétlenséget; mindenki haszonra törekszik és kerül a veszteséget; mindenki szereti a jólétet és irtózik a nyomorúságtól; mindenki a megbecsülést akarja, nem az alázatosságot. A közönséges emberek így éreznek és ezek szerint törekednek, ezért sorsuk kudarc. Dolgokba kapaszkodnak, ezért nem képesek uralni azokat.

Így a bölcs az Eget követi: törekvés nélkül sikeres, kötődés nélkül teljes. Érzékszervei nem különböznek más emberekéitől, de egészen más ösvényen jár, s ezért a halál kegyes hozzá.

A régi idők királyainak volt egy különleges eszközüik, ami azt a célt szolgálta, hogy emlékeztesse őket. Amikor ez az eszköz egyenesen állt, akkor üres volt, s amikor megtelt, felborult. Ennek lényege: ha a dolgok teljesen kifejlődnek, akkor pusztulni kezdenek; amikor a Nap delelőre ér, nyomban nyugovóra indul. Ha a boldogság elapad, az ember szomorú.

Az éleselméjűség és a nagy tudás őrzője a tudatlanság; a tanulás és az ékesszólás fenntartója a szerénység; a harci erő és a bátorság védelmezője a félelem; a jólét, a rang és a kiválóság öre a visszafogottság; az egész világ iránt érzett jóindulat alapja a mély tisztelet. A régi idők királyai ezzel az öt dologgal őrizték a világot. Akik ezt az ösvényt választják, azok nem akarják a teljességet; csak üresség által érhetik el a beteljesülést és az örökkévalóságot.”

* 41

Lao-ce mondta:

„A bölcsek sötéttel záródnak, fénnel együtt nyílnak. Eljutnak az

örömtelenségbe és ott ráébrednek, hogy nincs semmi, aminek ne örülnének. Ezért örömük a legteljesebb.

A belsővel teszik széppé a külsőt, és nem a külsővel gyönyörködtetik el a belsőt. Így önmagukban találnak rá természetes örömükre, s ezzel erejükre is, melyet az egész világ csodál. Azért van ez így, mert a világ szempontjából ez a legfontosabb a világban.

Nem másokon múlik ez, csupán önmagadon; nem másoktól függ ez, csakis önmagadtól. Ha elérted, mindent elértél.

Ezért akik megértik az elme működését, azok a vágyakat, a sóvárgást, a vonzalmakat és az ellenszenveteket mind jelentéktelennek tartják. Nem örveleznek, nem haragudnak, nem kedvelnek, nem bánkódnak. Minden titokzatosan egyforma: sem jó, sem rossz nem létezik.

A férfiak ajándéka a gondolkodás következetessége, a nők ajándéka a cselekvés következetessége. Hatalom nélkül nemesek, vagyon nélkül gazdagok, erő nélkül erősek. Nem élnek vissza anyagi javakkal, nem epekednek hírnév után, a magas rangot nem tartják biztonságnak, és nem tekintik veszélynek az alacsonylat. Szellemük, testük, energiájuk és akarataik mind a megfelelő helyen pihenek.

A test az élet háza, az energia az élet alapja, a szellem az élet vezetője. Ha a vezetőt elveszíted, mindhárom megsérül. Ha a szellem a vezető, a test követi azt, és ennek hatása jótékony. Ha a test halad elöl, a szellem követi azt, és ennek hatása káros.

Aki gyomrának és nemi vágyainak él, azt vagyon és hatalom elvakítja, elgáncsolja, rang és hírnév megrontja és elcsábítja. Hogy ez mennyire így van, az ember számára alig felfogható.

Ha magas világi ranggal bírsz, akkor életerőd és szellemed fénye nap nap után csökken, míg végül kialszik, és a testbe sohasem tér vissza. Ha belülről bezárod magad, akkor soha nem is fogadhatod vissza őket. Éppen ezért a szórakozottság és a feladatok elfelejtése néha problémákhoz vezet.

Amikor a szellem, az életerő, az akarat és az energia békés, akkor napról napra átjárják testedet, és erővel töltenek fel. Ha viszont túl tevékenyek, akkor naponta gyengülnek, és így megöregszel.

Ezért a bölcs szellemét táplálja, energiáját finomítja, testét őrzi, és mindig az Úton jár. Így együtt fejlődik minden fejlődővel és együtt változik minden változóval.”

* 42

Lao-ce mondta:

„Az igazi emberek szíve az Úttal forr össze, ezért ügyesek, bár

ügyetlennek látszanak; teljesek, bár üresnek látszanak. A belsőt uralják, nem a külsőt, ezért tiszták, teljesen hétköznapiak, s a mesterkéeltséget hátrahagyva az egyszerűségbe rejtőznek.

A lényegest felismerik, a szellemet befogadják; így találják meg Ég és Föld gyökereit. Ott vándorolnak, ahol nincs por és piszok az úton; azért utaznak, hogy a kikezdetlenséget gyakorolják.

Elmájukat gépies gondolkodás nem terheli; az örökkévalót szemlélik, és egyetlen dolog sem ingatja meg őket.

Látják a dolgok változásait, ezért a forráshoz ragaszkodnak. Figyelmüket befelé fordítják, ezért megértik balsors és jószerencse egységét. Amikor élnek nem tudják, hogy cselekszenek, amikor járnak, nem tudják hová tartanak.

Nem tanulnak, mégis tudnak, nem néznek, mégis látnak; erőfeszítések nélkül érnek célba, összehasonlítások nélkül tesznek különbséget. Érzéseikre mozdulnak, ha kell cselekednek, és ha nincs más választásuk elindulnak; pontosan úgy, ahogy a fény felragyogása az árnyék születése. Vezetőjük az Út: ha akadályba ütköznek, akkor nyitottak, üresek, tiszták és békések maradnak, s az akadály eltűnik útjukból.

Számukra ezer élet csupán a változás egy pillanata, tízezer dolog pusztán az Egy tízezerféle megnyilvánulása. Életerejüket nem fecsérlik el, szellemüket nem erőltetik meg. A teljesség egyszerűsége mellett kitartanak, a leglényegesebb középpontjában állnak.

Az igazi emberek álmok nélkül alszanak. Tudásuk nyomtalan, cselekedetük formátlan, nyugalmuk testnélküli. Itt vannak, de mintha ott lennének; élnek, de mintha halottak lennének. Egy pillanat alatt eltűnhetnek vagy megjelenhetnek; szellemek és kísértetek szolgálják őket.

Az életerő és a szellem az Úthoz emeli őket, így a kettő hatalma beteljesedik, és a forrást soha el nem veszítik. Az éj és a nappal minden percében olyanok ők, mint a tavasz az élőknél. Ez az évszakok megformálása és összehangolása a szívben.

A test semmivé válhat, de a szellem soha nem változik. A változatlanul felel a változásra, és korlátokba nem ütközik. A változó visszatér a formátlanságba, míg a változatlan együtt él a Világgal.

Ezért az élet szülője nem-született; aminek életet ad, az a született. Ami változást hoz létre, az maga nem változik; amit megváltoztat, az a változó. Az igazi emberek a tiszta ősforrás ösvényén vándorolnak.”

* 43

Lao-ce mondta:

„Az Út oly hatalmas, hogy felette és alatta nincs semmi sem.
Vízükörnél vízszintesebb, nyíl röpténél egyenesebb, a kereknél kerekebb, szögletesnél szögletesebb.

Minden benne van, s mégis üres; a Világot foglalja magába. homorú, mint egy tál, de nem telik meg sohasem.

Ezért akik magukba zárják az Utat, azok nem mérgelődnek, nem örvendeznek. Ha ülnek nem képzelegnek, ha alszanak nem álmodnak. A dolgokat akkor nevezik el, ha meglátják azokat, s akkor cselekednek, ha mást nem tehetnek.”

* 44

Lao-ce mondta:

„Akik hírnévre törekednek, azok elkerülhetetlenül bajba keverednek, s ha bajba jutottak, a nyilvánosság elől önmagukba menekülnek. Az Utat semmibe veszik, ezért kötelezettségek bilincseiben vergődnek. Jót csak akkor cselekednek, ha azért megbecsülést remélnék; önbecsülésük nem ismer határokat.

Ha ilyen emberek vezetik a népet, akkor a vezetés megfontolatlan, az ország ügyei pedig nincsenek összhangban a korrallal. Amikor a vezetés megfontolatlan, akkor szemrehányás szemrehányást követ; amikor az ország ügyei nem felelnek meg a kornak, akkor a pusztulás elkerülhetetlen.

Ha önkényes tettekkel akarnak célba jutni, még a siker sem biztosítja az elismerést. Ha dolgai nem sikeresek, az ember minden bizonnyal elbukik.”

* 45

Lao-ce mondta:

„A nem-cselekvés azt jelenti, hogy elsajátítod a nem-cselekvés technikáját, nem foglalkozol bonyolult dolgokkal, és nem alkotsz bonyolult elméleteket.

A mester formátlanságba rejtőzik, restség nélkül cselekedik, nem küzd boldogulásáért és nem okoz szerencsétlenséget.

Időzz a formátlanságban, cselekedj, ha nincs más választásod, ha szerencsés akarsz lenni, kerülj a szerencsétlenséget, ha pedig a hasznosat akarod, előbb szabadulj meg a károstól.

Akik a nem-cselekvés útján találják meg a békét, azok veszélybe kerülnek, ha eltérnek újtuktól. Akik a nem-cselekvés ösvényén találják meg a rendet, azok összezavarodnak, ha letérnek ösvényükről. Ezért nem

akarnak gyémántként fényleni, s még kevésbé akarnak kavicsok közé vegyülni.

A díszes bundájú állatot megnyírják, a pompás agancsút agancsáért lövik le. Az édes vizű források nem maguktól apadnak el, az egyenes törzsű fákat fűrészdönti halomba. Az ékesszólást később megbánják, a hegyek testét felhasítják, ha jádét rejtenek magukba. Az emberek problémái már a szavak kimondása előtt léteznek.”

* 46

Lao-ce mondta:

„A kor mozgatóerői megszabják az események irányát. Akik az Utat nem ismerik, azoknak a jószerencse is sorscsapás.

Az Út takarója az Ég, szekere a Föld; ha jól használod, sohasem jutsz a végére.

Az Út szekere a Föld, takarója az Ég; ha jól használod, életedben baj nem érhet.

Az élet szakaszai előre elrendezettek, s ez csak úgy lehetséges, hogy a következő az előző halála. Az Ég alatt minden ehhez igazodik.

Ezért mondom: »A tudatlan tudás a legjobb; azt hinni, hogy tudod amit nem tudsz: betegség.«”

* 47

Lao-ce mondta:

„Ha a hegyek és a sziklák aranyat és jádét rejtenek, akkor darabokra törik őket. Ha a fában bogarak élnek, akkor azok saját otthonukat falják fel. Ha az emberek rendezik dolgaikat, akkor befejezték önmaguk kifosztását.

Aki szereti a dolgokat irányítani, azt mindig dolgok irányítják; aki haszonra törekszik, az mindent elveszít.

Ha kiváló úszók vízbe fulladnak, vagy nagyszerű lovasok a nyeregből kiesve csontjukat törik, akkor a tragédiát éppen az okozza, amit legjobban szeretnek.

A gyarapodás nem versengés, hanem idő kérdése.

Rendet az Út, s nem az uralkodó teremt.

A Föld lenn van és nem törekszik magasra, ezért biztonságos. A víz lefelé folyik, de nem akar gyors lenni, ezért sebes.

A bölcs mindent elenged, így semmit sem veszít el; nem tervez semmit, így mindent megvalósít.”

* 48

Lao-ce mondta:

„Egy szó kimeríthetetlen, két szó a világ forrása, három szó az uraknak való, négy szó a világ barátja.

A megbízhatóság kimeríthetetlen.

Az Út és az Erény a világ forrása.

A bölcsesség és az erényesség segítése az uraknak való.

A zárkózottság kerülése és mindenki szeretete a világ barátja.”

* 49

Lao-ce mondta:

„Három olyan halált ismerek, amely nem természetes elmúlás.

Ha mértéktelenül iszol, eszel, ha testeddel könnyelműen és durván bánasz, akkor betegségek ölnek meg.

Ha vég nélkül vágyakozol és folyton sokat akarsz, akkor halálra ítélnék.

Ha engeded, hogy a kisebbség csorbítsa a többség jogait, hogy az erősek elnyomják a gyengéket, akkor fegyverek okozzák halálodat.”

* 50

Lao-ce mondta:

„A nemeslelkűek jutalma nemes, a kegyetlenek sorsa kegyetlen. Akik keveset adnak és sokat várnak, azok keserűséget gyűjtenek, s nem jut más számukra, csak szenvedés. Figyeld meg hogyan távoznak, és tudni fogod, hogyan jönnek.”

* 51

Lao-ce mondta:

„Ismerd a sorsot, uralkodj elméden, rangsorold helyesen a dolgokat, és igazodj igazi természetedhez. Ha ezeket megvalósítod, akkor megérted a vezetés útját.

Ismerd a sorsot, és balsors vagy jószerencse nem fog zavarni. Uralkodj

elméden, és öröm vagy harag nem fog darabokra törni. Rangsorold helyesen a dolgokat, és nem sóvárogsz majd haszontalan dolgok után. Igazodj igaz természetedhez, és vágyaid nem lesznek mértéktelenek.

Balsors vagy jószerecsse nem zavar össze, ezért tetteidben és tétlenségében a józanságot követed. Öröm és harag nem tör darabokra, ezért nem hízelepsz senkinek büntetéstől rettegvé vagy jutalomra várva. Nem sóvárogsz haszontalan dolgok után, ezért kapzsiság természeteden nem ejt sebet. Ha vágyaid nem mértéktelenek, akkor az életet táplárod, és megismered az elégedettséget.

Ezt a négy dolgot ne kívül keresd, mert nem másoktól függnék; elérheted őket, ha visszatérsz önmagadhoz.”

* 52

Lao-ce mondta:

„Ne bonyolódj olyan dolgokba, amelyeket el is kerülhetsz, de ne sértődj meg, ha az emberek téged kerülnek el. Műveld azokat az erényeket, amelyek magasztosak, de ne várd, hogy az emberek téged magasztaljanak.

Nem hárríthatod el a szerencsétlenségeket, de bízz abban, hogy nem te okoztad őket. Nem hozhatsz szerencsét, de légy biztos benne, hogy nem utasítod el. Ha csapás ér – mivel nem te okoztad – ne keseregj, amikor meggyötör. Ha szerencse ér – mivel nem a te érdemed – ne légy öntelt, amikor sikert érsz el.

Így gondtalan és könnyű életet élsz, hiszen életedben a rend uralkodik.”

* 53

Lao-ce mondta:

„Az Út: őrizni amid van, és nem keresni amid nincs. Ha azt keresed amid még nincs, akkor azt is elveszíted, amid már van. Ha beéred azzal, amid van, akkor tiéd lesz az, amit keresel.

Akik úgy próbálnak uralkodni, hogy a tiszta rendet nem teszik állandóvá, azok nagy veszélyben vannak. Akik hírnévre vágynak úgy, hogy viselkedésük nem folttalan, azok mindenképpen sebeket szereznek.

Ezért a legnagyobb szerencse az, ha nincs zűrzavar, a legnagyobb haszon az, ha nincs veszteség. Így az emberek nyeresége veszteség, és vesztesége nyereség.

Az Út nem segíthet azokon, akik a nyereséget hajszolják, de felhasználható a szellem megszilárdítására és a bajok elkerülésére. Így az

ember a jólét helyett a gondtalanságot, az érdemek helyett a tisztaságot élvezheti.

Az Út szerint: »Sötétségben bízd magad a Természetre, és fürdőzz energiájában. Dobj el minden felesleget, és megszabadulsz gondolatoktól, aggodalmaktól. Nem üdvözlöd az érkezőt és nem kötödsz a távozóhoz. Az emberek keleten, nyugaton, délen vagy északon élhetnek, egyedül te élsz a középpontban.«

Ily módon még akkor sem veszíted el becsületed, ha becsstelen emberek vesznek körül. Együtt haladsz a világgal, de otthonod el nem hagyod. Nem akarsz jó lenni, és nem próbálsz kerülni a kínos helyzeteket. A természet Útját követed, ezért szándékkal nem fogsz semmibe, és nem csak önmagadra fordítod figyelmed. A Természet akarata a te akaratod. Semmit sem tervezel előre, s mégsem vesztegeted időd, nem szalasztasz el nagyszerű lehetőségeket. Bízol a Természetben, ezért nem törekszel haszonra, de nem is fordítasz háttal szerencsédnek.

A Természet törvényének engedelmességgel balseg vagy jószereccse meg nem érinthet. Hogyan lehetne így tőled bármelyiket is ellopni?

A legtisztább erény szavai egyazon ösvény kövei, a legtisztább erény tettei egyformán áldásosak. Ha fent és lent egy elmében egyesül, akkor nincsenek eltérítő mellékutak; akik máshol keresgélnek, csalódottan torpannak meg. Mutasd meg hogyan lehetnek jók, és az emberek a helyes irányba fordulnak.»

* 54

Lao-ce mondta:

„Tégy jót és megdicsérenk, tégy rosszat és megfigyelnek. A dicséret kötelezettségeket szül; ha megfigyelnek, akkor bajba jutsz.

Így az Úton hírnevet nem szerezhetsz, de önmagadat tökéletesítheted. Ezért a bölcs tetteiért hírnevet nem kér, tudásáért magasztalást nem remél. Élete a természetet követi, s ő maga ehhez semmit hozzá nem tesz.

Van valami, amit törekvők el nem érnek, kutatók meg nem találnak. Az emberek kimerülnek, és az Út nem jut el hozzájuk. Tudni és henyélni olyan, mintha nem is tudnál semmit. Képességekkel bírni és nem kihasználni azokat olyan, mintha nem is lennél képes semmire. Ha tudással és adottságokkal bírsz, de ennek jelei nem láthatók, akkor az Út törvénye érvényesül, és képességeid szertefoszlanak.

Ember és Út egyidőben híres nem lehet. Amikor az ember hírnévre törekszik, akkor biztosan nem az Úton jár. Ha az ember az Utat követi, akkor a hírnév elveszti jelentőségét. Amikor az Út homályba merül, akkor

az ember személyiségét és hírét fitogtatja, ez pedig veszélyek és a romlás forrása. □h

* 55

Lao-ce mondta:

„Az alamizsnát osztó igazságos emberek jobban tennék, ha egyenlő elosztásra törekednének, és becsülnék a népet. Hogy miért? Mert a szándékos igazságosság nem mérhető össze a természetből fakadó igazságossággal.

Jobb bezárni az ajtókat, mint becsületes emberekkel őriztetni az értékes dolgokat. Hogy miért? Mert a vágyakozók becsületessége meg sem közelíti a vágytalanok becsületességét.

Ha embereknek hibáikról beszélsz, akkor megsértődnek: aki önmagát szemléli egy tükörben, az még a rútát is gyönyörűnek látja. Ha úgy vegyülsz emberek közé, hogy közben önmagad elfelejted, akkor szabad maradsz.”

* 56

Lao-ce mondta:

„Az embereket szolgálók vagy pénzt, vagy kedves szavakat használnak. A pénz elfogy, de a vágyak sohasem teljesülnek.

Az alázatos viselkedésű, egyszerű szavú és megfontolt beszédű embereknek nem kell ígéreteket vagy fogadalmakat tenniük. Akik írásos megegyezéseket kötnek, azok a következő pillanatban meg is szegik azokat.

Ezért a tökéletes emberek a világban nem akarnak jószívűnek és igazságosnak látszani; önmagukban az Út erényeit művelik. Saját birtokuk dolgait ápolják, bármekkora legyen is birodalmuk. Az embereket arra ösztönzik, hogy védjék magukat mindhalálíig, és erősítsék meg a város falait. Ha a fenti és a lenti egy elmében egyesül, akkor e kettő védelmezi az országot és annak kincseit.

Ekkor az emberekért serénykedők nem támadnak ártatlanokra, a haszonlesők nem követik a bajba jutottakat. Ez a biztos útja a teljességnek, ez a biztos nyereség alapja.”

* 57

Lao-ce mondta:

„A bölcsek nem győzik le elméjüket, a közönséges emberek nem győzik le vágyaikat. A tökéletesek egykedvűen cselekednek, a jelentéktelenek kifacsarodott hangulataiknak engednek.

Egykedvű vagy, ha önmagadban megtalálsz a lényegest, ha tetteid mozgatója az igazság, ha megőrzöd józanságod és nem gabalyodsz dolgok hálójába.

Hangulatod eltorzul, ha ízesebbnél ízesebb falatok után epekedsz, ha elveszel színekben és formákban, ha dühroham vagy örömjongás ragad magával, ha nem veszel tudomást tetteid káros következményeiről.

A józanság és a természetellenesség egymást pusztítja, a vágy és a lényeg egymást gyengíti. Együtt nem létezhetnek: ha az egyik növekszik, a másik csökken. Ezért a bölcsek elhagyják vágyaikat, hogy a lényegest követhessék.

A szemek kedvese a szín és a forma, a fülek számára gyönyörű a hang, az orr illatokba szerelmes, a nyelv ízek rabja. Úgy tartják, hogy e négy mindig öröm vagy tragédia forrása.

Ami a közönséges vágyakat illeti, az orr, a nyelv, a szemek és a fülek nem tudják, mit akarnak: az elme az ura mindegyiknek. Ilyen szempontból a vágyakat nem lehet leküzdeni.”

* 58

Lao-ce mondta:

„Akik befelé figyelnek, azok uralják testüket, őrzik a lényegest, mértékkel alusznak és pihennek, helyesen isznak és táplálkoznak, kiegyensúlyozzák érzéseiket, és egyszerűsítik tetteiket. Így káros energiák ki nem kezdhetik őket.

Aki a külsőt díszíti, az a belsőt csúfítja; aki érzelmeinek enged, az a szellemet sebzi meg; aki ékszereit mutogatja, az önmagát rejtegeti.

Ha szüntelenül okos vagy, akkor alaptermészetednek ártasz, ha százlépésnyi úton is csak maszkszájaid mutogatod, akkor tested elnehezül.

Ezért a tollazat díszessége a csontok terhe, a dús lomb a gyökerek bánata. A világon nincs olyan ember, aki mindkettőben kiváló lenne.”

* 59

Lao-ce mondta:

„Ha az égbolt fényes, akkor nincs sötétség az emberek között, ha jólét és

bőség van a földön, akkor nincs szegény az emberek között. A tökéletes erény Útja mozdulatlan, akár a hegy: akik rajta járnak, céljuknak tartják azt. Elegendő egy embernek, és elegendő mindenkinek. Nincs oly ember, akitől ezt megkaphatnád; ha használod, jutalmat ne remélj, de békére lelsz és életben maradsz.

A Világ nem ad, ezért el sem vesz; nem jutalmaz, ezért nem is büntet. A dühöngő ember megtelik sértődéssel, az adakozó elől áll, ha szerzésről van szó. Csak a Világ természetét követő uralhatja a Világot.

Ahol dicsérnek, ott a szemrehányás sem marad el, ahol a jó megjelenik, ott a rossz nem várat sokat magára. A nyereség a bajok kezdete, a szerencse a balsors hírnöke. Ha nem vágysz nyereségre nem érhet baj, ha nem keresed a szerencsét a balsors elkerül. A teljesség a test eredeti állapota; vagyon és rang mulandóbb az őszi levélnél.”

* 60

Lao-ce mondta:

„A bölcs nem öltözik furcsa ruhákba és nem viselkedik furcsán. Ruhái nem feltűnők, léte észrevétlen. Ha sikeres nem büszke magára, ha szűkölködik nem aggasztja nyomorúsága. Ha híres nem dicséri magát, s nem szégyelli, ha senki sem ismeri. Egyszerűen csak másmilyen: a megnevezhetetlent használja. Ezt nevezik nagy rejtélynek. □h

* 61

Lao-ce mondta:

„Az Út önmagad beteljesítése és sorsod követése. Ha eljön az idő nem sietsz elé és üdvözlöd lelkesen, ha távozik nem marasztalod, nem tartod vissza. Ezért a bölcs nem akar sokat és nem utasít el semmit.

Három éven át együtt haladtam az idővel, s amikor elmúlt, én is odébb álltam. Távol voltam három évig, de az idő ott volt velem, hát követtem. Amikor semmit sem utasítottam el és semmihez sem kötődtem, akkor álltam a megfelelő helyen: a középpontban.

Az Ég Útjának nincsen bizalmas ismerőse, csak az erénnyel barátkozik. Ha szerencséd nem a te érdemed, akkor eredményeidre büszke nem lehetsz. Ha a szerencsétlenséget nem te okozod, akkor nem bánhatod meg tetteid. A nyugodt és békés elme nem korlátozza önmaga hatalmát.

Ha kutyák vonyítása meg nem riaszt, akkor biztos lehetsz abban, hogy ráleltél igaz természetedre. Akik ismerik az Utat nem zavarodnak össze,

akik ismerik a sorsot, azok sohasem aggódnak.

Amikor a császár meghal testét a földbe temetik, de emlékét megőrzik a Fény Szertartástermében. Ezért a szellem értékesebb a testnél. Ha a szellem halad elöl a test követi parancsait, ha a test jár az élen a szellem kifárad. Az értelem fénye csak akkor értékes, ha a szellemet ragyogja be: ez a hatalmas tudás.”

* 62

Lao-ce mondta:

„A régi idők emberei – akik őrizték életüket – az erényben találták meg örömeiket és nem bánták névtelenségüket, így hírnév reménye meg nem ingatta akaratukat. Az Útban letek rá békéjükre és nem törődtek nyomorúságukkal, ezért haszonvágy elméjüket fel nem kavarta. Megfontoltak és csendesek voltak, de a derű és az öröm nem hiányzott életükből.

Egy véges életet pazarolni arra, hogy a világ problémái miatt aggódj és szomorodj pontosan olyan, mintha egy folyót könnyeiddel próbálnál megóvni a kiszáradástól. Az Útról beszélve csak azokat lehet megemlíteni, akik nem törődnek a világ fejtelenségével, akik saját testükben már rendet teremtettek. □h

* 63

Lao-ce mondta:

„A magas rangúakat az alacsony rangúak irigyelik, a fontos hivatal betöltőket az uralkodók gyűlölik, a vagyonosokat az emberek kerülnek. E három oka lehet annak, hogy az emberek egymásra haragudnak.

Ezért minél magasabb a rangod, annál alázatosabbnak kell lenned, minél fontosabb a munkád, annál óvatosabbnak kell lenned, és minél gazdagabb vagy, annál bőkezűbbnek kell lenned. Akik gyakorolják ezt a három dolgot, azokra senki sem fog neheztelni.

Ily módon a nemesség alapja a szerénység, a felemelkedés alapja az alázat.”

* 64

Lao-ce mondta:

„A beszéd arra való, hogy magad másokkal megértesd, a hallás mások megértését szolgálja önmagadban. A vakok és süketek ezt nem ismerhetik, ezért vannak dolgok, amikről nem tudnak. A vakság és a süketség azonban nem csak a test fogyatékosága, mert az elme is bírhat hasonlókkal. Senki sem ismeri a szabadulás útját: ez az igazi vakság és süketség.

Az Útról: minden formát öltött benne születik, ezért mint szülő mindig mellettük áll. A táplálék energiája az ő élete, ezért uralkodónak igazán nagylelkű. Minden tudás belőle fakad, ezért tanítónak a legkiválóbb. Ezért forrás az Út!

Az emberek a haszontalannal folytonosan pusztítják a hasznosat, ezért tudásuk csekély, idejük pedig mindig kevés. Ha szabadidejünkben az Utat hallgatnák és figyelnék, akkor látásuk és hallásuk kitisztulna.

Aki nem hallgat és nem figyel, az süketnéma mások társaságában.”

* 65

Lao-ce mondta:

„A közönséges emberek tetteinek mozgatója a haszonvágy, a kivételes emberek tetteinek irányítója az igazság. A jótetteket nem a hírnév reménye szüli, bár hírnév követi őket. A hírnevesség nem előny, haszna nincsen. Az emberek ugyanazt keresik, de amit találnak, az nem ugyanaz. Ezért a bőséget nélkülözés követi.

Akinek szavai nem következetesen igazak és tettei nem következetesen helyesek, az közönséges ember. Aki egyetlen dologra összpontosít és egyetlen dologban kiváló, az középszerű ember. Akinek mindene megvan, és aki mértékkel hasznosítja képességeit, az bölcs ember.”

* 66

Lao-ce mondta:

„Az élet az, amire időlegesen rábízunk magunkat, a halál az, ahová végül mind visszatérünk. Ezért ha a világban rend van, akkor egyedül az igazság áll az ember oldalán, ha a világban fejtelenség van, akkor az ember egymaga áll az igazság oldalán. A halál napja az utazás vége. Ezért a kivételes emberek óvatosan bánnak az egységgel; csak használják azt.

Így az élet a Világ ajándéka, a sors az ember útitársa. Ha tehetséges vagy, de nem a megfelelő korban élsz, annak oka a Természet. Próbálkozhatsz, törekedhetsz, de hogy megtalálsz-e amit keresel, az pusztán sorsodon múlik. A tökéletes ember jótettei nem feltétlenül érlelnek

gyümölcsöt, s ha rosszat cselekedni nem is hajlandó, akkor sem biztos, hogy elkerüli a bajt.

Ezért a tökéletes ember akkor lép előre, ha eljön az ő ideje; jutalma a siker, de sikerének nem a szerencse az oka. Ha nincs itt az ideje visszahúzódik; szívesen vár, ha kell, hisz' a várakozásban semmi balszerencsés nincsen.

Ezért aki szegény és névtelen, de nem sajnálja magát, az rátalál kincseire.”

* 67

Lao-ce mondta:

„Az emberek természetüknél fogva inkább az erénynek, mint az erőszaknak engednek.

Az erény abban rejlik amit adsz, s nem abban amit kapsz. Ezért ha a bölcs azt szeretné, hogy az emberek tiszteljék, akkor tiszteli az embereket; ha azt szeretné, hogy az emberek becsüljék, akkor becsüli az embereket. Ha másokon akar uralkodni, akkor előbb megtanul uralkodni önmaga felett, ha másokat alázatra akar bírni, akkor előbb ő maga tanul alázatot. Az Úton járva teszi mindezt, ezért nemes és egyszerű.

A régi időkben a bölcs király alázattal beszélt az emberekkel, s önmagát mások mögé helyezte. Ezért a nép örömmel segítette, és soha meg nem unta uralkodóját. Mindenben támogatta őt, de ezt nem érezte tehernek, mert a király erénye mindenkit felkarolt, rendelkezései pedig igazságosak voltak.

Ezért aki tudja, hogy az adakozásból hogyan lesz haszon és a hátrányból hogyan válik előny, az közel jár az Úthoz.”

* 68

Lao-ce mondta:

„Aki erénytelen és híres, azt bírálatok érik, aki tehetségtelen és rangos, az veszélyben van, aki lusta és gazdag, az gyenge. Így az emberek számára veszteség lehet a nyereség, és nyereség lehet a veszteség.

Mindenki jól ismeri a haszon hasznát, de senki sem tud a betegség betegségéről. Csak a bölcs tudja, hogyan lehet hasznos a betegség és betegséget okozó a haszon. Ezért a kétszer termő fának elgyengülnek a gyökerei, a sokat raktározó család sorsa később rosszra fordul. A Természet Útján a nagy vagyon nagy bajok okozója. □h

* 69

Lao-ce mondta:

„Az emberek elméjéből tiszta és zavaros gondolatok születhetnek: ha az elme fegyelmezett a gondolatok tiszták, ha az elme fegyelmezetlen a gondolatok zavarosak.

Az elme fegyelmezettsége, vagy fegyelmezetlensége pusztán az Út erényétől függ. Ha az Úton jársz elméd békés lesz, ha letérsz róla, akkor felkavarodik.

Ha elméjük békés, akkor az emberek tisztelik egymást, ha elméjük háborgó, akkor semmibe veszik egymást, és folyton viszálykodnak. Tiszteletteljesség által megmarad az erény, a viszálykodás viszont fosztogatáshoz vezet. Az erény a gondolatok tisztaságát eredményezi, a fosztogatás és rablás a gondolatokat zavarossá teszi.

Ha a gondolkodás tiszta, akkor az ember mások szolgálatára áldozza életét, ha a gondolkodás zavaros, akkor az ember mások életét áldozza önmaga szolgálatára.

A Természet Útja olyan, mint a kiáltásra felelő visszhang: az erényességre jószerecse a válasz, a gonoszság csak bajt hoz magával.

A hivatalok halála az iratok felhalmozódása; a szülők iránti tisztelet házasság és gyermekek vállalásával elhalványul. A problémák megoldása további problémák forrása; a betegség átmeneti javulás után tovább súlyosbodik. Ezért ha a célnál is úgy vigyázol, mint az indulásnál, akkor semmit sem rontasz el.”

* 70

Lao-ce mondta:

„Jobb egyetlen helyes szót meghallani, mint egy tízezer fős hadsereget elfogni; jobb a dolgok forrását meglelni, mint egy hatalmas igazgyöngyöt találni; jobb a dolgok igazi értékét ismerni, mint egy értékes ékszert birtokolni.

Még a legnagyobb birodalom is elpusztul, ha fegyvereket gyűjt és használ. A harcias nép még békében is veszélyben van. Ezért egy kis ország fegyverkezhet, de ne háborúzzon.”

* 71

Lao-ce mondta:

„Vezetővé a győzedelmes válhat, győzedelmes csak az erős lehet, erős pedig az, aki mások erejét használja. Mások erejét csak az hasznosíthatja, aki az emberek szívében él. Az emberek szívében az élhet, aki megbékélt önmagával. Aki megbékélt önmagával, az ismeri az alkalmazkodás és az engedékenység titkát.

Aki a nálánál gyengébbet le tudja győzni, az remeg, ha egyenrangú ellenféllel áll szemben. Aki engedékenységgel győzi le egyenrangú ellenfelét, annak tette rejtélyes és felfoghatatlan; még kudarcai is dicsőséges győzelmek.”

* 72

Amikor Wen-ce az Útról kérdezte, Lao-ce így válaszolt:

„Ha tanulásod nem őszinte, akkor nem értheted meg az Út lényegét. A tanulás célja a bölcsesség befogadása, a tettek kijavítása, a siker és a becsület elnyerése. Ha nem őszinte, akkor nem tiszta, nem alapos, nem használható. Ezért a szellemmel való tanulás a legértékesebb, az elmével való tanulás értékes, a fülekkel való tanulás értéktelen.

Aki csak a füleivel tanul, annak tudása a bőréig terjed; aki elméjével tanul, annak tudása kiterjed izmaira; aki szellemével tanul, annak tudása csontja velejéig hatol.

Ezért amikor nem figyelsz valamire, akkor nem láthatod tisztán, amikor nem látod tisztán, akkor nem hatolhatsz mélyére, s ha nem jutsz el lényegéig, akkor nem tudod felhasználni életedben.

A tanulás alapja az elme kiüresítése: így az tiszta és békés lesz. Csendesítsd le kedélyeid, ne legyenek gondolataid, ne rágódj semmin. Tekinteted ne kóboroljon el, hallásod legyen összpontosult. Koncentrálj az elme erejét, így az összesűrűsödik, és a figyelem megerősödik. Amikor idáig jutsz, ezt rögzítened, őrizned, kiterjesztened és állandósítanod kell.

Az Út működése gyengeségből indul és erőbe ér, parányiban kezdődik és hatalmassá nő. Az óriásfenyő élete is apró csírából indul, nagy épületek építése az alappal kezdődik. Ez a Természet Útja. A bölcsek ezen járnak: alázattal alappá válnak, hátrahúzódva utolsónak állnak, mértéktartással kisebbek, nem-kötődéssel csökkennek. Alapok, ezért magasztosak; hátrahúzódznak, ezért élenjárók; mértéket tartanak, ezért nagyok; csökkennek, ezért hatalmasok. Csak a Természet Útján járnak!

Az Út az erény alapja, az Ég gyökere, a szerencse kapuja. Minden lény élete, növekedése és életben maradása tőle függ. Formátlan, egyszerű. Önmagadban önmagad művelheted vele, a világban emberek vezetésére használhatod. Ha életedbe fogadod és tetteibe rejtéd, akkor az Ég

szomszédja leszel.

Nem-cselekvő, mégis mindent megtesz. Senki sem ismeri otthonát, senki sem látta arcát, az igazság mégis benne lakozik.

Ha a császár az Úton jár, akkor birodalmában mindenki tudja dolgát, ezért a birodalom sokáig virágzik. Ha egy tartomány vezetője az Úton jár, akkor népe boldogságban él, és az emberek nem veszítik el őstermészetüket. Ha a nemesek és a közemberek az Úton járnak, akkor nem halnak meg fiatalon, és védik szüleiket. Ha az erős és hatalmas az Útra lép, akkor győztes lesz küzdelem nélkül, ha a kicsi és gyenge az Útra lép, akkor nyertes lesz versengés nélkül.

Ha egy kezdeményezés az Útra épül, akkor sikere kétségtelen. Ha uralkodók és vezetők tudják az Utat, akkor megbízhatóak és jószívűek. Ha szülők és gyermekek ismerik az Utat, akkor szeretőek és odaadóak. Ha nemesek és parasztok járnak az Úton, akkor nem tartanak haragot.

Ezért az Út megteremti az összhangot; nélküle pusztítás tombol. Így az Út minden szempontból hasznos az emberek számára. Aki az Út szélén fél lábbal jár, az kevés szerencsében részesül; aki az Út szélén két lábbal jár, azt több szerencse éri majd. Ha az Úton teljes szívvel járnának, akkor az egész világ szívébe zárná és követné azt.

Ezért császár az, akihez az egész világ folyamodik segítségért, király az, akit országa minden lakója meglátogat. Ha csak egy ember is akad, aki távol marad, akkor nem nevezhető császárnak vagy királynak. Így császárok és királyok nem léteznek a nép nélkül. Ha megnyerik a népet, de eltérnek az Úttól, akkor a nép elfordul majd tőlük.

Nem az Úton jár az, aki különc, mértéktelen, elégedett, henceg, önmagát imádja, verseng, erőszakos, szomorú, hadsereg parancsnoka, lázadás vezetője. Ha a kis ember ilyen, akkor sok szenvedést okoz magának, ha a nagy ember ilyen, akkor országa elpusztul.

A legjobb esetben ez csak az egyes emberre, a legrosszabb esetben az eljövendő nemzedékekre veszélyes. Nincs nagyobb bűn, mint nem az Úton járni, nincs nagyobb keserűség, mint az erényt nem birtokolni. Ilyen a Természet Útja.”

* 73

Lao-ce mondta:

„Az Úton járókat senki sem sebezheti meg, bármily vakmerően szúrjon, senki sem ütheti meg, bármily ügyesen üssön.

A valóságban viszont még a sebezhetetlen ember is kerülhet szorult helyzetbe. Ezért jobb elérni, hogy a legvakmerőbb ellenfeled se merjen

feléd szúrni, hogy a legügyesebb küzdő se merjen feléd ütni.

Aki nem merészel feléd szúrni vagy ütni, annak még lehet ilyen szándéka. Ezért még jobb, ha a szándék kialakulását meg tudod akadályozni. Ha a szándék kialakulását megakadályozod, akkor az emberek nem ártnak, de nem is segítenek neked. Ezért a legjobb elérni, hogy a világon minden nő és férfi kedveljen és segítsen. Ha ezt meg tudod valósítani, akkor császár vagy birodalom nélkül is, vezető vagy hivatal nélkül is. Mindenki jólétet és biztonságot kívánja.

Ezért a megfontolatlan kockáztatás pusztít, a megfontolt visszavonulás éltet.”

* 74

Amikor Wen-ce az erényről kérdezte, Lao-ce így válaszolt:

„Fejleszd, tápláld, gondozd, érleld. Az egyetemes haszon azonos Éggel és Földdel. Ezt nevezik erénynek.”

Amikor Wen-ce az emberi természetről kérdezte, Lao-ce így felelt:

„Ha magas a rangod ne légy büszke sikeredre, ha alacsony a rangod ne szégyelld problémáid. Ha gazdag vagy ne légy öntelt, ha szegény vagy ne lopj. Mindig őrizd az egyetemes, elfogulatlan szeretetet és ne hagyj, hogy az elhalványuljon. Ezt nevezik emberi természetnek.”

Amikor Wen-ce az igazságosságról kérdezte, Lao-ce ezt mondta:

„Ha rangod magas segítsd a gyengéket, ha rangod alacsony uralkodj önmagadon. Amikor sikeres vagy ne add át magad hóbortjaidnak, amikor nehéz helyzetbe kerülsz ne légy ingerlékeny. Mindig józan eszed kövesd és ne hagyj, hogy attól bárki eltérítsen. Ezt nevezik igazságosságnak.”

Amikor Wen-ce az udvariasságról kérdezte, Lao-ce ezt válaszolta:

„Ha rangod magas légy tisztelettudó és méltóságteljes, ha rangod alacsony légy alázatos és megfontolt. Legyél engedékeny, befogadó, a világban a nőiességet képviseld. Kerüld a véleményalkotást, tökéletesítsd önmagad, hogy ne hatalmaskodj. Ezt nevezik udvariasságnak. □h

Lao-ce így folytatta:

„Ha ezt az erényt gyakorolod, akkor embereid végrehajtják utasításaidat. Ha ezt a természetet fejleszted magadban, akkor embereid nem vitatkoznak. Ha ezt az igazságosságot műveled, akkor embereid becsületesek. Ha ezt az udvariasságot használod, akkor embereid tisztelnek és becsülnek. Amikor ezt a négy dolgot alkalmazzák, akkor az ország békés és biztonságos.

Ezért az ember élete az Út ajándéka; egy éretlen gyümölcs, melyet az erény érlel. A jószívűség a szeretet oka, az igazságosság a becsületesség oka, az udvariasság a komolyság oka. Fejlődés és gondoskodás nélkül nem

segítéd az előrejutást; szeretet és jóság nélkül nem lehetsz tökéletes; becsületesség és tisztaság nélkül nem gyarapodsz; tisztelet és gondoskodás nélkül nem értékelheted az értékeset.

Ezért az emberek nagyra becsülik az erényt, gyakorolják a jószívűséget, félik és tisztelik az igazságot, és méltányolják az udvariasságot. Ez a négy dolog a kultúra alapja; eszközök a bölcs kezében, hogy az embereket vezethesse.

Ha a vezetők nem erényesek az emberek bosszúsak, ha nem jószívűek az emberek harcolnak, ha nem igazságosak az emberek erőszakosak, ha nem udvariassak az emberek nyugtalanak. Amelyik vezetőben ez a négy nincs meg, az nem ismeri az Utat. Még nem akadt olyan ember, aki az Ut nélkül életben maradt volna.”

* 75

Lao-ce mondta:

„A tökéletes erény országában a kereskedők piacán kényelmes a vásárlás, a parasztok örömmel művelik a földeket, a tisztviselők nem vesztik el állásaikat, és különféle tudósok gyakorolják tudományaikat; minden ember boldogan végzi munkáját. Az eső és a szél nem pusztító, a fák és füvek nem száradnak el; a mennyei rend uralkodik mindenütt.

A pusztulás országában az adók mértéktelenül magasak, a kivégzések általánosak, a bírálókat megbüntetik, az erényeseket megölik. Ezért a hegyek összeomlanak, a folyók kiszáradnak, mindenhol rovarok nyüzsögnek, és a szántóföldek nem zöldellnek.

Ezért ha az országban rend van, azt egy bolond feldúlni nem tudja, ha az országban káosz van, a népet egy bölcs képtelen irányítani. A bölcs élete a jókedv és a derű, sorsa az erény tökéletesítése és az Út követése. Csak a sors megismerése után vezethető célba az élet, a sors pedig csak akkor ismerhető meg, ha elérkezik a megfelelő idő. Csak a pusztulás ideje után lépnek elő a bölcsek.”

* 76

Amikor Wen-ce a bölcsességről és a tisztánlátásról kérdezte, Lao-ce így válaszolt:

„Hallás révén megismerni bölcsesség, látás révén megismerni tisztánlátás. Ezért a bölcsek mindig hallgatnak a szerencse és szerencsétlenség jeleire, és eszerint választanak ösvényt maguknak. A

tisztánlátók látják a szerencse és szerencsétlenség bekövetkeztét, és ehhez igazítják tetteiket.

A bölcsek tudják, mi hasznos és mi káros a Természet Útján, ezért megjósolhatják a szerencsét vagy a szerencsétlenséget. A tisztánlátók előre látják ezeket, ezért ismerik a szerencse és a szerencsétlenség kapuit.

Meghallani azt, ami még nem történt meg: bölcsesség, előre látni azt, ami még nem öltött formát: tisztánlátás. Akik nem hallanak és nem látnak, azok tudatlanok és zavarodottak.”

* 77

Lao-ce mondta:

„Ha az emberek vezetői igazságosak, akkor hisznek a korban és elfogadják azt; felhagynak az aggodalmakkal és kamatoztatják bölcsességüket.

A teremtmények számtalanok, a tudás sekélyes. A sekélyes nem elegendő a számtalan megismeréséhez. Akik pusztán önmaguk tudására hagyatkoznak, azok sokat veszítenek.

Az eszes ember végül kifogy ötleteiből, a kalandor veszélybe sodródik és elpusztul. Aki kényszerből adakozik, az egyenlőtlenséget teremt, ha a vezetők vég nélkül gyűjtik a javakat, akkor az emberek becsvágya nem ismer határokat.

Sokféle adó kivétele a népet ellenségessé teszi, ha viszont keveset vesznek el az emberektől és sokat adakoznak, akkor kiüriül a kincstár. Ezért a kényszerből fakadó adakozás gyűlölködés forrása.

Ily módon pusztán anyagi javakra nem elég támaszkodni; az Út tudományát a tiszta megértésre kell alapozni.”

* 78

Wen-ce így kérdezte Lao-cét:

„A régi idők királyai az Utat követve uralkodtak az országon. Hogyan tették ezt?”

Lao-ce így felelt: „Okoskodás nélkül tartották meg az egységet, az Eget és a Földet alapnak tekintették, és az alappal együtt változtak.

A világ nagy dolgait kézzel nem lehet megmarkolni, okoskodással nem lehet megragadni. Ha megmarkolnád tönkreteszed, ha megragadnád elveszíted.

Az egységet megtartani annyi, mint látni a parányit; nem okoskodni

annyi, mint időzni a csendben. Látták a parányit, ezért elérték a hatalmasat, időztek a csendben, ezért irányították a világot.

Tökéletességben éltek, mégsem különködtek; fontos és nemes helyzetük ellenére sem voltak önteltek. Nem különködtek, ezért teljességet értek el; nem voltak önteltek, ezért biztonságban éltek, s az emberek magasztalták őket. A jólét megőrzésének titka a teljesség felé való haladás, a nemesség megőrzésének kulcsa a biztos uralkodás. A jólét és a nemesség soha el nem hagyta őket, s tudásukat utódaikra hagyták örökül. A régi királyok így voltak tökéletesek.”

* 79

Lao-ce mondta:

„Az emberek vezetőket választanak, hogy az egységet elérhessék, mivel a kötelesség nem irányíthatja őket, az erőszak nem kényszerítheti őket. Így közös úton haladhatnak, közös erkölcsök szerint élhetnek. Ha a vezetők megteremtik az egységet, akkor az ország békés; egység nélkül minden rend felborul.

A vezetés Útja a nem-cselekvés. Ha az okosak nem üzletelnek az erénnyel, ha a bátrak nem erőszakosan használják erejüket, és az emberségesek nem önmagukért emberségesek, akkor ezt egységnek nevezhetjük.

Az egység ellentétek nélküli állapot, minden létezés alapja. Amikor a vezetők folyton módosítják a törvényeket, amikor az emberek folyton új vezetőket választanak és helyzetüket arra használják, hogy barátokat és ellenségeket szerezzenek, akkor a nép attól retteg, hogy nem képes elvégezni feladatait.

Ezért ha a vezetők elveszítik az egységet, akkor a keletkező zűrzavar nagyobb annál, mintha nem is lennének vezetők. A vezetés előbb legyen egységes, azután alkosson közösséget.”

* 80

Wen-ce megkérdezte: „Hányféle királyság létezik?”

Lao-ce így felelt: „Csupán egyféle.”

Wen-ce ezt mondta: „A régi időkben voltak olyanok, akik az Út segítségével, és voltak olyanok, akik fegyverekkel uralkodtak. Hogyan lehet akkor pusztán egyféle királyság?”

Lao-ce így válaszolt: „Az Út segítségével uralkodni erény dolga,

fegyverekkel uralkodni szintén erény dolga. Ötféle cselekedet létezik: igazságosságból, haragból, kapzsiságból és büszkeségből fakadó cselekedet, és ellentámadás.

Kivégezni az erőszakosakat a gyengék megvédése érdekében: igazságosság. Kicsinyes dolgokért versengeni és nem uralni az elmét: harag. Kihasztnálni mások országát és vágyini mások jólétére: kapzsiság. Büszkélkedni az ország és a nép nagyságával, és más országok előtt az okosat játszani: büszkeség. Csak akkor támadni, ha az ellenfél már támadásba lendült: ellentámadás.

Az igazságosságból fakadó cselekedet eredménye hatalom; a haragból fakadó cselekedet eredménye biztos vereség; a kapzsiságból fakadó cselekedet eredménye halál; a büszkeségből fakadó cselekedet eredménye pusztulás; az ellentámadás eredménye győzelem. Ez a Természet Útja.”

* 81

Lao-ce mondta:

„Aki hátat fordít az Útnak és okosságában bízik, az veszélyben van. Aki a megfontoltság helyett a tehetségre alapoz, az az Utat keresztezi. Ha elfogadod sorsod és őrzöd józanságod, akkor nem szomoríthat el veszteség, nem tehet boldoggá nyereség.

A siker nem a te eredményed, a nyereség nem a te szerzeményed. Ami jön elfogadod elfogadás nélkül, ami megy elengeded gondolkodás nélkül.

A tavasz adja az életet, az ősz elveszi azt. Ha nem hálálkods az amikor megkapod, és nem bosszankods amikor elveszted, akkor közel jársz az Úthoz.”

* 82

Wen-ce megkérdezte: „Mikor szereti a nép uralkodóját?”

Lao-ce így válaszolt: „Ha olyan, mint a folyó: íztelen, de mindenkinek hasznos; kicsinyként indul, de hatalmassá válik.

Aki az emberek fölé akar kerülni, az beszédében ereszkedjen az emberek közé; aki az emberek elé akar kerülni, az kövesse az embereket. Így az emberek az ő szeretetét tartják példájuknak, az ő jószívűségét és igazságosságát segítik. Ekkor a kegyetlenkedés megszűnik.

Bár ő áll legfelül, az emberek ezt nem érzik tehernek; bár ő halad legelől, a nép nem lázad ellene. A világ örömmel támogatja és soha nem ábrándul ki belőle. Még más országok, más szokású népek is szeretik.

Bárhová megy, mindenütt sikeres, ezért az egész világ becsüli őt.”

* 83

Lao-ce mondta:

„A kortalan szokásokat eldobva egyetlen kor törvényeihez ragaszkodni olyan, mint az összeragasztott furulyát behangolni. A bölcsek a kor változásait követik; a megfelelő módon szemlélik a dolgok alakulását.

A különféle korok különféle gondokat hoznak; az idő múlásával a szokások megváltoznak. A törvényeket a kor, a feladatokat az idő szabja meg.

A régi idők minden uralkodója más törvényeket és intézkedéseket használt. Nem azért voltak másmilyenek, mert szándékkal változtatták meg őket: a kor különféle feladatokat adott. Ezért az uralkodók nem tartották az elfogadott törvényeket szigorú szabályoknak; szabályként a törvények létének okát tekintették. Így a kor változásával változtak ők is.

A bölcsek szabályait lehet tanulmányozni, de azok oka ki nem fürkészhető; szavaikat lehet hallani, de azok forrása ki nem mondható.

A régi idők bölcs uralkodói a világot üresnek, a dolgokat kicsinynek, az életet és a halált azonosnak látták. A fejlődés és a változás egy volt számukra.

Az Utat magukban hordozva fényesítették őszinteségüket: így tükrözték vissza az élők érzéseit. Odafenn az Úton haladtak, ideleln emberként gyarapodtak.

Aki az ő tisztánlátásuk és bölcsességük nélkül akarja megismerni módszereiket és alkalmazni szabályaikat, az nem tud rendet teremteni.”

* 84

Mikor Wen-ce a kormányzásról kérdezte, Lao-ce így válaszolt:

„Vezess az Úttal, gondozz az erénnyel. Ne fitogtasd eszességed, ne alkalmazz erőszakot. Légy te a legkisebb és őrizd az egységet. Ne foglalkozz semmi hasznot hozóval, ne kérkedj a kívánatosnak tartottal. Legyél őszinte és becsületes; bajt soha ne okozz, rosszat soha ne tégy. Önteltségtől, büszkeségtől mindig tiszta legyél.

Vezesd őket az Úttal, és az emberek hűek lesznek; gondozd őket az erénnyel, és engedelmeskednek. Ha nem fitogtatod eszességed az emberek elégedettek, ha nem használsz erőszakot, az emberek egyszerűek. Nem fitogtatni eszességed önuralom, nem használni erőszakot az önhietség

hiánya.

Alázatossággal gyűjtsd egybe az embereket, nagylelkűséggel nyerd meg őket. Önmérséklettel védekezz, s ne büszkélkedj magaddal soha. Ha nem vagy szerény az emberek elhidegülnek tőled, ha nem gondozod őket fellázadnak, ha eszességed fitogtatod perlekednek, ha erőszakot alkalmazol bosszúsak lesznek.

Amikor az emberek elhidegülnek a nép ereje elapad, amikor fellázadnak a vezetés tekintélyét veszti, amikor perlekednek könnyen megteszik a rosszat. Ha a *lentiek* neheztelnek a *fentiekre*, akkor a rang veszélyes.

Ha ezt a négyet őszintén művelik, akkor a helyes Út közel esik.”

* 85

Lao-ce mondta:

„Az ékes szavak alantas célokat szolgálnak, az egyszerű szavaknak fenséges a haszna. Az ékes szavak közönséges dolgokra valók, az egyszerű szavak egy módszer részei.

Csak a bölcsek ismerik a módszer titkait, ezért szavaik igazak, számításuk hibátlanok.

A világon a legkiemelkedőbb dolognak tartják a becsületességet és a szavahihetőséget, de ki értékeli azokat?

Ezért amikor a bölcs a dolgok jó oldalát és fonákságait vizsgálja, akkor azokkal együtt húzódik össze és terjed ki; sohasem szokások szerint viselkedik.

Az esdeklő számára nincsenek tiltott szavak, a fuldokló bárkit megragad: az események ereje és sodrása diktálja így.

A módszer a bölcsek tisztánlátásának titka. Ha kezdetben kettősség van, de később létrejön az egység, akkor a módszert alkalmazzák. Ha kezdetben van egység, és később az felbomlik, akkor nem ismerik a módszert.

Aki nem ismeri a módszert, annak a jó biztosan rosszra fordul.”

* 86

Wen-ce így szólt: „A mester azt mondja, hogy az Út és az erény nélkül nincs módja a világ kormányzásának. A régi idők királyai azonban hatalmas örökséget kaptak kezükbe, s közöttük akadtak olyanok is, akik nem ismerték az Utat. Ennek ellenére békében és kudarcok nélkül végezték feladataikat, míg idejük le nem járt. Hogyan lehetséges ez?”

Lao-ce így válaszolt: „A császároktól a közönséges emberekig mindenkinek

megvan a saját élete, de életük bősége különböző. Előfordul, hogy a világban országok pusztulnak el és szülőföldek töredeznék darabokra, mert hiányzik az Út és az erény.

Ha az Út és az erény megvan, akkor óvatosságra és szorgalomra van szükség: folytonos éberségre a veszély és a pusztulás elkerülése érdekében. Ha az Út és az Erény hiányzik, akkor tunyaság és vágy az úr: a pusztulás bármely pillanatban várható.

Ha a régi idők urai az Utat követik és az erényt gyakorolják, akkor még legerősebb ellenfelük sem győzte volna le őket.

Az Út és az erény a kölcsönös élet-adás és gondozás, a kölcsönös gyarapodás és fejlődés, a kölcsönös közelség és szeretet, és a kölcsönös tisztelet és megbecsülés módszere.

Még a tudatlanok sem ártnak szeretteiknek. Ha a világon minden ember szívében az igaz emberi szeretet lakozna, vajon lenne-e a szerencsétlenségeknek forrása?

Ami azokat illeti, akik nem az Úton járnak és mégsem éri őket súlyos csapás: az ő jószívűségük még nem merült ki, igazságosságuk még nem hunyt ki.

A király – ha nem az Úton jár – lehet jószívű és igazságos, a nemesek akkor is semmibe veszik. Ha a nemesek semmibe veszik a királyt, akkor a királyi udvarban a tiszteletnek nyoma sem akad, az utasításokat senki sem hallja meg.

Amikor a jószívűség végleg ellobban, akkor a nemesek fellázadnak, és a csöcselék hatalomra jut. Az erősek a gyengék zsarnokai lesznek, a nagyok a kicsiket zaklatják. Ha a városi emberek foglalkozása az erőszak, akkor katasztrófák sújtanak le, és a káosz sötétsége mindent beborít. A pusztulás küszöbén álló nem lát mást, csak sírást és jajveszékelést.”

* 87

Lao-ce mondta:

„Bonyolult törvények és szigorú büntetések mellett a nép cselszövővé válik. Ha a vezetők mértéktelenül vágyakoznak, akkor az emberek sokat színészkednek. Aki a sokat keresi, az a keveset találja. A szabályok útvesztőjében az emberek kevés dologgal készülnek el.

Hagyd, hogy az aggodalom aggodalmat szüljön, azután próbáld meg az aggodalommal megfékezni az aggodalmat! Ha a fűjtatót taposod biztosan megégetsz valamit. Hagyd, hogy az okoskodás problémákat teremtsen, azután próbáld meg okoskodással megoldani a problémákat! Hogyan csendesedne le a víz, ha folyton kavarod?”

* 88

Lao-ce mondta:

„Jószívű uralkodók uralkodása idején az emberek jutalma nem a markot tölti meg, s még a bűnösök is szabadon járnak. Ha az uralkodó híve a megtorlásnak, akkor a kiváló embereket semmibe veszik és az ártatlanokat megbüntetik.

Ha az uralkodót vonzalmai és ellenszenvai nem ingatják meg, akkor népe nem neheztel rá, amikor embereket végeztet ki, de nem is áldja könyörületességét. Ősi elveket követ, de érdeke sohasem köti. Földhöz és Éghez hasonló: fenntart és betakar mindent és mindenkit.

Aki egyesíti és összehangolja az embereket, az vezető. Ami megszabja, hogy ki részesüljön büntetésben, az a törvény. Ha az emberek a büntetést sértődések nélkül fogadják, akkor beszélnek az Út erényéről.”

* 89

Lao-ce mondta:

„A világban a helyes és a helytelen mindig változik. Az emberek mindazt helyesnek tartják, ami kellemes, és helytelennek ítélnék mindent, ami kellemetlen. Ezért ha a helyeset keresed, akkor nem az igazságot akarod meglelni, hanem azokat, akik egyetértenek veled. Így nem a helytelentől térsz el, hanem azoktól, akik nem értenek egyet érzéseiddel és gondolataiddal.

Amikor meg akarom választani a helyeset, hogy hű lehessen hozzám, vagy kiválasztanom a helytelent, hogy elfordulhassak tőle, akkor jobb nem tudnom, az emberek mit tartanak helyesnek, s mit helytelennek.

Ezért úgy vezess egy hatalmas országot, mintha apróhalakat sütnél: ne kavard fel ennyi az egész.

Az összhagra törekvőket egyre inkább kedvelik, ahogy szavaik igaznak bizonyulnak. A zárkózottakat gyanakodva figyelik, ahogy módszereik beválnak. Hogyan javíthatnám kapcsolatomat az emberekkel, ha nem tudom, hogy azok milyen szemmel néznek?! Ha a közönséges emberek közé vegyülök, az olyan, mintha a zápor elől menekülnék: bárhová futok, mindenhol átázom.

Ha az ürességet keresed nem lehetsz üres. Ha nem akarod az ürességet, hanem törekvés nélkül éred el azt, akkor megtaláltad azt, amit kerestél – a többi jön magától. Aki egy az Úttal az olyan, mint a szekér tengelye: ő

maga csak forog egyhelyben, de általa a szekér ezer mérföldet is megtehet. Csak áll egy határtalan üresség közepében.

Az Úton járó bölcs visszatér a változatlanúságba, hogy a változással szembenézzen. Cselekszik, de mindig nem-cselekvéssel.”

* 90

Lao-ce mondta:

„Ha egy ország folytonosan háborúzik és minden csatából győztesként kerül ki, akkor előbb-utóbb elpusztul. A háborúskodás kimeríti az embereket, a sok győzelem gögössé teszi a vezetőket. Ha egy országban gögös vezetők irányítják a kimerült népet, akkor a pusztulás elkerülhetetlen.

A dölyfős vezetők hóbortjaiknak élnek, és így kizsákmányolják a világot; a fáradt emberek dühösek, és a dühös ember nem józan belátása szerint cselekszik. Ha a vezetők és az alattvalók ilyen szélsőségesen viselkednek, akkor a romlás bizonyosan bekövetkezik.

A munka sikeres elvégzése után visszavonulni ez a Természet Útja.”

* 91

Ping király így szólt Wen-céhez: „Úgy hallottam, hogy Lao Tan mutatta meg neked az Utat. Lehet, hogy a bölcs emberek ismerik az Utat, de mostanság zűrzavaros, hanyatló korban élnek. Hogyan lenne lehetséges egyetlen ember módszerével egy egész országnyi engedetlen népet megfékezni?”

Wen-ce így válaszolt: „Az Út erénye kijavítja és működővé teszi, mi elromlott; rendet teremt a káoszban, a hanyatlást és romlottságot tisztasággá és egyszerűséggé formálja.

Amikor az erény újjászületik, a világban béke honol. Minden a vezetőn múlik, ő mutat Utat az embereknek. A kicsik a nagyról vesznek példát. Amit a nagyok szeretnek, azt a kicsik felhasználják. Ha a nagyok az Út erényét hordozzák magukban, akkor a kicsik jószívűek és igazságosak lesznek; ha a kicsik jószívűek és igazságosak, akkor nem beszélhetünk hanyatlásról és zűrzavarról.

Erény gyűjtése királlyá tesz; állandóan bosszankodni a pusztulásba vezető út. A hegy apró kövek sokasága, a tenger vízcseppek miriádja. Ezért gyűjtés nélkül semmi sem megvalósítható.

Az Ég bőkezűen ad azoknak, akik az Út erényét gyűjtik. A Föld megsegíti őket, a szellemek és kísértetek oldalukon állnak; kertjeik felett

főnixek szárnyalnak, földjeiken egyszarvúak járnak, tavaikban sárkányok ütnek tanyát.

Ezért az Út segítségével vezetni egy országot áldás az országra, az Út nélkül vezetni egy országot csapás az országra. Ha egy ember az egész országot ellenségévé teszi, és mégis folytatja uralkodását, akkor bukása nyilvánvaló.

Ezért éltek a jó királyok, és ezért haltak a rossz királyok.”

* 92

Lao-ce mondta:

„Az uralkodó a nép szíve. Ha a szív békés az egész test egészséges, ha a szív nyugtalan, az egész test háborog.

Ezért ha a test egészséges a végtagok megfélelkeznek egymásról, ha az ország egészséges, akkor az uralkodó és a miniszterek elfelejtik egymást.”

* 93

Lao-ce mondta:

„A harang, ha szól, önmagát pusztítja, hogy dalolhasson; a gyertya önmagát égeti el, hogy fényt adhasson. A tigrisek és leopárdok bundája csábítja a vadászokat, a majmok ügyessége kihívás a csapdaállítóknak.

Ezért a bátor harcosnak ereje okozza halálát, az okos emberen saját tudása ejt foltot. Ők a tudást azért használják, hogy tudjanak, s nem azért, hogy ne tudjanak.

Aki egyetlen dologban tehetséges vagy egyetlen dolgot lát, az nem alkothat elfogulatlan véleményeket, mivel nem ismeri az egyetemest.”

* 94

Lao-ce mondta:

„Az Út anyaga a nemlét: ránéznél, de nem látod formáját, hallgatnád, de nem hallod hangját. Ezért nevezik a *titokzatos ismeretlennek*. A *titokzatos ismeretlen* pusztán az Út egy neve, s nem az Út maga.

Az Út a befelé figyelés; visszatérés önmagadhoz. Ezért ha a tudomás növekszik a káprázat szertefoszlik, ha a bölcsesség növekszik az ostobaság elmúlik.

A sebes patakba ugyan ki nézne, hogy önmagát láthassa?! A patak mégis

tükörként használható: ha nem látod önmagad befelé fordulsz, békére lesz, és nem szórod szét magad a világba.

Ha a Hold a Nap arcába néz elveszíti fényét; a jin nem kelhet versenyre a janggal. Ha a Nap felkel a csillagok eltűnnek, mert fényük halovány a Nap ragyogásában. A ház nem lehet erősebb alapjánál, az ág nem nőhet nagyobbra a fánál. Ami felül nehéz és alul könnyű, az hamar felborul.

Egy szakadékban nem lakhat két sárkány, egy asszonyhoz nem tartozhat két férfi. Az egy egyensúlyt teremt, a kettő vizályt szül. Ha a hegy jádét rejt, rajta a füvek és fák üde zöldek; ha mélyén igazgyöngyök rejtőznek, a folyó nem száradhat ki.

A gilisztákat nem segíti csontok és inak ereje, karmok és fogak élessége, táplálékuk mégis a hegyek teste, italuk a földalatti források vize. Ennek oka, hogy a giliszták egyszerűek.

A tisztaságból eredő tisztánlátás olyan, hogy megláthatod szemed fényét egy csésze vízben; a homály zavarossága olyan, hogy nem látod meg a folyó vizében tükröződő hegyet sem.

Az orchidea nem veszíti el illatát, csak mert senki sem szagolja, a csónak nem süllyed el, csak mert senki sem ül benne. A bölcs nem hagyja el az Utat, csak mert senki sem ismeri azt. A Természet által van ez így.

A tisztát szennyezett közé keverni aljasság, a szennyezettet keverni a tisztával zavaró. Kétféle erő az égbolton szivárványt teremt, a földön kimeríti a tartalékokat, az emberekben pedig betegségeket okoz.

Jin vagy jang nem lehet változatlan: egyszer tél van, máskor nyár. A Hold nem ismeri a nappalt, a Nap nem ismeri az éjszakát.

A széles folyóban a halak nagyra nőnek, a magas hegyeken a fák az égig érnek; a hatalmas ország lehetőségei korlátlanok. Halakat fogni csalétek nélkül lehetetlen, vadakat üres csapdába csalni képtelenség.

Ha a hegyekben vérszomjas vadak élnek, akkor egyetlen favágó sem mer a vadonba lépni; így a fák életét a vadállatok mentik meg. Ha egy kertben vérszívó rovarok hemzsegnek, a kert virágait senki sem tépi le. Ha egy ország vezetői bölcssek, akkor az ellenség már ezer mérföldről futásnak ered.

Az Utat elértek olyanok, mint a kerékagyban forgó kocsitengely: ők maguk nem mozdulnak, a kocsi mégis mérföldek ezreit hagyja maga mögött. Vég nélkül forognak a határtalan ürességben.

Ha a becsületeseket a csalárdakkal akarod segíteni, az nem vezet sehová sem; ha a csalárdakat akarod a becsületesekkel megsegíteni, akkor nem fognak egyetértésben haladni.

A kifeszített madárháló egyetlen szeme ejti rabul a madarat, de ha egyetlen szemből álló hálót használsz, madarat sohasem foghatsz.

Az események irányát előre látni képtelenség, a dolgok alakulását

megjósolni nem lehet. Ezért a bölcsek az Utat ápolják, és türelmesen várnak...

Aki halat akar fogni, előbb csatornát ásson, aki madárra vadászik, előbb fát ültessen. Ha a víz megtölti a csatornát a halak összegyűlnek, ha a fa megnő madarak ülnek ágaira. Aki halat akar fogni nem merül a mélybe, aki majomra vadászik nem mászik a fa tetejére: az őket megilletőt tiszteletben tartja.

A föld a lábad alatt csupán talpalatnyi, ezért ha messzire akarsz jutni, járatlan ösvényeket keress. Az elme igen keveset ismer, ezért ha többet akarsz tudni, az ismeretlent keresd.

A folyók kiszáradásával a völgyek üresek lesznek, a hegyek leomlásával a tavak feltöltődnek. Fogaid kihűlnek, ha ajkaid nem takarják őket; ha a folyó mélyvizű, a föld a hegyekben maradt.

A mozdulatlan víz tiszta. Ha tiszta hullámok nem zavarják, ha nem zavarják hullámok olyan, mint a tükör, a tükörben pedig megláthatod a dolgok formáját. A formák nem olvadhatnak össze, ezért valóságos képeknek nevezhetők.

A levelek akkor hullanak le, ha szél rázza őket; a víz akkor zavaros, ha valami felkavarja. Egy jáde-edény a csiszolókorong mesterműve, egy éles kard vágása a fenőkő erejét mutatja. A vágató paripa hátán pihenő bogár repülés nélkül is megteheti ezer mérföldet; nem visz magával élelmet, mégsem éhez meg soha.

Amikor minden nyulat megfogott már, a vadászskutyát is megfőzik; ha eltűnnek a magasan szálló madarak, az erős íjat félreteszik. A Természet Útja: visszavonulni, amikor munkád becsülettel elvégezted.

A düh ott fakad, ahol nem létezik harag; a cselekvés forrása a nem-cselekvés. Szemléld a nemlételet és meglátod, mi meglátható, hallgasd a csendet és meghallod, mi nem hallható.

A vándormadár visszatér szülőföldjére, a menekülő nyúl visszafut búvóhelyére. A haldokló róka saját odújának földjére hajtja fejét, a bogár, ha fázik, egy fatörzs melegére vágyik. Mind abban bíznak, ami életüket fenntartja.

A tűz és a víz nem barátai egymásnak, de ha közöttük egy üst van, akkor főzésre használhatod őket. A közeli rokonok szeretik egymást, de ha bajkeverőt, rágalmazót engednek maguk közé, akkor még apa és fia is veszélyt jelent egymásra.

A háziállat bármit megeszik, s minél kövérebb lesz, annál közelebb kerül halálához. A fönix egy mérföld magasságban szárnyal, ezért senki sem képes megközelíteni.

A mozsár szilárdan állja útések százait, de önmagát nem képes megütni. Szemeid száz lépésnél messzebbre is elláttnak, de nem láthatják meg önnön

szívedet.

Építs hegyeket a magasban, és biztonságosat alkotsz. Teremts tavakat a mélyben, és mélységeset alkotsz; halak és teknősök fogják benépesíteni. Nagy esőzések idején a csatornák és tavak megáradnak, szárazság idején kiszáradnak. A folyók és tengerek forrása oly mélyről fakad, hogy soha el nem apad.

A teknősnek nincsenek fülei, de szemét behunyni nem tudja, ezért látása éles. A világtalan nem támaszkodhat látására, de füleit mindig nyitva tartja, ezért hallása tiszta.

A zavaros víz sötét: felhasználhatod lábaid megmosására. A tiszta víz áttetsző: használhatod ecsetjeid kimosására. A nyers selyemből kalapot vagy zoknit lehet készíteni: ha kalap, akkor fejedet takarja, ha zokni, akkor lábad jár rajta.

A fém erősebb a fánál, de egyetlen penge nem képes ledönteni egy egész erdőt. A föld erősebb a víznél, de egy maréknyi nem szennyezhet be egy egész folyót. A víz erősebb a tűznél, de egy csészényi nem olthat el egy szekérnyi máglyát.

Télen villámok villannak az égen, nyáron jégesők verik a földet, de a hideg és a meleg nem változtatja meg az évszakot. Hó és jég tornyosulhat, de mikor a nap felragyog, ezek mind elfolynak.

A ferde könnyen eldől, a vonzódó könnyen elcsábul. A majdnem befejezettel könnyű befejezni; sötét fellegekből sokat esik az eső.

Az orchidea illatának köszönheti, hogy elkerüli a fagyokat. A májusi cserebogarak teliholdkor repülnek, és megfutamíthatnak egy egész hadsereget, de összezúzva testüket balsamot készítenek belőlük.

Ha az életerő elszivárog, a belső pusztulás elkerülhetetlen; nyáron csak nyári gyümölcsök igazán édesek.

Melyik kopik el előbb, a fog vagy a nyelv? Melyik egyenesebb, a kötél vagy a nyílvessző?

Ami az árnyékot hajlottá teszi, az a forma; ami a visszhangot élettelené teszi, az a hang. Még a legkiválóbb orvos sem tudja meggyógyítani a haldokló beteget, még a királyhű vezetők sem tudják megmenteni az országot, ha korábban elpusztult népek útját járja.

Ha a furulyát egy muzsikus fújja, de a lyukakon egy kézműves ujjai játszanak, akkor hiába vannak összhangban nem biztos, hogy zenét hallunk. Ennek oka, hogy nincs karmester, aki irányítaná őket.

A vadonban járó nem járhat egyenes úton, a hegyszoroson átkelő nem mehet nyílegyenesen.

Az óceán végtelen, mert amit befogad, azt ki is veti magából. Nincs két Nap. A nőstény rókának csak egy párja van, a sárkányok társ nélkül élnek, a vérengző vadak nem gyűlnek falkákba, a sasok nem párban repülnek.

A rúdnélküli napernyő nem véd a nap hevétől, a küllők nélküli kerék nem forog; a rúd és a küllő azonban önmagában nem elegendő. Amikor egy íjjal lősz, a nyílvevő a húr nélkül nem repülhetne de a nyíl ereje csak tizede a lövés erejének.

Az éhes lovak békésen állnak az istállóban, de dobj közéjük egy marék szénát, s nyomban harcolni kezdenek. Senki sem tölthet fel egy három hüvelyknyi csövet, ha mindkét vége nyitott. Ha tízre tízszer vágysz, akkor elégedj meg százzal.

Vágj át az Úton, és nem jutsz túl messzire; ha mérlegen mérlegelsz, majdnem mindent kiszámíthatsz. Az ősi törvények alapján: csak akkor fenyíts, ha nem tehetsz mást, csak akkor büntess, ha elkerülhetetlen. A helyes időben használni őket határozottság, a rossz időben használni őket felelőtlenség.

A parasztok keményen dolgoznak, a királyok ebből élnek. A bolondok fecsegnek, a bölcsek döntenek. Ha a dolgokat tisztán látod, akkor megtalálod azok helyét – ahogy ismered ékszereid és drágaköveid értékét. Ha a dolgokat nem látod tisztán, akkor egy módszert kell követned.

Száz csillag fénye sem erősebb a Holdnál, tíz ablak sem tesz egy szobát olyan világossá, mint egyetlen kitárt ajtó.

A kigyónak nem lehetnek lábai, a tigris nem növeszthet szárnyakat. Egy hat láb hosszú ágyon még az ügyetlenek is könnyűszerrel átmásznak, de átugrani azt még az ügyeseknek is gondot okoz. Ennek oka, hogy a módszer nem egyforma.

Akik egy szertartáson segédkeznek jutalmat kapnak, akik verekedésbe keverednek megsérülnek. Ha rosszul választod meg a fát, amely alatt menedéket keresel, villám okozza veszted.

A Nap és a Hold fényét osztaná, ha sötét felhők el nem takarnák őket; a folyó vize tiszta lenne, ha iszap nem szennyezné; az orchidea hosszan illatozna, ha az őszi szél szirmait el nem ragadná; az ember természete a béke lenne, ha vágakozás azt meg nem zavarná. Ha porfelhőbe kerülve nem akarsz megvakulni, attól még a por szemedbe száll.

Az eszes ember számára a réz és a teknőspáncél értéktelen; a hozzáértő szerint a jó termőföld a legnagyobb kincs. Ezért a gyengéknek jobb orvosságot, mint jádét és aranyat nyújtani.

A kerékagy a középpontban van és üres; a harminc küllő mindegyike teljes szívével segíti. Ha nincsenek küllők, csak egy tengely, hogyan juthatnál bárhová is szekereden?

A déligyümölcsöknek megvan a maguk hazája, a nádasnak a maga sűrűsége. Azonos lábnyomú állatok együtt járnak, azonos tollú madarak együtt repülnek.

Ha többezer mér föld beutazása nélkül akarod megismerni a kilenc

tartomány tájait, ha módszerek és tanultság nélkül vállalkozol a tömegek vezetésére, akkor nehéz idők várnak rád.

A vadakat elfogják, a magasan szárnyalókat lelövik. Ezért a tündöklő tisztaság megszegyenítőnek látszik, a tökéletes erény hiányosnak tűnik.

Ha egy nemesembernek túl sok a bor pincéjében, akkor egy paraszt fogja összetörni kupáját. Ez nem helyes, de arra jó, hogy szégyenérzetet keltsen. Az emberek természetüknél fogva szeretik a pamutruhát, de ha lőnek rájuk, akkor páncélba öltöznek: megtalálják a nekik legmegfelelőbbet a nem megfelelő ismerete által.

A kerékben a harminc küllő mindegyike csak egyetlen, csak a saját helyére illik a munkások is saját munkájukat végzik. A bölcsen irányított emberek olyanok, mint a százlábú lábai: sokan vannak, mégsem ütközik egyik a másikba. Olyanok, mint a nyelv és a fogak: gyengék és erősek, egymáshoz érnek, mégsem sértik meg egymást.

A kövek a természet által kemények, a virágok a természet által illatosak. Ahogy öregszel egyre világosabban látod azt, hogy fiatalkorodban mi volt tiéd.

Fenntartani vagy gondozni, eltaszítani vagy elfogadni, győzni vagy veszíteni, beleegyezni vagy ellene fordulni – ezek mind ezer mérföldre esnek egymástól.

A második virágzás nem hoz gyümölcsöt, ha a virágok túl korán nyílnak, szirmaikat fagyok nélkül is elvesztik. A veríték az orron pereg lefelé, de a homlokon törlik le.

Ha egy rothadó patkánytetem hever a lépcső alatt, az egész ház bűdös lesz tőle. Gázolj a vízbe, és vizes leszel. Ha valami bűzöset viszel, és közben illatosra vágysz, akkor elbuksz, bármily okos is légy.

Télen a jég darabokra vágható, nyáron a fa kötegekbe köthető. A helyes időt nehéz megtalálni, de könnyű elveszíteni. Ha a fa egészséges, akkor sok gyümölcsöt szedhetsz róla, s csak még többet fog teremni, de amikor az őszi szél simogatja, akkor a földet gyümölcsökkel és levelekkel betakarja.

Ha célt tűzöl ki, nyilakat lőnek rá; ha egy erdő túl szép, emberek jönnek fejszékkel. Nem ők akarják, hanem a helyzet hozza így. A szoptató szuka nekitámad a tigrisnek, a kotlós a menyéttel is szembeszáll: érzéseik irányítják őket, s nem mérlegelik erejüket.

Aki egy fuldoklót a jutalomért ment meg, az kellő jutalom fejében vízbe is fojtaná azt. A csónak úszhat a vízben, de el is süllyedhet. Az örülteknek még az elég sem elég.

Ha egy kiváló paripa nem mozdul semmilyen unszolásra, és nem áll meg, bárhogy is fogják vissza, akkor az igazi lovas nem ül a hátára.

A csendes vízben is bármikor találhatsz fodrokat; hiába pontos egy beosztás, a szélein mindig hibákat rejt magába. Tehetsz egyenlő súlyokat a

két serpenyőbe, a mérleg nyelve akkor sem középen áll. Körző és vonalzó nélkül nem tudsz szabályos kört és négyzetet rajzolni, függőön hiányában nem lehetsz biztos abban, hogy mi egyenes és mi ferde. Aki ezeket használja, az ezek szívét is magában hordja.

Lehet egy hegy bármilyen magas, ha hátat fordítasz neki nem láthatod; lehet bármily apró is egy porszem, ha ránézel megláthatod. A fa és a bambusz tüzet rejt magába, de meleget nem ad, míg meg nem gyújtod. A földben víz rejtőzik, de ha nem ásol, nem ihatsz belőle.

Bármily sebes is egy nyílvessző, párszáz méternél nem repül messzebbre. Ha megállás nélkül, lépésről-lépésre halad, akkor még egy sánta teknős is megtesz ezer mérföldet. Hordj kosárban földet egy helyre, s ha nem állsz meg, végül dombok és hegyek fognak magasodni ott.

Ha a folyóparton állva halra vágysz, akkor térj haza, és köss hálót magadnak. Ha azt akarod, hogy pontos és erős íjad legyen, először hangold be azt. Ha kiváló harci ménre áhítozol, először be kell tanítanod a lovad. Ha azt akarod, hogy tehetségeiket kamatoztassák, akkor bíznod kell az emberekben.

Még a jó kovács sem képes megolvasztani a fát, még a legjobb ács sem vágja el a jeget. Ha egy dolog érdekében semmit sem tehet, akkor a tisztánlátó ember nem aggódik amiatt.

Az emberek rábeszélhetők arra, hogy egy folyón átkeljenek, de a folyót nem lehet rávenni arra, hogy ne legyenek hullámai. Ha senki sem egyezik bele, akkor az agyagedényt nem eresztik le a kútba.

Akik tetteid bírálják azt akarják, hogy csatlakozz hozzájuk; akik vagyonod bírálják azt szeretnék, ha odaadnád nekik.

Egy lépés a sakkjátszmában még nem fedi fel tudásod; a hárfa egy húrjának megpendítésével nem születik szomorú dal.

Ha felemelsz egy izzó parazsat, az megégeti ujjaid, ha elég messze állsz egy tonnányi forró parázstól, akkor nem égsz el. Az energia mindkét esetben ugyanaz, csak a mennyiség különböző.

A káprázatos virágzást szomorúság és hervadás kíséri. Ha a nemesek selyemruhákban járnak, akkor a köznép kenderszövetet sző magának. A magas fa gyökereit minden irányban messzire nyújtja, a magas hegyet az alapja tartja.”

* 95

Lao-ce mondta:

„A dob nem rejt hangot magában, ezért lehet hangja, a tükör nem torzítja el a formát, ezért lehet formája. A harangban hang rejtőzik, de ha nem

mozdul, akkor csendes; a furulyában zene rejtőzik, de ha senki sem fújja, akkor nem szólal meg. Ezért a bölcs önmagába vonul vissza, és más nem foglalkoztatja. Ha dolgokkal szembesül cselekszik, ha emberek jönnek hozzá, segít nekik.

A Természet mindig serénykedik: ha végzett újra kezd mindent, ezért működése örök. Ha a kerék foroghat, akkor a kocsi messzire juthat. A Természet csak egy úton jár, ösvényeket nem ismer, ezért sohasem téved el.

Az Ég energiája alászáll, a Föld energiája felemelkedik, s ekkor jin és jang összeölelkezik, a tízezer lény pedig egyenlővé lesz. Amikor megvilágosodott emberek irányítják az eseményeket, a hitványak mind eltűnnek: ez Ég és Föld Útja.

Ha az Ég energiája nem száll alá és a Föld energiája nem emelkedik fel, akkor jin és jang nem talál egymásra, a tízezer lény pedig nem gyarapodik. Hitvány emberek kezébe kerül a hatalom és a megvilágosodottnak hírt sem hallani. Az öt gabona nem terem, s az Út erénye rejtkehelyére húzódik vissza.

Az Ég útja: elvenni a sokból, és adni a kevéshez. A Föld útja: csökkenteni a nagyot, és növelni a kicsit. A szellemek és kísértetek útja: dőlőfőssé tenni a mértéktelent, és megajándékozni a szerényet. Az emberek útja: nem adni azoknak, akiknek túl sok van. A bölcsök útja: alázatosság, melyet senki sem múlhat felül.

Ha az ég tisztá és ragyog a Nap, akkor a négy világtáj fénybe borul. Az országban béke van, ha az uralkodó megvilágosodott és a vezetők felvilágosultak. Amikor az országot ez a négy fény teszi fényessé, akkor hosszan virágozik. A fény az emberiség világossága.

Az Ég útja minta, a Föld útja terv. Az egység összehangolja őket, az idő segíti őket, s így a tízezer lény megszületik. Ezt nevezik Útnak.

A Hatalmas Út egyenes, és nem esik távol önmagadtól. Ha önmagadban műveled erényed valós, ha másokban műveled erényed határtalan.

Az Ég betakarja a tízezer lényt, és áldásait osztja; így gondoskodik az élőkről. El nem vesz, csak ad, ezért az éltető szellem hozzá tér vissza. Adni, s nem várni semmit cserébe a legmagasabb rendű erény.

Ezért semmi sem lehet erényesebb, mint az Ég, semmi sem lehet mélyebb, mint a mocsár. Az Ég magas, de mély a mocsár: a bölcsök térképnek tekintik ezt, ezért a nemesek és a közemberek békések, az ország pedig csendes.

A Föld fenntartja és gondozza a tízezer lényt; ad, majd visszavesz, ezért a csontok hozzá térnek vissza. Adni, majd visszavenni alacsonyabb rendű erény. Az alacsonyabb rendű erény ismeri az erényt, ezért erény nélküli.

A Föld szilárd, mert ajándékait az Égtől kapja. A szilárd földön számtalan lény ölt formát, a határtalan földön számtalan élő sereglik össze.

Szilárd, ezért minden lény fenntartója, határtalan, ezért minden élők otthona. A határtalan és szilárd föld születésével a víz a mélybe hatol, és ott összegyűlik. A föld végtelensége által akár örökké fennmaradhat. A bölcs példának tekintik ezt, ezért az erény mindegyikük otthonává válik.

Ha a negatív energiát pozitív gátolja, akkor minden lény virágozni kezd. Ha a pozitív energia visszatér a negatívba, akkor minden lény békés. A virágzás gyarapodás, a béke boldogság, a boldogság rend.

Amikor a lényeket a negatív rombolja, akkor a pozitív hátrahúzódik. Ha a negatív jár elől, akkor hitvány emberek hatalomra tesznek szert, a megvilágosodottak pedig menekülnek a veszély elől. Ilyen a Természet Útja.

Ha pozitív energia serénykedik, akkor a tízezer lény békés és rátalál önmagára. Ezért a bölcs a pozitív útját járják.

Aki másokkal azonos irányba halad rájön, hogy azok egy irányba tartanak vele. Aki másoknak hátat fordítva indul el észreveszi, hogy mindenki hátat fordított neki. Így a lények igaz természete nem vész el.

Amikor a tavak megtelnek, tízezer lény fejlődik szüntelen, amikor a tavak kiszáradnak, tízezer lény pusztul el. Ha nem jön zápor, a földről eltűnik az élet.

A pozitív felemelkedik, majd leereszkedik, ezért ő a tízezer lény mestere. Nem örök: meghal, majd újjászületik, és ezt ismétli szakadatlan; ezért ő a világ anyja.

A pozitív akkor terjedhet ki, ha felhalmozódott, a negatív akkor hatásos, ha összegyűlt. Semmi sem bírhat hatalommal összehúzóadás és összesűrűsödés nélkül. Ezért a bölcs figyel arra, hogy mit halmoz fel és mit gyűjt.

Ha a pozitív elnyomja a negatívát, akkor minden létező erővel telik meg, ha a negatív nyomja el a pozitívát, akkor minden létező pusztulni kezd. Ezért amikor az uralkodó a pozitív utat tiszteli, akkor minden élő gyarapszik, amikor a negatívát követi, akkor egyetlen létező sem fejlődik.

Ha az uralkodó nem alázatos alattvalóival, akkor erénye értéktelen. Az alázatos uralkodó emberei boldogok és tiszták, az alázatot nem ismerő uralkodó emberei süketek és vakok.

Amikor a nap felkel a lények növekedni kezdenek; ha igazi vezető irányítja a népet, akkor az Út erényeit mutatja meg az embereknek. Amikor a nap lenyugszik a lények pihenni térnek; ha hitvány ember vezeti a népet, akkor mindenki fut, menekül búvóhelyet keresve.

Ha villám fut át az égen minden lény láthatóvá válik, ha eső hull a földre minden lény megnyugszik. A nagy emberek ezekhez hasonlóak. Jin és jang mozgása örök rendet követ, a nagy emberek mindent és mindenkit kímélnek. Amikor villámok sújtanak a földre minden élő óvatosan jár,

amikor dühöngő szél tépi őket, a fák megsérülnek. Ha a nagy emberek elhagyják a helytelent és a helyeset követik, akkor az emberek nem vándorolnak el szülőföldjükről. Ezért a nép hagyja el a szélsőségeket és kövesse azt, ami véget vet a bajoknak.

A szélcsendben nem lobban lángra az izzó parázs; ha a nagy emberek csendesek, akkor a kis embereknek nincs mire támaszkodniuk. A tűz a tűzifán múlik; a nagy emberek szavainak az igazságot kell hordozniuk. Az igazsággal és a valósággal bárhová mehatsz, mindenütt sikerrel jársz.

A folyó medre azért mély, mert a föld a hegyekben maradt; a hegy azért magas, mert mély az alapja. A jang beteljesülve jin, a jin kiteljesedve jang lesz. Ezért a vágyakat nem tanácsos teljesen kielégíteni, az örömeket nem szabad a végletekig engedni.

Amikor haragod teljében nem ejtesz ki rosszindulatú szavakat és nem mutatod jelét dühödnek, akkor ez stratégiai győzelemnek nevezhető. A lángok felfelé törnek, a víz lefelé folyik. A bölcs Útja a középút keresése. Ha az uralkodó a pozitívban bíz, akkor a világban összhang uralkodik, ha a negatívra épít a világ elsüllyed. □h

* 96

Lao-ce mondta:

„Keskenyből a sok nem keskeny, hanem széles, alacsonyból a sok nem alacsony, hanem magas. A kivételes emberek minden nap serények, ezért hírnevesek, a hitvány emberek minden nap élvezkednek, ezért megszégyenülnek. A lassú folyó állni látszik. Így eljuthatsz a jóhoz, bár úgy tűnhet, soha nem éred el; megszabadulhatsz a rossztól, mintha balsorsot kerülnél el.

Ha a jót követed, akkor – még ha túl messzire jutsz is – semmit sem bánsz meg; ha nem követed a jót, akkor – bármily kitartó is vagy – csak gyűlöletet szítasz. Ezért jobb önmagadra, mint másokra neheztelni; jobb önmagadban, mint másokban keresgélni. A szavak önmagukhoz szólnak, a dolgok önmagukat keresik, a nevek önmagukat vezetik, az emberek önmagukat irányítják. Semmi sem más, mint önmaga. Ha késsel játszodozol és megszürod magad, ha kardot forgatsz és megvágod magad, akkor hogyan okolhatnál ezért másokat? Éppen ezért a tökéletes emberek óvatosan bánnak éles elméjükkel.

Minden létező jint rejt és jangot hordoz magában; a békét kereső bársonyos energiát őriz szívében. A béke otthona a középpont. Ezért a fa gyümölcseit lombjának szívében érleli, a bokor termésait ágai közé rejt. A tojások és az embriók a középpontban fejlődnek. Ami nem tojásból és nem

embrióból születik, annak várnia kell, míg eljön az ő ideje.

A síkságon a víz megáll, a mérleg nem billen ki egyensúlyából, ha egyenlő súlyokkal terheled. Minden élő érzésből születik és fejlődik.”

* 97

Lao-ce mondta:

„A hegyek, ha magasak, felhők és esők szülői; a vizek, ha mélyek, sárkányok bölcsői. Ha a tökéletes ember eléri az Utat, erénye gazdagon virul. Akik rejtett erényekkel bírnak, azok mindenképpen jutalmat kapnak. Akik titokban jól cselekednek, azok nevesek lesznek. Aki búzáat vet nem kölest arat, aki haragot vet, annak kertjében nem hála terem. □h

* 98

Lao-ce mondta:

„Az Úton járó lehet gyenge vagy erős, engedékeny vagy határozott, tétlen vagy serény, sötét vagy fényes. Az Út használható arra, hogy átöleld vele az Eget és a Földet, hogy szokásoktól szabadulva a korhoz alkalmazkodj.

Tudni sekélyes, nem tudni mélységes. Tudni a külső dolga, nem tudni a belső titka. Tudni durva, nem tudni mesteri. Tudni annyi, mint nem tudni, nem tudni annyi, mint tudni. Van-e olyan ember, aki tudja, hogy a tudás nem tudás és a nem-tudás tudás?

Az Út nem hallható; ami hallható, az nem az Út. Az Út nem látható; ami látható, az nem az Út. Az Út szavakba nem fogható; ami szavakba fogható, az nem az Út. Van-e olyan ember, aki tudja, hogy az Út formája a formátlanság? Ezért ha a jóról mindenki tudja, hogy jó, akkor az nem jó. A tudó hallgat, a nem-tudó beszél.”

* 99

Wen-ce megkérdezte: „Beszélhet az ember az Útról?”

Lao-ce így felelt: „Miért ne? De csak akkor, ha tudja, mennyit érnek a szavak. Akik ismerik a szavak értékét, azok nem szavakkal társalognak. Aki halat akar fogni vizes lesz, aki állatokat üldöz, annak futnia kell még akkor is, ha nem leli kedvét ebben. A legtisztább szó már nem is szó, a legtisztább tett már nem is tett. Hogy a csekély tudású emberek miért küzdenek, az

nyilvánvaló. A szavaknak van forrása, az eseményeknek van vezetője. Ezért az okoskodás olyan tudáshoz vezet, amit nem szívesen birtokolnék.”

* 100

Wen-ce ezt kérdezte: „Egy ország vezetéséhez szükség van törvényekre?”

Lao-ce így válaszolt: „A szekeret húzó emberek hó-rukk kiáltással irányítják a hátul lévőket. Ez a kiáltás az erő kifejtését serkenti, ha egy szekér húzásáról van szó. Hatása olyan, hogy mellette minden ócska munkadal eltörpül. Egy ország vezetésében vannak olyan szokások, melyek nem ékes szónoklatok tárgyai. Ha a törvények útvesztőt alkotnak, akkor az országban számtalan bandita és zendülő garázdálkodik.”

* 101

Lao-ce mondta:

„Az Úton semmi sem tiszta, de a rajta járó tisztává lesz.

Az erdőkre azért van szükséged, hogy bútórokat készíthess: ezért a bútór az erdő ajándéka, de az erdő az esőknek köszönhető, az esők a pozitív és negatív erőknek köszönhető, a pozitív és negatív erők az összhangnak köszönhető, az összhang pedig az Út ajándéka. Az Út az, amit állapot nélküli állapotnak neveznek; egy kép, mely nem ábrázol semmit. Kifürkészhetetlen, de általa formába önthető és át is formálható a világ.”

* 102

Lao-ce mondta:

„Amikor a bölcsek feladata az oktatás megszervezése és az irányelvek megalkotása, akkor megvizsgálják a múltat és a jelent; tisztán kell látniuk, döntéseik hová vezetnek. Amikor az emberek megtanulnak írni erényük megromlik, amikor megismerik a fondorlatosságot jóindulatuk semmivé lesz. Ha megállapodásokat kezdenek kötni elveszítik bizalmukat, ha megismerik a gépeket elveszítik lényegüket.

A lant önmagában nem zenélhet: huszonöt húrja teremt muzsikát általa. A tengely önmagában nem foroghat: a kerék, és harminc küllőjének ereje forgatja.

Ha egy dalt akarsz játszani lantodon, meg kell találnod a húrok feszességének és lazaságának egyensúlyát; ha messzire akarsz jutni

szekereden, meg kell találnod az összhangot pihenés és munka között. Ami a hangot hallhatóvá teszi, az önmaga hangtalan, ami a forgást biztosítja, az nem fordul el soha.

Az uralkodók és az alattvalók külön úton járnak; amit könnyű irányítani, az hamar irányíthatatlanná válik. Akiknek rangja magas és útja széles, azokat követik, akiknek feladata nagy, de útja keskeny, azok szerencsétlenek. A tisztátalan erény az igazság gyilkosa, az alattomos jóság az Út megrontója, a sekélyes értelem a vezetők ellensége.

A könnyörtelen szigor gyengíti az erényt. A határozottság nem veszedelmes, így a népet könnyű vezetni. A tökéletes vezetés gondtalan, ezért az emberek nem lopnak, a tökéletes királyság egyszerű, ezért az emberek nem képmutatóak.”

* 103

Lao-ce mondta:

„Ha a törvény úgy szól, hogy egy család vagy egy csoport minden tagját meg kell büntetni egyetlen tagjának tette miatt, akkor a közönséges emberek ellenségesek. Ha az utasítás az, hogy csökkentsék a rangosak jogait, akkor a sikeres vezetők fellázadnak.

Ezért akik csak a toll és a kard nyomait figyelik, azok nem láthatják a rend és a káosz gyökereit; akiknek feladata az, hogy a sereget csatarendbe állítsák, azok nem ismerik a stratégiát, amellyel már a tervezés idején megnyerhető a csata.

A bölcsek kétszeresen zárják magukba békéjüket, miközben a kétszeresen sötét világban ügyes-bajos dolgokkal foglalkoznak. A tudatlanok a csekély nyereségtől elvakulva megfélelkeznek a nagy veszélyről. Van, ami kis dolgokban hasznos, de annál károsabb, ha nagy dolgokról van szó. Van, ami bizonyos szempontból nyereség, más szempontból viszont veszteség.

Nincs jószívűbb a szerető embernél, nincs nagyobb tudás, mint az emberek ismerete. Ha szeretet ragyogja be a népet, akkor rosszindulatból senkit sem vonnak felelősségre. Az emberek megismerésével nincs fejtelten vezetés.”

* 104

Lao-ce mondta:

„Az áradás nem tart három napon át, a vihar nem tombol egy napnál

tovább. Ezek gyorsan elmúlnak. Akiben nincs meg az erény és nem is törődik vele, az nem jut sehová sem. Az erénnyel törődni a siker útja, az élvezetekkel törődni az elveszés ösvénye. Ezért az ügyesek a gyengeséget erővé formálják, a balsorsot jószerencsévé alakítják. Az Út meg nem törő harmónia; használhatod, de ki nem merítéd soha.”

* 105

Lao-ce mondta:

„Az ember lényege a zavartalan nyugalom és a derús összhang. A szabályok és az útmutatások a cselekedetek irányítói. Ha ismered az ember lényegét, akkor önmagadtól fejlődsz a lényeg megrontása nélkül; ha irányítani tudod cselekedeteid, akkor nem kapkodsz sohasem.

Kimondani egy szót, mely örökké él és mindent egyetlen szervben egyesít – ez a szív. A gyökereket látni és ismerni az ágakat, az egyet meghallani és válaszolni a sokfélére – ez a művészet. Tudni okát, hogy miért élsz ott, ahol éppen élsz, tudni hová tartasz, ha még valahová, ismerni támaszaid, amik életedben segítenek, és tudni, mikor állj meg, ha serénykedsz – ez az Út.

Ha mások bölcsként és emelkedett szellemüként tisztelnek, annak oka a szellem ereje. Ha mások megvetnek és eltaszítanak maguktól, annak oka a szellem gyengesége.

Ha szavaid már elhagyták ajkaid, akkor nem akadályozhatod meg, hogy eljussanak másokig. A közelben megkezdett cselekedet hatása – bármit is teszel – igen messzire elér.

A feladatok nehezen elvégezhetőek, de könnyű megfutamodni előlük. A hírnevet nehéz megszerezni, de még nehezebb megtartani. Egyik ember sem törődik a könnyű sérülésekkel és az apró, elhanyagolható dolgokkal egészen addig, míg azok komolyakká nem válnak. Ha balszerencse ér, azt te magad okoztad magadnak. Ha szerencse ér, az te magad használhatod fel.

Balsors és jószerencse egy kapun át jönnek, nyereség és veszteség egymás szomszédságában élnek. Csak akkor különítheted el őket, ha tökéletesen tiszta vagy. A tudás a szerencse forrása, a gondolkodás a balsors kapuja, a sürgés a veszteség oka, a nyugalom a nyereség kulcsa. Mindig őrkdj éberen!”

* 106

Lao-ce mondta:

„Minden ember ismeri a rend és a káosz működését, de egy sem tudja, hogyan őrizze meg élete egészét. A bölcs beszél a népről és cselekszik is érte. Hogy mit tesz, azt ő dönti el, de tervek nélkül sohasem fog semmihez.

A bölcs lehet tétlen, de lehet serény is; lehet rugalmas, de lehet szilárd is; lehet engedékeny, de lehet határozott is. Tétlen vagy serény a kornak megfelelően; feladatait erejéhez mérten teljesíti.

Látja, hogyan haladnak a dolgok, ezért tudja, merre tartanak. Az egész érdekében munkálkodik, de mindig figyel annak átalakulásaira: viselkedését változásához igazítja, lépteit mozgásához hangolja. Ha egész életében így cselekszik, akkor semmi sem állhatja útját.

Vannak dolgok, melyeket szavakba foglalni igen, de megtenni nem lehet, s vannak olyanok, melyeket megtenni lehet, de szavakba önteni nem. Egyes dolgokat végezni könnyű, de befejezni nehéz, más dolgokat nehéz tökéletesíteni, de könnyű tönkretenni.

Döntéseket hozni: ez az, amit megtenni lehet, de szavakba foglalni nem. Fortélyokon töprengeni: ez az, amit szavakba lehet önteni, de megtenni nem tanácsos. Amit könnyű végezni, de nehéz befejezni, az a cselekvés; amit nehéz tökéletesíteni, de könnyű tönkretenni, az a hírnév. Erre a négy dologra figyelnek a bölcsek; ezt a négyet csak a megvilágosodottak látják tisztán. □h

* 107

Lao-ce mondta:

„Az Úton járó tiszteletben tartja a kicsit és megfoghatatlant, s tetteit mindig pontosan időzíti. A századik lövésnél is kettőzd meg figyelmedet, és a bajok nem fognak felhalmozódni. Várni a jószerencsét nem elég, aggódni a balsors miatt felesleges.

Bármily hideg is van, aki jól betakarószik, az nem fázik. Ha a műveletlent Útnak indítod ugyanolyan sikerrel járhat, mint a tudós.

A szeretet összegyűlve jószerencsévé válik, a harag összegyűlve balsorsá alakul. Mindenki tudja, hogyan segítsen a bajba jutottnak, de senki sem ismeri a módját a bajok elkerülésének. Manapság az emberek nem arra törekednek, hogy megakadályozzák a bajt, hanem arra, hogy kikerüljenek belőle. Nekik még a bölcsek sem segíthetnek ebben.

A gondoknak és sorscsapásoknak milliárdnyi oka van; oly sok, hogy fel sem mérhető a számuk. A bölcsek kikezdetlenül életet élnek, hogy elkerüljék a bajokat. Békésen, csendben várják, hogy eljőjön az ő idejük.

Ha hitvány emberek cselekednek könnyen bajba jutnak, mert nem ismerik a szerencse és szerencsétlenség kapuját. Még megfontoltságuk,

elővigyázatosságuk sem jelent számukra biztonságot.

Ezért a legkiválóbb harcos előbb elkerüli a bajokat, s csak azután törekszik haszonra; csak akkor lehet híres, ha nem engedi magához a becsstelenséget.

A bölcs szüntelenül a formátlanon munkálkodik, s elméjét nem ragadják magukkal a formák. Így baj és szerencsétlenség nem érheti; sem feddés, sem dicséret nem ejtethet foltot rajta.”

* 108

Lao-ce mondta:

„Élete során az ember figyelme legyen kiterjedt, szándéka legyen összpontosult; tudása legyen teljes, tettei legyenek egyenesek; képessége legyen számtalan, aggodalma legyen kevés.

A figyelem kiterjedtsége azt jelenti, hogy számba veszed a problémákat még felbukkanásuk előtt, óvatosan bánasz az apró, megfoghatatlan dolgokkal, és sohasem válsz vágyaid prédájává. Így elkerülöd a szerencsétlenségeket.

A szándék összpontosultsága azt jelenti, hogy magadban egyesíted a különféle életmódokat és megtestesíted a tízezer népet. Így te leszel a középút jó és rossz között.

A tudás teljessége azt jelenti, hogy nincs kezdete és nincs vége, mindent felölel, és mélységes forrásból tör elő kiapadhatatlanul.

A tettek egyenessége azt jelenti, hogy megingathatatlanul állsz, megőrzöd tisztaságod, nehéz helyzetben is uralkodsz magadon, és nem dicsóítod önmagad, ha sikereket érsz el.

Számtalan képességgel bírni azt jelenti, hogy műveled magad, meg tudod védeni magad, pontosan azt teszed, ami cselekvés és nem-cselekvés szempontjából a legmegfelelőbb, el tudod hagyni a szükségtelent és nem nélkülözöd a szükségest.

Keveset aggódni azt jelenti, hogy a sokféle megértése érdekében megragadod az alapvetőt, a sok kormányzása érdekében kitartasz a kevés mellett, és az élet fenntartása érdekében csendesen élsz.

Ezért akinek figyelme kiterjedt, az a bonyolultat is uralja, akinek szándéka összpontosult, az mindent szívébe zár. Akinek tudása teljes, az mindent tud, akinek tettei egyenesek, az mindent megtesz. Aki számtalan képességgel bír, az mestere mindennek, aki keveset aggódik, az csak a legszükségesebbet tartja meg.

A bölcs számára nincs az a kicsi jó, amit ne lenne érdemes megtenni, nincs az a helytelen apróság, amit ne lenne érdemes kijavítani. Nincs

szüksége jövendőmondóra, hogy megtudja, mit kell tennie; még a szellemek és kísértetek sem mernek előtte járni. Ez nevezhető a legértékesebbnek. Mindazonáltal a bölcs igen elővigyázatos, és mindig éber. Örökös egész nap, és ezt minden nap folytatja; így éri el a természetes egységet.

A jelentéktelen emberek tudása csekély, de cselekedeteik számtalanok. Így lelkesedésük elapad. Az igaz tudással könnyű az eseményeket a jobb felé fordítani; ez mindenképpen sikerül is. Hamis tudással nehéz az eseményeket irányítani; ez sohasem sikerülhet. A könnyűt és sikereset felcserélni a nehézzel és sikertelennel nem más, mint tudatlanság és ostobaság. □h

* 109

Lao-ce mondta:

„A szerencse forrása megfoghatatlan, a szerencsétlenség eredete zavaros. Ami e kettőt mozgatja, az nem is érzékelhető. A bölcsek látják kezdetüket és végüket, ezért szavaikat érdemes meghallani.

A megvilágosodott uralkodó nem azért büntet vagy jutalmaz, amit az emberek ellene vagy érte tesznek; arra figyel, hogy ki mit tesz az országért. Aki az uralkodó kegyeit keresi, de az országért semmit sem hajlandó tenni, azt az uralkodó nem jutalmazza meg. Aki az uralkodó ellen tesz, de az ország számára hasznos, arra nem rónak ki büntetéseket.

Ha az igazságosság és a kötelességtudat a megfelelő alapon nyugszik, akkor aki ezeket magában hordja, az kivételes embernek nevezhető. Akiből hiányzik a megalapozott igazságosság és kötelességtudat, azokat jelentéktelen embereknek hívják.

A mélységes tudású sürgés nélkül gyarapszik, a nagy tudású fáradozik, de nem szenved, a tudatlan gürcöl és szenved is.

A régi idők emberei szívükre hallgattak, de nem vágytak birtoklásra, manapság az emberek birtokolni akarnak, de nem hallgatnak szívükre. Ha az ősi időkben egy zsarnok elefántcsontból készítettette evőpálcikáit, akkor egy nemes zokogni kezdett. Amikor Lu főnemeseit szobrokkal együtt temették el, Konfuciusz egyre csak sóhajtozott. Látták, hogy hol kezdődött, ezért tudták hol ér véget.”

* 110

Lao-ce mondta:

„Az emberek csodálják a jótékonykodót, nagyra becsülik a

kötelességtudót. Akiket csodálnak és nagyra becsülnek, azok elveszítik életüket és országukat, mert nem értik a kort. Ezért a jótékonyak és kötelességtudók, ha nem a kornak megfelelően cselekednek, sohasem léphetnek az Útra.

Az ősi időkben az Öt Nemes kincsként becsülte az erényt. Az ókorban a Három Tiszteletreméltó az igazságosságot képviselte. A későbbi időkben az Öt Uralkodó a hatalmat gyakorolta. A Nemesek Útját lehet követni az Uralkodók idejében, de az nem az Út.

Ezért a jó és a rossz nem különbözik egymástól; a feddés és a dicséret is pusztán szokás dolga. Minden tett azonos értékű, hiszen az ellentétesség és az egység is csak az adott kor kérdése.

Ha ismered a Természet működését és az emberek cselekedeteit, akkor rendelkez azokkal az eszközökkel, amelyek átsegítenek a világon. Ha a Természetet ismered, de az embereket nem, akkor nem lesz helyed az emberek között. Ha az embereket ismered, de a Természetet nem, akkor nem tudsz az Úton haladni.

Törekedj a kényelmesre, s az erős és hajthatatlan kirabol. Testedet használd arra, hogy dolgokért fáradozzon, s jin és jang elemészt.

Az Úton járó kívül megváltozik, de belül változatlan marad. A külső változás által megismer másokat, a belső változatlanság által óvja önmagát.

Ezért ha szilárdan uralod a belsőt, miközben a dolgokkal együtt haladsz vagy húzódsz vissza, akkor minden vállalkozásodnak siker a jutalma.

Az Út csodája, hogy képes a változásra. Ha egyetlen tanításhoz ragaszkodsz és csak egy dolgot végzel, akkor – hiába érsz el beteljesülést – nem teszel mást, csak csekély haszon érdekében elzárod a hatalmas Utat.

Az Út csendes; azért csendes, mert üres. Nem hat másokra és nem hat önmagadra. Ezért ha valamelyik tetteben az Utat követed, az nem az Út műve, hanem az Út alkalmazása.

Az egyetlen, tökéletes összhangot Ég és Föld öleli át, Nap és Hold borítja fénybe, jin és jang melegíti, eső és harmat nedvesíti, Út és erény tartja fenn.

Ezért aki meg tudja tartani az Eget, az a Földön járhat, aki a tökéletes tisztaságot tükrözi vissza, az mindent tisztán láthat. Aki eléri a végső békét, az falak nélküli kunyhóban él, aki az éjfékete sötétségben vándorol, annak fénye Nap és Hold fényéhez hasonló; formátlan, s mégis formákat teremt.

Ezért az igazi ember a tudomás alapján bízik; kunyhóját a dolgok forrásánál építi fel. A legsötétebb sötétségbe tekint és a határtalan csendet hallgatja. Csak a legsötétebb sötétség mélyén találja meg a fényt, csak a vég nélküli csend határán világosodik meg. Aki ezeket használja, az nem használja őket; csakis nem-használattal használhatók. Ezeket tudni nem tudás; csakis nem-tudással ismerhetők meg.

Az Út az, amit az élők követnek, az erény az, amit az élet táplál. A jószívűség az emberszeretet bizonyítéka, az igazságosság a szív szomszédja, a közösség érdeke. Az Út eltűnével felbukkan az erény, az erény hanyatlásával megjelenik a jószívűség és az igazságosság. Az ősi idők embereit az Út, és nem az erény vezette; az ókorban az emberek nem érzéseiket, hanem az erényt követték; a későbbi idők emberei vigyáztak, nehogy elveszítsék a jószívűséget és az igazságosságot.

Igazságosság nélkül a nagy emberek nem élhetnek: életük fenntartóját veszítik el. Vagyon nélkül a jelentéktelen emberek nem élhetnek: életük alapját veszítik el. Ezért a nagyok rettegnek az igazságosság elvesztésétől, a jelentéktelenek vagyonuk elvesztését félik. Ha tudod mitől félnek, akkor azt is tudod, mi jelent számukra szerencsét és mi szerencsétlenséget.”

* 111

Lao-ce mondta:

„Aki segíteni akar sokszor csak bajt okoz, míg aki bajt okoz, az lehet, hogy sokat segít.

Jól ismert szokás, hogy az emberek nyirkos időben forró ételeket esznek, s ha szomjasak, hideg italokat isznak. Ezeket azonban egy kiváló orvos ártalmasnak tartja.

A tudatlanok hasznosnak vélik mindazt, ami szép a szemnek és kellemes érzéseket gerjeszt, de ezeket az Út mesterei messze elkerülik.

A bölcs először töpreng, s csak azután mond igent, a közönséges ember először mond igent, s csak azután töpreng.

Ezért fontos a szerencse és a szerencsétlenség kapuit ismerni, a hasznos és az ártalmas változásait tanulmányozni.”

* 112

Lao-ce mondta:

„Aki sikeres, de nem jószívű vagy igazságos, abban senki sem bíz. Aki jószívű és igazságos, de tévedést követ el, abban megbíznak. Ezért a jószívűség és az igazságosság a dolgok örök mérői; ezeket az egész világ nagyra becsüli.

Ha a vezetés elgondolásai helyesek – a nyomorúság csökkentését és az ország fennmaradását tűzik ki célul –, de a terveket jószívűség és igazságosság nélkül hajtják végre, akkor az elgondolások semmit sem érnek.

Ha az uralkodó utasításai nincsenek összhangban a célokkal és tervei nem az ország érdekét szolgálják, de a jószívűséget és az igazságosságot nem felejtí el, akkor trónján maradhat.

Ezért mondják: Ha száz javaslat és száz terv közül egy sem segít, akkor fel kell hagyni a cselekvéssel; a jószívűséget és az igazságosságot kell tanulmányozni.”

* 113

Lao-ce mondta:

„Az uralkodó műveltsége a közönséges emberek gazdagsága, a közönséges emberek sikere az uralkodó nyeresége. Ha lehetővé teszed, hogy a vezetők és a közönséges emberek is megtalálják a nekik legmegfelelőbbet, akkor sikerüket nem lesz nehéz megőrizni. Így az Út rendje megvalósul.

A mértéktelen sóvárgás eltorzítja az emberek igazságosságát, a folytonos nyugtalankodás elhomályosítja bölcsességüket. Ezért egy békés országban a dolgok a túlélést segítik, egy háborgó országban a pusztulást szolgálják.

A folyó lefelé folyik, ezért egyre szélesebb és mélyebb lesz; ha az uralkodó az emberek közé vegyül, akkor megláthatja a kicsit és megértheti a zűrzavarost. Ha nem küzd alattvalóival, akkor a rend Útja érvényesül.

Ezért az uralkodók a gyökerek, az alattvalók az ágak és a levelek. Az ágak és a levelek sohasem élhetnek erős gyökerek nélkül.”

* 114

Lao-ce mondta:

„A szerető apa nem azért vigyáz gyermekeire, mert viszonzást vár ezért; elméje nem engedi, hogy mást tegyen. A népéről gondoskodó bölcs uralkodó nem saját céljainak elérésére használja az embereket; természete nem engedi, hogy így tegyen.

Az erejükben bízó és érdemeikre építő emberek előbb-utóbb eltévelyednek. Mindenféle okoskodás a szellemmel összekötő híd pusztítása.

Ezért ha azt használod, amit a nép kedvel, akkor a nép ereje lesz tiéd, ha azt támogatod, ami a népnek örömet okoz, akkor megnyered a nép szívét. Ha látod a kezdetet, akkor ismered a véget is.”

Lao-ce mondta:

„Akik igazságtalanul szereznek és sohasem adnak, azok nagy bajba juthatnak. Ezek az emberek sem másokon, sem önmagukon nem segíthetnek. Tudatlanoknak nevezhetők; nem különböznek a kannibál madaraktól, akiknek fiókái idővel saját szüleiket falják fel.

Ezért jobb időben leállni, mint bendődet teletömni; az élesre fent penge nem lesz éles mindörökre.

Az Útnak az erény az otthona, az erénynek az Út a szállása; fejlődésnek nincs vége soha. A jin jangban lel menedéket, a jang jinben talál házára. Ez minden dologra igaz, de tökéletesen nem érhető meg soha. Amikor a szerencse beköszönt a jelek is feltűnnek, amikor a balsors lesújt, a jelek már rég eltűntek. Ha látod a jeleket, de nem cselekszel helyesen akkor ne várj szerencsédre; ha helyesen cselekszel, de jeleket nem látsz, akkor elkerülsz a szerencsétlenséget.

A hasznos és a káros egy kapun át érkezik, a balsors és a jószerencse egymás szomszédai. Csak a szentek és a bölcsek képesek őket egymástól megkülönböztetni. Ezért mondják: »A balsors a szerencse alapja, a szerencse a balsors uralkodója. Vajon ki ismeri ezek forrását?«

A beteg ember korábban halra és húsrá vágyott, a pusztuló ország korábban nem figyelt hű vezetői szavára. Ezért nincs olyan orvos, aki a haldoklót meggyógyíthatná, nincs olyan becsületes ember, aki a pusztuló országot megmenthetné.

Uralkodj önmagadon, s azután uralkodni tudsz majd másokon is; otthonodban is fegyelmezzet, emberként élj, s azután tudod majd vezetni az országot. Ezért mondják: »Önmagadon uralkodni igazi erény, otthonodban uralkodni nagy erény, országodban uralkodni hatalmas erény.«

Az emberek életét ételeik és ruháik tartják fenn. Ha az ország vezetése elég élelmet és ruhát biztosít a megélhetéshez, akkor sikeresnek nevezhető, ha erre nem képes, akkor kudarcot vallott. Amikor az ország üzleti ügyei sikertelenek, az emberek nem gyarapodhatnak.

Ezért ha a korral haladsz és nem érsz célba, az nem változtat a módszeren; ha a korhoz igazodsz és nem jutsz célba, az nem változtat a renden. Új korok jönnek el; ezt nevezik az Út törvényének.

A királyi királyok gazdaggá teszik az embereket, a zsarnok királyok gazdaggá teszik az országot, a pusztuló országok gazdaggá teszik hivatalnokaikat. A békés ország mintha nem is létezne, az elveszett országnak nem maradt semmije.

Ezért mondják: »Ha az uralkodó nem zsákmányolja ki őket, az emberek maguktól gazdagodnak, ha nem befolyásolja őket, akkor maguktól

tanulnak.«

Egy százezer fős hadat irányítani napi ezer aranyba kerül. Egy hadjárat után mindig nehéz évek jönnek. A fegyverek a pusztítás eszközei, a művelt ember nem sokra becsüli őket. Aki úgy békül ki ellenfeleivel, hogy marad ellensége, az ügyetlenül kötött békét.

Ezért a régi idők emberei nem szavakkal teremtettek békét, nem szavakkal irányították a távol lévőket. Akik mellettük éltek boldogok voltak, akik messze éltek tőlük útra keltek, hogy közelükben lehessenek.

Ha az emberek vágyai a te vágyaid, akkor békében élsz. Ha az emberek véleményei a te véleményeid, akkor biztonságban vagy. Ha az emberek gondolatai a te gondolataid, akkor ismered őket. Akik a nép erejét megnyerik gazdaggá válnak, akik a nép megbecsülését elnyerik nagyok lesznek.

Ha tetteid közül egy is gyűlöletet szíthat, ha szavaid közül egy is bajt okozhat, akkor – hacsak valaki nem figyelmeztet időben – az emberek összesúgnak hátad mögött.

A szavak messzire eljutnak, ezért sok a baj velük. Mindegyiknek a nyelv a forrása. Ha már kimondtál valami rosszat, egy egész ménes sem érheti utol szavaid.

Az ősi időkben a Középpont Mestere azt mondta, hogy az Ég öt iránnyal, a Föld öt elemmel, a zene öt hanggal, egy dolog öt ízzel, az anyag öt színnel, az ember pedig öt állapottal rendelkezik. Így összesen huszonöt féle ember létezik az Ég alatt.

Elsőnek állnak a szellem emberei, az igazi emberek, az Úton járók, a tökéletesek, a bölcsek.

Másodiknak állnak az erényesek, a tisztánlátók, az értelmesek, a jó emberek, a józan emberek.

Harmadiknak állnak a becsületesek, a megbízhatóak, a tisztességesek, az igazságosak, az udvariasak.

Negyediknek állnak a tudósok, a kézműves mesterek, az erdőkerülők, a földművesek, a kereskedők.

Leghátul állnak a szolgák, a hülyék, akik csak egy rakás húshoz hasonlók, és az alantas emberek.

Az elsők és az utolsók annyiban különböznek egymástól, mint az ember és a ló vagy az ökör.

A bölcs szemével néz, füleivel hallgat, szájával beszél, lábaival jár. Az igazi ember nézés nélkül lát, hallgatás nélkül hall, lépések nélkül jár, és szavak nélkül megbízható.

Ezért azt, amivel a bölcsek mozgatják a világot, az igazi emberek nem ismerik meg; amivel a tisztánlátók javítanak az emberek erkölcsén, arra a bölcsek nem is figyelnek.

Az Útnak nincs eleje vagy vége, jobbjá vagy balja; minden titokzatosan egyforma: helyes és helytelen nem létezik.”

* 116

Lao-ce mondta:

„A tiszta üresség az Ég világossága, a nem-cselekvés a vezetés szabálya. Vesd el jóindulatod, tagadd meg tisztánlátásod, add fel képességeid, utasítsd vissza kötelességeid, mellőzd az ész dolgait, dobd el álokosságod, és hagyd magad mögött fortélyaid. Ezzel a módszerrel az okos és a műveletlen egyenlővé válhat az Úton.

Légy nyugodt, és megtalálod az egyensúlyt, légy üres, és célba jutsz. A nyugalom és üresség ösvénye örök, mint az Ég és a Föld. Szelleme mindent betölt, mégsem uralkodik egyetlen dolog felett sem.

A tizenkét hónap saját útját járja végig, hogy újra elindulhasson; az elemek egymás fölé kerekednek, de sorsuk egymástól függő.

A nagy hideg árt az élőknek, de hidegnek lennie kell. A nagy meleg káros az élőknek, de melegnek lennie kell. Így az elviselhető és az elviselhetetlen egyaránt elfogadható. Ezért semmi sem létezik, amit a leghatalmasabb Út el ne fogadna.

Az elfogadhatóság gondolkodásmód kérdése: ha megpillantod az elviselhetőt és nem eredsz utána, ha meglátod az elviselhetetlent és nem menekülsz előle, akkor az elviselhető és az elviselhetetlen egy számodra.

Minden történés az egyből ered; az idő az események rendje. Az ősi időktől máig változatlan maradt, ezért a természetes alapnak nevezik.

Odafenn a nagy fényt kövesd, ideleln hasznosítsd ragyogását. Az Út megszüli a tízezer létezőt és irányítja jint és jangot: megformázza belőlük a négy évszakot és szétosztja őket öt elemre. Korok jönnek, majd tűnnek el, de a törvények egy része örök. Ha ezek eljutnak az erőtlenekhez, akkor fenn a nagyok nem buknak meg és minden polgár egyazon módon gondolkodik.

Az Ég és Föld Útját sürgés nélkül valósíthatod meg, keresés nélkül található meg. Ezért hasznos és örök.”

* 117

Lao-ce mondta:

„A leghatalmasabb egyszerűség alaktalan, a leghatalmasabb Út határtalan. Ezért az Ég körző nélkül kerek, a Föld vonalzó nélkül szögletes. A *Világ* szó időre és térre vonatkozik: az Út benne lakozik, de otthonát

senki sem ismeri.

Ha az emberek csak az orrukig látnak, akkor nem beszélhetsz nekik a végtelen térről; ha az emberek tudása nem teljes, akkor nem beszélhetsz velük a legvégsőről.

Akik egyek az Úttal és minden létező nyelvén beszélnek, azok nem vitatkoznak egymással. A régi idők bölcs királyainak törvényei ezért különböztek egymástól, de egyben egyformák voltak: megnyerték az emberek szívét.

A körző, a vonalzó, a szögmérő és a függőőn egy mesterség eszközei, nem pedig a mesterség okai. A legkiválóbb hárfás sem képes eljátszani egy dalt, ha hangszeréről húrok hiányoznak; egyetlen húron nem játszható el egy szomorú dal. Ezért a hárfa muzsikája csak segítője a szomorúság feltörésének, s nem a szomorúság oka.

A szellem békés vándorlása a szív és a kezek között; az elme felszabadítása a szellem szabadsága érdekében; húrok pendülésébe fogni a szellem hangulatait; ezek olyan dolgok, amelyeket egy apa nem taníthat meg gyermekeinek, és gyermekek nem tanulhatnak meg apjuktól.

Át nem adható tanítás ez.

Ezért a tettek vezetője a nyugalom, a beszéd mestere a csend.”

* 118

Lao-ce mondta:

„Az Ég és Föld Útjának alapja az erény. Az élőknek az Út mutat irányt, ezért otthonukra találnak. Megfoghatatlan dolog ez; a belső titka. Nem a dolgokon múlik, ezért eredmények nélkül eredményes, hírnév nélkül neves, szertartások nélkül tisztelhető, fegyverek nélkül győzedelmes.

Ezért az Út korlátok nélkül járható; a megvilágosodás csodák nélkül is megtörténhet. A korlátok nélküli Út nem csökkenti az emberek képességeit, a csodák nélküli megvilágosodás nem akadályozza az embereket feladataik végzésében.

A korlátozás az erény ellentéte, az élőkre káros. A természet jelenségei egy mederben folynak, pusztán formájuk különböző. A tízezer létező csupán külsőben eltérő, de érzéseik ugyanazok. Ezért a bölcsek nem akadályozzák egymást, a kiválóak nem hálálkodnak egymásnak.

A bölcsek törvényei az emberek szívét irányítják; arra serkentenek mindenkit, hogy legyen igaz önmagához. Így az élők nem hálálkodnak, a haldoklók pedig nem bánkódnak.

A Világ nem emberséges; számára minden lény szalmakutya. A bölcs nem emberséges; számára minden ember szalmakutya. A kedvességgel,

könyörülettel, jóindulattal és kötelességből járt ösvény rövid és keskeny. A keskeny ösvényen járó a sűrűbe érve eltéved, a rövid ösvényen járó a hosszú úton összezavarodik. A bölcsek Útján az ember a határtalan térben jár, de nem téved el, a legmesszebbre jut, de nem zavarodik össze. Mindig üresnek és egynek lenni: ez a végső beteljesülés. Ezt nevezik természetes erénynek.”

* 119

Lao-ce mondta:

„A bölcs, mint az Ég, mindennek védelmezője, mint a Föld, mindennek fenntartója, mint a Nap és a Hold, mindennek fénye. Mint jin és jang, összhangot teremt; mint a négy évszak, a fejlődést segíti. Minden lényt magában hordoz, s mégsem hasonlatos hozzájuk. Számára semmi sem régi, semmi sem új, semmi sem ismeretlen, semmi sem ismert.

Ezért a Természet követőit az ég nem csak egy évszakkal ajándékozza meg, a föld nem csak egy dologgal ruházza fel, a nép nem csak egy feladattal bízta meg. Ezért van sokféle tevékenység, sokfajta elfoglaltság.

A hadsereget toborzók lehetnek könnyelműek vagy megfontoltak, kapzsik vagy szerények. Ezek a dolgok egymás ellenfelei, soha ki nem békíthetők. A könnyelmű szerepelni akar, a megfontolt megállni szeretne, a kapzsi szerzésre törekszik, a szerény nem vágyik máséra.

Ezért a bátor csatába küldhető, de nem korlátozható. A megfontolt őrségbe állítható, de nem bírható rá mások megvetésére. A kapzsi könnyen rávehető a támadásra és fosztogatásra, de a zsákmányt megosztani nem hajlandó. A szerény megtartható helyén, de nem kényszeríthető támadásra. A becsületes betartja ígéreteit, de nem alkalmazkodik a korhoz. A bölcs vezető ezt az ötöt a megfelelő helyeken alkalmazza.

Az Ég és a Föld nem egyetlen élő fog közre, jin és jang nem egyetlen faj szülője. Az óceán azért határtalan, mert nem utasítja vissza az őt tápláló folyók vizét. A hegyvidéki erdő azért oly hatalmas, mert nem veti ki a görbültet és csavarodottat. A bölcsek még a rőzsehordók szavait is figyelmesen hallgatják; így növelik jóhírüket.

Ha egyetlen zughoz ragaszkodsz és tudomást sem veszel a mindenség tízezernyi szögletéről, ha egyetlen dolgot ragadsz meg és minden mást elfelejtesz, akkor elérhetsz valamit, de az igen kevés lesz, tanulhatsz valamit, de tudásod igen csekély lesz.”

Lao-ce mondta:

„Az Ég betakarja őket, a Föld fenntartja őket, a Nap és a Hold fénybe borítja őket. Formáik és természetük sokszínűek, de mindegyik a maga helyére illik. Ami az örömet örömmé teszi, az bánatot is okozhat, ami a biztonságot biztonsággá teszi, az veszélybe is sodorhat. Ezért a bölcs uralkodó figyel arra, hogy az emberek önmagukat kövessék, otthonukban biztonságban legyenek, ott éljenek, ahol kedvelnek, olyan munkákat végezzenek, amelyekhez értenek, csak olyan dolgokba kezdjenek, amiket be is fejeznek, azaz: önmaguk legjavát nyújtásuk. Így minden ember egyenlő, egyik sem múlhatja felül a másikat.

A világban semmi és senki sem értékes vagy értéktelen. Ha valamit vagy valakit értékeiért becsülsz nagyra, akkor minden és mindenki értékes. Ha valamit vagy valakit értéktelensége miatt vetsz meg, akkor minden és mindenki értéktelen. Ezért aki a tudók szavait megszívleli, az nem fán próbál halat fogni, nem merül a tó mélyére, ha madárra vadászik.

Az ősi időkben a bölcs Jao király úgy kormányozta országát, hogy a víz mellett élők halásztak, az erdők lakói gyűjtögettek, a völgyek népei földet műveltek és a hegyvidéki emberek pásztorkodtak. Élőhelyük adta munkájukat, munkájuk megszabta szerszámaikat, szerszámaik pedig leleményességüket tükrözték. A mocsárvidékek lakói hálókat kötöttek, a száraz vidékek lakói földet szántottak.

Így az emberek azt használták fel, ami övék volt, s ha valami másra vágytak, akkor cseréltek egymással. Tudásukat adták cserébe azért, amit ők maguk nem birtokoltak. Így kevesen lázadtak fel, de sokan követték az uralkodót; olyan volt ő, mint a csendesen suhanó szellő: határozott vagy határozatlan, de mindenki érzi simogatását.

Minden élő kedveli a számára előnyösét, de a károsat messze elkerüli. Ezért két ország úgy élhet egymás mellett, hogy az emberek hallják a szomszédos ország kutyaainak ugatását és a kakasok kukorékolását, de egyikük sem lép a nemesek földjére, és a szekerek nyomai nem futnak messzebb néhány száz mérföldnél. Ez azért lehet így, mert az emberek békésen élnek otthonaikban.

A háborgó ország telinek látszik, a békés ország üresnek tűnik. A haldokló ország halottnak látszik, a virágzó ország jólétben él. Az üresség nem az emberek hiánya, hanem a megfelelő feladatok végzése. A teltség nem a sok ember, hanem a jelentéktelen apróságok miatti sürgés. A jólét nem kincsek sokasága, hanem mértékletesség és kevés feladat. A pusztulás nem a kincstár kiürülése, hanem a szertelenség.

Ezért az ősi királyok nem hoztak törvényeket, csupán alkalmazták a

törvényeket. Nem találtak ki újféle büntetéseket, inkább a régieket használták. Ez a nagy erény Útja.”

* 121

Lao-ce mondta:

„Nem az vezeti az Úton az országot, aki változtat az emberek természetén, hanem az, aki hasznosítja az emberekben örökkön meglévőt. Ezt kell felszínre segítenie és ápolnia. Aki az örökre épít, az naggyá lesz, aki újat talál ki, az jelentéktelen.

A régi időkben a csatornákat ásók bíztak a víz folyásában, a gabonát termelők bíztak a termőföld gazdagságában, akik pedig hadjáratra indultak, azok a nép akaratának engedelmeskedtek. Ha így tudsz alkalmazkodni, akkor egyetlen ellenséged sem lesz ezen a világon.

Először a dolgoknak kell visszatérniük természetes állapotukba, s csak azután rendeződhetnek az emberek ügyei. Ezért az ősi királyok törvényei és rendelkezései az emberi természetén alapultak; céljuk annak egyszerűsítése és megbecsülése volt. Ezen természet nélkül senki sem vehető rá egyetlen tanítás követésére sem. Ha eléred ezt a természetet, de nem vagy elég erős, akkor sem bírhat senki más ösvényekre lépni.

Az emberi természet része a jóság és a kötelességtudás, ha azonban nem egy bölcs irányítja, akkor nem vezethető helyesen. A büntetőtörvények nem akkor hatékonyak, ha megfélemlítésre törekednek, de arra kell épülniük, amittől az emberek idegenkednek, ezért a züllött cselekedeteket tiltják.

Ha összehangolódasz természetükkel, akkor a világon minden ember engedelmeskedik neked. Ha a törvények az emberek természetével ellenkeznek, akkor a nép ügyet sem vet rájuk, bárhogy is hangoztatják azokat.

Az Út erénye a kiválóság és a becsület forrása; az emberek szívében lakozik. Ha megőrzik szívében, akkor megalapozzák kiválóságukat és becsületességüket.

Az ősi idők kiváló uralkodói a folyókról és a tengerekről vettek példát. A folyók és a tengerek semmit sem tesznek azért, hogy hatalmassá legyenek. Végtelenségük oka ürességük és mélységük; ezért nem pusztulnak el soha. Völgyek ők a világon, ezért értékük felbecsülhetetlen. Semmit sem tesznek, ezért száz folyót is befogadhatnak. Azért gyarapodnak, mert semmit sem tesznek, azért beérkezettek, mert sehová sem mennek.

Ezzel a módszerrel az egész világot magadba zárhatod. Ha nem magasztalod magad magasztos leszel, ha nem látod magad tisztánlátó leszel,

ha nem vagy büszke magadra sokáig élhetsz. Abban a birodalomban laksz majd, ahol senki sem ismeri az erőfeszítést, és így a világ királyává válsz. Feladtad az erőfeszítéseket, ezért senki sem győzhet le; halottként cselekszel, ezért halhatatlanná válsz.

A folyók és a tengerek közel járnak az Úthoz, ezért hosszú életűek. Eget és Földet kötik össze, s közben egymás életét óvják. Az Utat követő királyok és nemesek sikereket érnek el, de sikerüket nem sajátjuknak tartják. Mivel sikerüket nem tartják sajátjuknak, ezért megingathatatlanok és erősek, de az emberekkel nem erőszakosan bánnak.

Ha az Utat befogadod, akkor erényed mélységes, s ha erényed mélységes, akkor siker és megbecsülés a jutalmad. Ezt nevezik titokzatos erénynek. Kifürkészhetetlen és hatalmas; pontosan a közönséges ember erényének ellentéte.

A világ születését senki sem látja, csak a bölcsek ismerik titkait. Nem nőies és nem férfias; született, de el nem múlik. Ég és Föld teremti, jin és jang formálja, és a tízezer lény teszi élővé.

Ezért a jin és a jang kerek és szögletes, rövid és hosszú, éltető és pusztító az Úttól függően. Az elme állapota megfoghatatlan, titkok fátyla fedi, de az Úton nincs semmi titok. Az élet és a halál egy rendnek részei, a tízezer lény ösvénye egyetlen Útba torkollik. Tedd egyszerűbbé életed és feledkezz meg a halálról; így bárhol hosszú életet élhetsz.

Hagyd el a dolgokat és a szavakat, és óvakodj, nehogy okoskodni kezdj. Mindenre kiterjedő összpontosult figyelmedet az Út felé irányítsd, és ne légy zsarnoka senkinek. A leghatalmasabb titok forma nélküli. Ég és Föld születésénél még minden egyforma az Úton, csak a forma különböző.

A leghatalmasabb titok forma nélküli, ezért mindennek gondozója. Minthogy határtalan, mindennek befogadója. Így minden létező menedéke. Oly parányi, hogy semmi sem fér el benne, ezért minden élő legnagyobb kincse. Az Út az élet megőrzésének módszere, az erény a test megővésének fegyvere.

A végső Úton járó mérője a vonzalmaktól és ellenszenvektől való szabadulás és a tudás birtoklásának megtagadása. Így – az értelem felszabadításával és az elme megbékítésével – semmi sem marad, mi az Úton akadályt jelentene.

Ég és Föld eggyé olvad, majd kettéhasad. Ha ezt ismétli a fenn és a lenn nem vész el, pusztán egyesül. Ezután öt részre szakadnak, de ismét egybeforrva az Ég nem veszít kerekességéből, a Föld nem veszít szögletességéből.

Az Út jóbarát, nem tarthatod idegennek. Oly közeli, hogy el nem küldheted. Akik a távolban keresik elmennek, azután visszatérnek.”

Lao-ce mondta:

„Egy nemes ember nevét megtudhatod, de valódi állapotát ki nem ismerheted. A nemes ember kincse az erénye, a királynak minden vagyona az igazságossága, a főúr érti a szabályokat.

Az Úton járó bölcs nem birtokol. Az Út elkeskenyedik, mielőtt tudássá szélesedne; az erény elveszik, mielőtt büntetésekre szükség lenne; a megismerés elsekélyesedik, mielőtt a számító emberek megjelenének.

Az okoskodás felkavarja az elmét; ha a büntetések mindennaposak, az uralkodó és a nép egymás ellenségei. Ha a számító emberek megjelennek, akkor a kicsik azért keresik a tökéletesedést, hogy a nagyoknak hódoljanak, s így szolgává válnak.

A bölcsök Éggel és Földdel együtt gyarapodnak. Erényük, mint az Ég, mindent oltalmaz, mint a Föld, mindent éltet. Az embereket a korhoz hűen vezetik, így életüket gazdagítják. Ha az emberek életét gazdagabbá teszed, azok békések lesznek. Így mi dolga akadhatna a szellemi vezetőknél?

Ne kötődj eszességedhez, enyhítsd a büntetéseket, és légy tiszta, nyugalmas. Ekkor az emberek természetükből eredően becsületesek lesznek. Az Utat járó vezetés olyan, mint a főpap: fennkölt, titokzatosan csendes, de áldásából az egész világ részesül. Nem a tömegekre figyel, egyetlen embert védelmez; nem az emberekkel törődik; tízezer élőt oltalmaz.

Ezért a szemmel látható jóindulat vagy kegyetlenség az Út ellenségei. A jóindulatú ember adakozzon bőkezűen, de ha gazdagon jutalmazza az eredménytelenekeket, vagy magas rangra emeli a lustákat, akkor a tisztviselők csak henyélnek a hivatalokban, a naplopók pedig hamarosan nemesekké válnak.

A kegyetlenség önkényes rendelkezéseket jelent. Eredménye az ártatlanok halála. Ha az Úton járó embereket megbüntetik, akkor a titkok keresőit semmi sem ösztönzi a kutatásra, a bűnözők pedig örömmel szegik meg a törvényeket. A részrehajlás alattomosághoz vezet, a kegyetlenkedés zűrzavart okoz. Az alattomos és kegyetlen viselkedés az ország halálának küszöbe.

Ezért a vezetés nem az uralkodó haragossága miatt végeztet ki embereket, s ha jutalmakat oszt, az nem az uralkodó érdeme. A bűnözők nem haragudhatnak az uralkodóra, hiszen büntetésük megfelel büntettüknek. A megjutalmazottak nem érezhetnek hálát az uralkodó iránt, hiszen a jutalmakat csak saját eredményeiknek köszönhetik.

Ha a büntetéseket és a jutalmakat az emberek csak maguknak köszönhetik, akkor anélkül végzik feladataikat, hogy másoktól dicsőretet

várnának. Ekkor a bíróságok kiürülnek, a mezőkön messzire ellátni, és a föld tiszta marad.

A legnagyobb uralkodó észrevétlen irányít. A Királyok Útja a fondorlatos dolgok kerülése és a szavak nélküli békés kormányzás. Ez az Út egységes és megingathatatlan, az események áramlását követve vezeti a népet, és a törekvések nélkül elért eredményeket tükrözi. A tervek sohasem vallanak kudarcot, a feladatok mindig elvégezhetőek, a szavak nem ékesek, a tettek nem hamis tettek.

A haladás és visszahúzódnás irányítója a kor, a cselekvés és a tétlenség vezetője az értelem. A nép elvezetése a rossztól nem ellenszenvek vagy rokonszenvek eredménye, a jutalmazás nem elragadtatás következménye, a büntetés oka sohasem a harag. A nevek önmagukat nevezik meg, az emberek önmagukat osztályozzák, az események egymást követik, az egóból semmi jó nem származik. Ha le akarod szűkíteni ezt, akkor eltérsz tőle, ha szépitni akarod, azzal kifosztod.

Az Ég energiája szüli a magasabb lelket, a Föld energiája szüli az alacsonyabb lelket. Ha visszatérsz hozzájuk a titkok mélyére láthatsz, s így mindkettő otthonában marad. Mindig őrizd őket, mert könnyen elveszhetnek.

Odafenn a Világ örök egysége uralkodik, s ennek életereje összeolvad az Éggel.

Az Ég Útja csendes, formátlan, nincsenek szabályai. Oly végtelen, hogy határáig sohasem juthatsz el, oly mélységes, hogy alját sohasem láthatod. Mindig az emberekkel együtt változik, de tudás meg nem ragadhatja. Kezdet és vég nélkül forog, akár a kerék; oly hatalmas, mint a szellem ereje. Nyitott és üres, mindig az áramlásban halad; csak leghátul, sohasem elől jár.

Az Úton járó vezetés az elmét kitarja, a sóvárgást enyhíti, a tudomást tisztítja és a tudatlanságot szünteti. Az emberek így egyetlen cél felé indulnak, s mindenki önmaga szívét adja a fejlődéshez. Az uralkodók megismerik a tisztviselők vezetésének módját, a tisztviselők pedig megtanulják a vezetés utasításainak betartását. Így lesz a békés ország felvilágosult.”

* 123

Lao-ce mondta:

„Akik szeretnek tanulni és értelmesek, azok bölccsé válnak. Akik szeretnek tanulni és bátrak, azok győzelmet aratnak. Akik a nép tudását használják, azok mindent ismernek. Akik a nép erejét bírják, azok a legerősebbek. A nép erejével bírónak nem kell testőr, a nép tudását

használóknak a világ vezetése sem okoz gondot. A terveknek meg kell előzniük a tetteket. Ha a tett ereje és sodrása nem a megfontoltságra épül, akkor általa még a bölcs sem lehet sikeres.

Ezért a bölcs mindig a meglévőre épít, a meglévőt használja. Aki egy dologban kiváló, az egyetlen feladatot kap, aki egy dologban tehetséges, annak egyetlen munkája lesz. Ha vállalod a felelősséget, akkor semmilyen feladat nem lesz nagy számodra. Ha adottságokkal bírsz, akkor adottságaid leküzdik a feladatot. A bölcs minden embert képességei szerint vezet, ezért senki sem érzi feleslegesnek magát, és a dolgok mindegyike hasznosul.”

* 124

Lao-ce mondta:

„A nem-cselekvés nem azt jelenti, hogy nem jössz, ha hívnak és nem mégy, ha küldenek; hogy nem védekezel, ha támadnak és nem cselekszel, ha cselekvésre biztatnak; hogy egy helyben állsz, és nem haladsz az áramlással; hogy elkeseredetten kötődsz, és nem engedsz. Annyit jelent, hogy személyes érdekeid nem keresztezik a közös utakat, és hétköznapi vágyaid nem állnak az igazi tudás útjába.

Azt jelenti, hogy cselekedeteid a józanságra építed, feladataidat erődhöz mérten választod, és a Természet áramlásában haladsz; így csalódás sohasem érhet. Ha elvégezted feladatod nem telítődsz büszkeséggel, ha sikereket érsz el, nem vársz dicsőítésre.

A vízen csónakba ülsz, a tengerparton homokcipőt húzol, a mocsáron pallót fektetsz keresztül, a havas hegyeken hótalpakat viselsz. Hegyeket a magas vidékeken emelsz, tavakat a mély vidékeken ásol. Ezek egyike sem személyes érdekből születő cselekedet.

A bölcs nem szégyelli egyszerűségét; csak azt szégyelli, hogy az Utat nem gyakorolják. Nem saját életének kurtasága, inkább a közönséges emberek szenvedései miatt aggódik. Így mindig üres, nem-cselekvő; az egyetlen hordja magába zárva és az alapvetőt látja mindenben. Sohasem lesz dolgok hálójának rabja.”

* 125

Lao-ce mondta:

„A régi idők nemesei és királyai nem azért uralkodtak, mert vágytak a hatalomra; a bölcsek nem azért utasították vissza a rangot, mert vágytak az egyszerűségre. Így döntöttek, mert a hatalommal bíró emberek elnyomták

az erőtlenekeket, a többség durván bánt a kisebbséggel, az agyafúrtak becsapták a tudatlanokat, és az erősek zaklatták a gyengéket. A tudás birtokosai nem tanítottak, a dúsgazdagok kincseikhez ragaszkodtak.

Uralkodóra azért volt szükség, hogy az emberek egy népet alkossanak. Egyetlen embernek nem lehet tudomása az egész világ dolgairól, ezért az uralkodónak tisztviselőkre is szüksége volt. Az egyes tartományok szokásai eltértek egymástól, a haszonból pedig nem egyformán részesültek, így megbízottakra is szükség volt, akik oktatták a népet. Az Ég, a Föld és a négy évszak is segítségükre sietett. A tisztviselőknek nem volt mit titkolniuk, a népek egyre gazdagabbá váltak. A didergőkre ruhát adtak, az éhezőknek ételt nyújtottak, a gyengéket és időseket ápolták, a fáradtaknak pihenőt biztosítottak; figyelmüket semmi sem kerülte el.

Sen-nung elgyötört, Jao girhes volt, Sun szénné égett, Jü testét forradások borították. Ji Jin szakácsként szolgálta az embereket, I.u Wang kardját forgatva segédkezett egy zsarnok megbuktatásában. Paj-li Hszi rabszolga lett, Kuan Csung behódolt az erőszaknak. Konfuciusz házának kéménye nem volt kormos, Mo-ce ülőhelye sohasem melegedhetett fel. Ezek az emberek nem vagyon vagy rang reményében tettek, amit tettek. Azt segítették, ami hasznos az embereknek és azt akarták elkerülni, ami ártalmas a népnek. Nem ismerek olyan embert – császároktól egészen a közönséges alattvalókig –, aki jutalmat várna anélkül, hogy feladatát elvégezné, vagy a dolgokról mélyebben elgondolkodna. □h

* 126

Lao-ce mondta:

„A császárokat az Ég sarjainak tartják, mivel az Ég Útját tekintik a világ alapjának. Az Utat tekinteni a világ alapjának a fennmaradás módja. Térj vissza a gyökerekhez, és megszabadulsz az okoskodástól; derűs, üres és gondtalan leszel.

Beláthatatlanul végtelen, határtalanul hatalmas. Ha ránézel nem látod formáját, ha hallgatod nem hallod hangját. Ezt nevezik az Út folyamának.”

* 127

Lao-ce mondta:

„Az Út teste kerek, alapja szögletes. Jin a támasza, jang az anyaga, balja engedékeny, jobbja szilárd; sötétben jár, de mindig fényes; szabályok nélkül változik meg. Az egy forrásánál ténykedik szüntelen. Ezt nevezik spirituális

fénynek.

Az Ég kerek, nincsen éle, ezért nem láthatod formáját. A Föld szögletes, nincs határa, ezért nem láthatsz be kapuján. Az Ég forma nélkül szül és védelmez, a Föld korlátok nélkül ad és gondoskodik.

Az Út kivételével minden elpusztítható; az Út örök győztes. Azért nem győzhető le, mert nincs állandó formája és természete. Vég nélküli forgása olyan, mint a Nap és a Hold mozgása, mint az évszakok váltakozása, mint nappal és éjszaka találkozása. Fénybe árad, majd sötétségbe bújjik újra; formátlan, de ő a formák ura. Így munkálkodása mindig sikeres. A dolgok miatta dolgok, az élők miatta élők, de ő maga nem dolog és nem élő. Ezért hatalmas uralkodó, aki nem erőszakkal irányít.

Aki ősei szent nevében csatába indul, az nemesember; aki az emberek lelkét vezeti, az király. A nemesember a Természet Útját követi, a király ismeri a négy évszakot. Saját birtokon gyakorold a becsületességet, és a távolban élők szívükbe zárják majd az erényt. Csata nélkül legyél győzedelmes, és a tartományi vezetők hűséget fogadnak neked.

Akik a régi időkben elérték az Utat, azok Ég és Föld nyomában jártak csendesen; a Nap és a Hold tetteit követték. Érzéseik a négy évszakot tükrözték, szavaik mennydörgéshez hasonlítottak. Az emberek kívánságának engedtek, az emberek erejétől megerősödtek, és így véget vetettek a kegyetlenkedésnek és a rombolásnak.

Az egyforma dolgokért igyekvők együtt pusztulnak el; a szívükben egyazon érzéseket hordozók egymást egészítik ki; az egyforma feladaton fáradozók egymásnak segítenek.

A kiváló hadvezér – ha hátrahúzódik és nem harcol – ott állítja csatasorba hadát, ahol az nélküle is győzni tud. A hitvány hadvezér saját céljai eléréseért küldi csatába seregét. Ha hagyod, hogy maguktól cselekedjenek az emberek, akkor a világon mindenki érted fáradozik; ha saját céljaidra használod az embereket, akkor a világon mindenki cserbenhagy.”

* 128

Lao-ce mondta:

„Hogy önmagukat uralhassák, a legnagyobbak szellemüket gondozzák, a legkisebbek testüket ápolják.

A szellem felfénylésével és az elme elcsendesülésével az egész test békére lel; ez az élet gondozásának Útja. Zsír párnát növeszteni a húson, teletömni a gyomrot és elepedni a vágyaktól az élet gondozásának mellékösvényei.

Egy nép kormányzásának legkiválóbb módja a szellemi vezetés. Ennél alacsonyabb rendű a törvények alkalmazása. Ha az emberek csak az alázatosságért, a szerénységért és a nagy feladatokért versengenek, és ha napról napra gyarapodnak anélkül, hogy ennek ismernék okát, akkor ez a rend Útja. Ha az embereket a jóságra hasznos ajándékok reménye serkenti és a rossztól, a büntetéstől való félelem tartja őket távol, és ha a törvények igazságosak, az emberek pedig engedelmesek, akkor ez a rend mellékösvénye.

A régi időkben az Utat követték, a későbbi időkben a mellékösvényekre tértek.”

* 129

Lao-ce mondta:

„Kormányzásra méltó uralkodó nagyon ritka, vezetésre méltó miniszter nem is létezik. A ritka azt keresi, aki nem is létezik, ezért tökéletes vezetést ezer évben egyszer is ritkán találni.

A sikeres vezetés ritkán valósulhat meg. Ha az emberek jóságát segíted, ha megakadályozod, hogy bennük rosszindulat forrjon, és velük egy ösvényen haladsz, akkor javíthatsz az embereken, és ékessé teheted a szokásokat.

A bölcseket nem azért becsülik, mert a büntetéseket a büntettekhez igazítják, hanem azért, mert ismerik a zűrzavar okát. Ha hagyják, hogy az árulás éles kardja előkerüljön hüvelyéből és szabadon vagdalkozzon, és mindent pusztán a törvényekre és büntetésekre bíznak, akkor ezt a kardot megállítani nem lehet még akkor sem, ha az egész világ pusztulását okozza.□h

* 130

Lao-ce mondta:

„Ha falun élsz, de szíved a fővárosban jár, akkor túl komolyan veszed az életet. Ha túl komolyan veszed az életet, akkor legalább a szegénység ne aggasszon. Ha még ekkor sem tudsz uralkodni magadon, akkor menj szíved után, így nem sérül meg szellemed. Aki nem képes uralkodni magán és nem követi szívét, azt nevezik két sebből vérzőnek. A két sebből vérző nem élhet sokáig.

Ezért mondják, hogy az összhang ismerete örök, az örök tudása pedig világosság. Az élet felemelését ígéretesnek, az elme uralmát az anyag felett

hatalomnak nevezik. Felhasználni a ragyogást, majd visszatérni a fénybe; ezt hívják titokzatos egyezésnek.”

* 131

Lao-ce mondta:

„A világon a legkönnyebb a jót megtenni, a legnehezebb rosszat cselekedni. Jót teszel, amikor békés vagy, nem okoskods, visszatérsz igazi természetedhez és a többit elutasítod, ha nem hagyod, hogy bármi elcsábítson, ha örök valódat követed, ha a valóságot megőrzöd és nem változtatod önmagadon. Így a jót könnyű megtenni.

Rosztat cselekszel, ha gyilkolsz, ha zsarnokoskods, ha csalsz és megtévesztesz, ha nyugtalanokods, ha kapzsi vagy és megtagadod az emberi természetet. Ezért mondják, hogy rosszat cselekedni nehéz.

Ami mostanában nagy bajokat okoz, az az elégedetlenség. Ezért van szükség a hasznos és káros alapjainak, a szerencse és a szerencsétlenség kapuinak vizsgálatára.

A bölcsnek semmit sem akarnak és semmit sem kerülnek. Ha akarsz valamit könnyen elveszítheted, ha el akarsz kerülni valamit könnyen belefuthatsz. Ha szíved sóvárog valami után, akkor könnyen elfelejted azt, amit éppen teszel.

Ezért a bölcs figyel tetteire és azok következményeire. Mértékkel fogad el és adakozik, csendesíti vonzalmait és ellenszenveit, és megfékezi örömet és haragját.

Ha tetteid és azok következményei helyénvalóak, akkor bajba nem kerülhetsz. Ha mértékkel fogadsz el és adakozol, akkor rossz szó nem érhet. Ha csendesíted vonzalmaid és ellenszenveid, akkor aggodalom hozzád nem férhet. Ha megfékezed örömed és haragod, akkor gyűlölködés le nem győzhet.

Az Úton járók meg nem érdemelt jutalmat el nem fogadnak; terheket sohasem raknak mások vállára. Ami sajátjuk, azt nem hagyják hátra, ami másoké, abba nem markolnak bele. Csordulásig teltek, de ki sohasem csordulnak; mindig üresek, ezért a legkevesebbel is beérik.

Így amikor az Út tudományát gyakorolod és mértéket tartva önmagadat követed, akkor annyit eszel, hogy éhséged megszűnjön, úgy öltözől, hogy a hidegtől megóvd magad és melegséget, elégedettséget biztosíts egyetlen testnek.

Ha valaki mértéktelen, nem ismeri az Út tudományát, és rangra, hírnévre vágyik, akkor a világ minden kincse és hatalma sem lesz elég ahhoz, hogy elégedett és boldog legyen.

Ezért a bölcs kiegyensúlyozott és lassú járású. Éltető szellemét önmagában őrzi; egyetlen dolog sem tévesztheti meg.”

* 132

Lao-ce mondta:

„Aki másokat győz le hatalmas, aki önmagát győzi le erős. Erős csak az lehet, aki mások erejét hasznosítja, de mások erejét csak az hasznosíthatja, aki megnyeri azok szívét.

A sikeres vezetés alapja, hogy az emberek biztonságban érezzék magukat. Az emberek biztonságban érzik magukat, ha nem fosztják meg őket idejüktől. Idejük megmarad, ha feladataik számát csökkentik. A feladatok száma csökkenthető a pazarlás mérséklésével. A pazarlás megfékezésének kulcsa a sóvárgás kioltása. A sóvárgás kioltásának titka az üresség.

Ezért akik ismerik az élet lényegét, azok nem versengenek olyan dolgokért, amiknek az élethez semmi köze. Akik ismerik a sors lényegét, azok nem vesződnek azzal, amit a sors nem befolyásolhat.

Ha a szemek színeiben lelik gyönyörüket, ha az íny fenséges ízek után sóvárog, ha a fülek zenére vágnak és az értekek egymással küzdenek, akkor az alaptermészet megsérül: nap mint nap vágyak törnek elő, és az összhang felborul. Akkor az ember nemcsak országán nem, de még saját testén sem képes uralkodni.

Egy ország uralkodójává válni nem a rang, a hatalom és a cím megszerzése; pusztán az ország földjeinek és erejének elnyerését jelenti. Ha uralkodónak neveznek, de senki sem tisztel, akkor elveszíted országodat.

Ezért az Utat követő országot minden szomszédos nép védelmezi, az Utat elvesztítő országot saját nemesei óvják. Ha a nemesek rátalálnak az Útra, akkor a határok szolgálják védelmüket, ha elveszítik az Utat, akkor más nemesek oltalmát élvezik.

Ezért mondják: »Ne higgy abban, hogy nem rabolnak ki; higgy abban, hogy nem lehet kirabolni.« Egy ország fennmaradását nem szolgálja az, aki átkokat szór gyilkosokra és zsarnokokra, miközben maga olyan úton jár, ahol könnyen kirabolhatják.”

* 133

Lao-ce mondta:

„Az ország vezetésének tudósai nem változtatnak szokásokon és

erkölcsökön. A harag a természet ellen való, a fegyverek a szerencsétlenség hírnökei, a vetélkedés az emberek torzultsága. A cselszövés, a züllöttség, a fegyveres erőszak mind a vezetés kudarcának mutatói, a romlás jelei.

Szerencsétlenséget okozni nem lehet, csakis szerencsétlen embereknek. Jobb az éleket tompítani, a gondokat megoldani, a tudomást egyesíteni és a világba olvadni.

Az emberi természetből és érzésekből fakadón minden ember bölcsnek hiszi magát és gyűlöl mások után kullogni. Ha bölcsnek hiszed magad vitákba bonyolódsz, ha gyűlölös mások után kullogni, akkor dühös leszel és bajba jutsz. A vitázó, dühös ember elméje megzavarodik és viselkedése tébolyult lesz.

Ezért a régi idők nagy királyai nem bosszankodtak és nem vitatkoztak. Elméjük békés, viselkedésük egyszerű volt. Régi mondás, hogy ha az emberek nem tartják nagyra az okoskodást, akkor nem bocsátkoznak vitákba.”

* 134

Lao-ce mondta:

„Egy dolgot nem egy másik dolog, az egység irányít; az egységet nem az egység, az ember teremti; az embert nem ember, uralkodó vezeti; az uralkodót nem uralkodó, a vágy uralja; a vágyat nem a vágy, a természet mozgatja; a természetet nem a természet, az erény vezeti; az erényt nem az erény, az Út kormányozza.

Mire az Úton járva eljutsz az emberi természet forrásáig, addigra eltűnnek gondjaid és megtisztulsz, de ha sokáig merülsz a világ dolgaiba, akkor megfélemedezel a forrásról, és hamis természetbe öltözől.

Az emberi természet nem az evés, az öltözködés, a szertartások végzése, és a többi hétköznapi cselekedet; ezek mind a külső dolgai. Az emberi természet az egyensúlyt keresi, a sóvárgás az egyensúlyt borítja fel. Csak azok szakadhatnak el a dolgoktól és találhatnak rá önmagukra, akik szívükkel járnak az Utat.

Ha önmagad igazára látsz, akkor nem kerülnek el figyelmed mások érzései és természetei sem. Ha nem látod önmagad, akkor tetteid eredménye zűrzavar lesz.

Aki annyira elveszik vágyaiban, hogy megfélemedezik igaz természetéről, annak egyetlen cselekedete sem lehet helyes. Ha így akarsz megőrizni egységed, akkor elveszíted tested; ha így akarsz egy országot vezetni, akkor feldühíted az embereket. Aki nem hallott az Útról, az sohasem találhat rá igaz természetére.

A régi idők bölcsei ezt önmagukban lelték meg, ezért utasításait és törvényeiket mindenki betartotta. Mielőtt egy feladathoz fogtak lecsendesítették elméjüket és megtisztították szellemüket. Ha az elme csendes és a szellem ragyogó, akkor az ember nem követhet el hibát.

Ha füleid csak a magasztaló szavakat hallják meg és minden mást kizárnak, ha szemeid színes formák között tévelyegnek, akkor – bárhogya is szeretnéd – nem rendezheted dolgaid. Ezért becsülik oly nagyra az ürességet. A felkavart vízen hullámok fodrozódnak, a felkavart energia zavarossá válik; így a bölcsesség elhalványul. A halovány bölcsesség nem tudja eldönteni, mi a helyes; a hullámzó vizet senki sem használja tükkörként.

A bölcs király az egységhez ragaszkodik, ezért hozhat békét az emberek természetének és érzéseinek. Az egység a legértékesebb, hozzá fogható kincs nincs a világon. A bölcs király, ha a legértékesebbet követi, a világ urává lesz.”

* 135

Lao-ce mondta:

„A tízezer élő egyetlen energiából kél; jin és jang formázza meg őket. Ha a vezetők és az emberek szíve egymástól távol kerül, akkor az energia elapad. Ha az uralkodó és a vezetők egymás ellenfelei, akkor az öt gabona nem terem. Ha romboló energia tombol, akkor a tavasz hideg, ősszel minden virágozik, télen eső esik, és nyáron az élők megfagynak.

Az Ég és a Föld közötti tér egyetlen létező teste, a Világban minden egyetlen létező számtalan formája. Aki érti igaz természetét, azt Ég és Föld meg nem rémíti; aki ismeri a törvényeket, azt furcsa dolgok nem zavarják össze. A bölcsök a közeli által ismerik a távolit; számukra ezer mérföld nem több egy lépésnél.

Ha az Égen és a Földön az energia elillan, akkor vele az udvariasság, az igazságosság, a szerénység és a lelkiismeretesség forrása apad el. Ekkor az emberek egymást tapossák; a homályban és bizonytalanságban kegyetlenség és erőszak dül.

A szerénység és a lelkiismeretesség hervadása a nép elkorcsosulása. Az elvárások egyre nőnek, a javak egyre csökkennek. Az emberek fáradságos munkával sem képesek a szükségést megteremteni. A nép szegény, boldogtalan, és dühe viszálykodásba sodorja. Ezért nagyra becsülik a jószívűséget. Az embereket megalázzák, az egyenlőtlenség az úr; akik csoportokba gyűlnek, azok saját céljaikért küzdenek. A szívek megtelnek áskálódással, cselszövészel és csalással. Ezért nagyra értékelik az

igazságosságot. A férfiak és nők gondolkodás nélkül adják egymásnak magukat. Ezért nagyra tartják az illemet. Az élet és a lényeg értelme homályos, a nyomorúság terhe alatt eltorzul. Ezért szeretik a zenét.

A jószívűség, az igazságosság, az illem és a zene a hanyatlás elkenőzősége, és nem a bölcs vezetésnek eszközei.

Ha a szellem fényével békessé tudod tenni az országot, akkor az emberek természete gyarapodik, hiszen elméjük visszatér a forráshoz. Ha az emberek jók, akkor az Ég jin ereje és a Föld jang hatalma egyébe lesz természetükkel, és karjaival óvja azt. Az anyagi javak gyarapodnak, mindenkinek jut kincs bőségben. Az emberek elfelejtik a becstelenséget, a gyűlöletet és a viszálykodást. Jószívűsége és igazságosságra nincs szükség, az Út és az erény békéje uralkodik az országban; az emberek nem tévednek el önbecsülésük sűrűjében.

Ezért csak az erény hanyatlása után lesznek az emberek jószívűek és igazságosak; csak az összhang elvesztése után rajonganak a zenéért; csak viselkedésük eltorzulása után kezdik imádni külsejüket.

Ha megismered az Út erényét ráébredsz, hogy nem érdemes jószívűnek és igazságosnak lenned. Ha megismered a jószívűséget és az igazságosságot rájössz, hogy nem érdemes szertartásokra és zenére vesztegetned időt.”

* 135

Lao-ce mondta:

„A tiszta, békés országban az emberek csendesek, nyugalmasak, nyíltszívűek, egyszerűek, derűsek, és nem veszekednek. Szívükben az Utat őrzik, tetteikben az igazságot védik. Szavaik rövidek és megfontoltak, cselekedeteik helyesek és örömet rejtők. Elméjük békés és tiszta, feladataik egyszerűek. Kezdetben nincs szükségük tervezgetésre, a célnál nem vitatkoznak. A nép csendes, mozdulatlan, de egyetlen szóra serénykedni kezd.

Az ilyen ország örök, mint Ég és Föld, mint jin és jang halma. A négy évszak folyamának medre vezeti, fénye tündöklöbb Napnál és Holdnál.

Csak az Úton járó igazán emberi. Ha a nép az Úton jár, akkor nem akar rosszat, nem alattomos, nem fondorlatos és nem csaló. Így az Ég erénybe borítja az embereket, a Föld pedig otthont nyújt számukra. A nyárból nem lesz tél, orkánok és jégesők nem pusztítanak, a Nap és a Hold békésen ontja fényét, és a csillagok nem térnek le útjukról.

Ez a tisztaság és a béke fénye.”

Lao-ce mondta:

„A rendezett országban a rangot könnyű megtartani, a feladatokat könnyű elvégezni, az erkölcsösséget könnyű meglátni, az adósságokat könnyű törleszteni. Ezért az emberek egy időben csak egy dologon dolgoznak, a hivatalokban egyszerre csak egy ember munkálkodik. A nemesek, a földművelők, a kézművesek és a kereskedők külön-külön élnek, így a földművelők földművelőkkel beszélgetnek a termésről, a nemesek nemesekkel társalognak az illemről, a kézművesek mesterfogásaikat osztják meg egymással, a kereskedők pedig számokról beszélnek egymással.

Ezért a nemesek nem cselekednek megfontolatlanul, a kézművesek kezéből csak mesterművek kerülnek ki, a földművesek nem dolgoznak hiába, és a kereskedőknek nincs vesztesége. Mindenki örömmel végzi feladatát; bár különféle emberek és különféle dolgokat tesznek, mégis összhangban élnek. Aki nem végzi el feladatát, azt megvetik; aki sikeres, azt megbecsülik. A mély tudású és nyitott elméjű ember mérhetetlen képességekkel bír, de a békés országban nem használja azokat mások uralására. A sokat tanult ember sokra emlékezik, szavai ékesek, kifejezőek, és tudását tükrözik, de a megvilágosodott vezető nem ilyet választ segítőjének. A nemesek dölőfösek: bizonyos dolgokat megvetnek, az emberekkel és a szokásokkal mit sem törődnek. Egy rendezett országban nem ezeket választják vezetőkné. A hegyhez nem mérhetsz homokszemeket; hősies tettek nem válhatnak népszokásokká. A csak tehetséges ember nem hozhat igazságos törvényeket. Az Út tudományát egész népeknek kell megtanítani. Így az ország fennmaradásának alapjai a jámbor emberek; a csatákat a törvény segítségével lehet megnyerni. A régi hősök már nem élnek, de az emberek elégedettek, mert minden eszközüket hasznosítják.

A mai idők országában a törvények betarthatatlanok, de akik nem tartják be őket, azokat elítélik. Súlyos felelősség minden ember terhe, és akik megroppannak alatta, azokat megbüntetik. Az embereket sarokba szorítják, és aki kitör onnan, azt kivégzik. Ha a nép vállal ez a három súly nyomja, akkor az emberek furfangokhoz nyúlnak, hogy túljárjanak vezetőik eszén. Cselszövökké válnak, és veszélyes dolgokat tesznek. A szigorú törvények és a kíméletlen büntetések sem akadályozzák őket abban, hogy alattomosak legyenek. Ezért járja a mondás: A sarokba szorított vadállat megtámad, a sarokba szorított madár megcsíp, a sarokba szorított ember becsap?”

Lao-ce mondta:

„A villámlás és a mennydörgés hangját cintányérokkel és dobokkal utánozhatod; az eső eleredését, a szél faltámadását hangjaikból tudhatod. A láthatóan nagyot megmérheted, a világosan érthetőt eltitkolhatod. A hallható hangok összehangolhatók, a látható formák megkülönböztethetők.

A leghatalmasabbat még Ég és Föld sem ölelheti át, a legparányibbat még a szellemek sem láthatják. Amikor naptárt készítesz, színeket, hangokat vagy ízeket különböztetsz meg, akkor a természetes egységet töröd darabokra saját bírálataid szerint.

Ha elhatározod magadban, hogy jóindulatú, kötelességtudó leszel, és szertartásokkal, zenével foglalkozol majd, akkor erényed mesterkéltté válik. Amikor az emberek okosnak szeretnének látszani, hogy megtévesszék a tudatlanokat, amikor azon törik fejüket, hogy hogyan cselezhetnek ki a nagyokat, akkor az ország, ha fenn is marad, nem kormányozható.

Minél több a tudás és képesség, annál jobban halványul az erény. Ezért a tökéletes ember tiszta és egyszerű, nem teszi bonyolulttá a bonyolultat. A tökéletes emberekből álló vezetés szerény, nem zsarnokoskodó, nem fitogtatja tudását. Az elme és a szellem békés, a test összehangolódik az alaptermészettel. Ha a vezetés nem serénykedik, akkor az erényt őrzi magában, ha cselekszik a megfontoltságot tartja elsőnek; így lehet sikeres. A természetesség Útját járva csak az elkerülhetetlent nem kerüli el. Az ilyen vezetők derűsek, nem okoskodnak, ezért országuk békés; szerények, nem sóvárognak, ezért az emberek természetesek és egyszerűek; nem dühösek és indulatosak, ezért nincsenek nyomorgók és koldusok. Az adományokat osztók nem tartják magukat jóindulatúnak, az adományokra szorulóknak nem utasítják vissza azokat. Áldás száll rájuk, de senki sem tekinti ezt kegynek.

A szavakba nem fogható tanításról és Útról: ha magadba zárod őket, azt nevezik a mennyei kincstárnak. Elvehetsz belőle, de nem lesz kevesebb, felhasználhatod, de ki nem merítheted Otthonát senki sem ismeri, de kérhetsz tőle bármit, és ő megadja. Ezt nevezik vibráló fénynek. A vibráló fény az összes élő fenntartója.”

Lao-ce mondta:

„Az Ég saját életerejét szereti, a Föld saját állandóságát kedveli, az emberek saját érzéseikben találnak örömet. Az Ég életereje a Nap és a Hold, a csillagok és a bolygók, a mennydörgés és a villám, az eső és a szél. A Föld állandósága a víz, a tűz, a fém, a fa és a föld. Az emberek érzése a

gondolatok és az érzelmek.

Ezért ha lezárod az érzékek kapuit és ösvényeit, akkor egybeolvadsz az Úttal. Szellemed fénye a formátlanokba rejtezik, az életerő és az energia a valósághoz tér vissza. Szemeid fényesek, de nem nézel velük, hallásod éles, de füleid nem hallanak. Elméd gondolatok nélkül működik, s mégis mindent ismer. Okoskodás nélkül megszabadulsz, vélemények nélkül tudó leszel. Ez a tudás az élet és a szív valódi állapotának felismerése, ezért valódi, hasznos tudás.

Az életerő a szemeket megtöltve tisztánlátást okoz, a füleket elérve tiszta hallást hoz, az elmében összegyűlve a gondolatokat elmélyíti. Ezért ha lezárod érzékeid kapuit, akkor egész életedre megszabadulsz minden szenvedésedtől. Az igazi ember teste nem születik, és nem hal meg.”

* 140

Lao-ce mondta:

„A mérleg nem részrehajló, ezért megbízható, a függőön nem részrehajló, ezért használható. A bölcs uralkodó törvényei nem részrehajlók, ezért mutathatják meg az útirányt. Aki nem részrehajló, az az Útban bízik és az emberek szívét zárja szívébe.

Ezért okoskodással nem vezethető egy ország. Ha csónakod a sebes folyó összetöri vagy szekered tengelye egy rönknek ütődve elhasad, akkor nem az elemeket hibáztatod, hanem a mesterembert, mert a bajt az ő hibája okozta. Az Úton az okoskodó összezavarodik, a szándékosan erényes veszélybe kerül, az elméjére figyelő semmit sem lát.

A mérleg, a körző és a vonalzó elfogadottan változatlan dolgok. Mindig egységként használhatók és pontosságuk hiánytalan. Egyszer megteremtve az idők végezetéig továbbadhatók; ez a nem-cselekvés.

Az egység a nem-cselekvést jelenti. Száz király felhasználhatja, tízezer nemzedéken át vándorolhat, mivel érvényessége örök.”

* 141

Lao-ce mondta:

„Az emberek úgy tartják, hogy egy országnak lehet romboló vezetése, romboló népe, és romboló életmódja. Az emberek akadályokkal lezárt ösvényekre is tévedhetnek, de nincs olyan akadály, amin az igazság át ne törne.

Ezért az Út forrása a nem-cselekvés. Ha megtalálod a forrást, vég nélkül

meríthetsz belőle. Ha nem az Út szerint élsz és gondolkodsz, hanem csak saját képességeidet használod, akkor hamar megtorpansz egy akadály előtt.

A király – ha úgy ismeri meg a világot, hogy nem lép ki házának ajtaján – a dolgokat a dolgok által érti, az embereket az emberek által ismeri. Ha felhalmozódott erő készlet cselekvésre, akkor sikert érsz el, ha a közös tudás vezet, akkor befejezed feladatod. Ezer embernek is jut élelem bőségben, ezer ember munkája sem vész kárba.

Ha a kézművesek csak egy mesterséghez értenek és a nemesek csak egy címet viselnek, akkor mindenki a saját birtokán marad, és nem avatkozik mások dolgába. Az emberek megtalálják a nekik megfelelőt, és minden saját helyére kerül. Ekkor gépek zaja nem zavarja meg a csendet; az emberek becsülettel végzik dolgukat.

Kis adósságot könnyű visszafizetni, kevés kötelezettségnek könnyű eleget tenni, az egyszerű feladatot könnyű elvégezni. Ha a vezetőknek kevés a feladata és az embereknek könnyű a munkája, akkor békében élnek egymással, és lázadóknak hírére sem hallani.”

* 142

Lao-ce mondta:

„A császárok a tökéletes egységet képviselik, a királyok jin és jang példáját követik, a főurak a négy évszak útját járják, a nemeseket a hat szabály vezeti.

A tökéletes egységet képviselő ismeri Ég és Föld kapcsolatát és eggyé vált az Út erényével. Értelme fényesebb Napnál és Holdnál, éltető szelleme minden élővel és dologgal társalog. Tetteit és tétlenségét jin és jang irányítja, öröme és haragja a négy évszakot követi. Amit mond és amit nem mond ki, az mind az Úttal cseng össze. Minden élő az ő erényéből táplálkozik, ami túljut a birodalom határain, és az eljövendő nemzedékek is híven őrzik emlékét.

A jin és jang példáját követő befogadja Ég és Föld összhangját. Erénye Éggel és Földdel azonos, fénye Nappal és Holddal fénylő, éltető szelleme oly hatalommal bír, mint a segítő szellemek. Tartsd meg a kereket és járj a szögletesen, kívül-belül légy egyszerű és becsületes, uralkodj önmagadon, és nyerd meg mások szívét; így az egész ország téged követ majd.

A négy évszak útját járók tavasszal vetnek, nyáron gondoznak, ősszel betakarítanak és télen raktároznak. Megfontoltan adnak és vesznek, mértékkel adományoznak és gyűjtenek. Örömeik, haragjuk, engedékenységek és határozottságuk ésszerű. Rugalmasak, de nem gyengék, szilárdak, de nem roppannak meg, kényelmesek, de nem lusták,

határozottak, de nem csökönyösek. Derűs egyensúlyban élnek, és türelmesek minden lényel. Erényük felkarolja a tudatlanokat, befogadja a műveletleneket, de érzéseik nem teszik részrehajlóvá őket.

A hat szabály: életben hagyni, ölni, jutalmazni, büntetni, adni, és elvenni. Ezek nélkül nincsen Út. Ez azt jelenti, hogy megszünteted a zűrzavart, megakadályozod az erőszakot, segíted a bölcseket és a jókat, megszabadulsz a hitványaktól, utat mutatsz a tévelygőknek, egyenletessé teszed az egyenetlent, kiegyenesíted a görbét, megérted, hogy mit szabad megtenned és mit kell elkerülnöd, tudod, hogy mit kell kinyitnod és mit bezárnod, és a korhoz és helyzethez igazodva hasznosítod az emberek elméjét.

Ha a császár nem képviseli jint és jangot, akkor megtámadják. Ha a király nem a négy évszakot követi, akkor elveszíti trónját. Ha a főúr nem alkalmazza a hat szabályt, akkor elveszíti becsületét. Ha a nemes elfelejti az útmutatást, akkor senki sem törődik vele. Ezért ha a jelentéktelen emberek kimagasló dolgokat tesznek, akkor akadályokba ütköznek; ha a kimagasló emberek jelentéktelen dolgokba kezdenek, akkor kicsinyesek és durvák lesznek.”

* 143

Lao-ce mondta:

„Az óriási tartományok és a nagy tömegek önmagukban nem jelentenek hatalmat; az erős páncélok és az éles fegyverek önmagukban nem jelentenek győzelmet. A magas várfalak és a mély sáncok nem elegendők a biztonsághoz; a szigorú törvények és a kíméletlen büntetések nem elegendők a hatalom gyakorlásához.

Aki életben akar maradni és eszerint cselekszik, az nem pusztítható el még akkor sem, ha jelentéktelen ember. Aki pusztítani akar, és eszerint cselekszik, az akkor is elpusztul, ha fontos ember. Ezért aki a védekezésben jártas, az nem áll ellen, aki a hadviselésben jártas, az nem megy csatába. Ha a korral haladsz és az emberek szándékait követed, akkor az egész világ követni fog.

Ezért a vezetéshez értő jóságát gyarapítja, a hadviseléshez értő haragját fokozza. Jósággal az emberek könnyen vezethetők, haraggal az emberek könnyen uralhatók. Ha a tudás elakad, a hatalom emberei tevékenyek, ha a jóság elterjed, a vezetés ereje határtalan. Az erősödik igazán, akinek ellenségei gyengülnek.

A hadviselés mesterei legyengítik ellenfelüket, s csak azután támadnak. Így veszteségük csökken, míg erejük mérhetetlenül megnő. Ezért a békés és

jó szándékú ország fennmarad, bármily parányi is legyen, a hatalmas ország pedig elpusztul, ha folyton fegyvereit villogtatja. A győzedelmes had előbb győzelmet arat, s csak azután indul csatába, a vesztes hadsereg előbb csatába indul, és azután próbál győztes lenni. A vesztes azért vesztes, mert nem érti az Utat.”

* 144

Lao-ce mondta:

„A tökéletes ember testét nyugalommal erősíti, életét mértékletességgel őrzi. Nyugalomban a vezetők nem háborognak, és így a nép nem lázad fel.

Ha a vezetők nyugtalanok, a vezetés tanácstalan, ha a nép fellázad, az erény elhalványul. A vezetés tanácstalanságának nem a bölcsek az okozói; a fénytelen erényért még a bátrak sem küzdenek.

A zsarnok uralkodó nem hasonlít a tökéletes emberhez. Ha megszerzi egy ország trónját és vagyonát, akkor a közönséges emberek erejét saját érzéki vágyainak kielégítéséért zsákmányolja ki. Elméjét paloták, hálószobák, teraszok, tavak, kertek, vadak, ritkaságok és régiségek töltik meg. A szegények éheznek, miközben a tigrisek és a farkasok ízletes falatokkal tömik tele bendőjüket. A földművelők megfagynak a hidegben, míg a paloták népe díszes selymekbe öltözik.

Ezért ha az uralkodó ilyen haszontalan dolgokkal foglalkozik, akkor a világon mindenki élete veszélyben forog.”

* 145

Lao-ce mondta:

„Közönyösség és nem-kötődés nélkül nem lehet az erényt felfényesíteni, kitartás és nyugalom nélkül nem lehet messzire jutni. Emelkedettség és nemesszívűség hiányában lehetetlen mindent átölelni, egyenesség és becsületesség nélkül lehetetlen helyesen ítélni.

Ha az uralkodó a nép szemével lát, a nép fülével hall, a nép elméjével gondolkodik és a nép erejével bír, akkor utasításait még a legtávolabb állók is meghallják, ő maga pedig népe szívével fog érezni.

Ekkor a hivatalok betöltik feladataikat, a vezetők pedig nem vitatkoznak. A jutalmakat nem öröm, a büntetéseket nem harag szüli. A törvények és az utasítások megfontoltak, nem kíméletlenek; a látás és a hallás nem homályos, hanem kristálytisza. Nehéz feladatokkal és helyzetekkel kell szembenézni naponta, de ez sem okoz elégedetlenséget. A bölcsek minden

tudásukat felkínálják, a nép minden erejét hasznosítja. A távoli népek szívükbe zárják ezt az erényt, a közelben élők biztonságban élnek. Így megvalósul az emberek helyes vezetésének Útja.

A szekéren ülő erőfeszítések nélkül tehet meg ezer mérföldet, a csónakban ülő úszás nélkül kelhet át folyókon és tengereken. Még a koldusok szavait is érdemes meghallani, ha azok igazak; még a királyok szavaira sem érdemes figyelni, ha azok hazugok. Igazság és hazugság nem rang vagy cím dolga. A hasznos terveket nem számít, ki készítette; a hasznos tanácsot adónak még ékes szavai is elnézhetők.

A tudatlan uralkodó nem ilyen. A sárga őszinte és uralkodójához örökkön hű vezető ritka, mivel az ilyen embert az uralkodó észre sem veszi. Kísérete tisztességtelen emberek gyülekezete, ezért nem láthatja meg a jó embereket. Semmibe veszi az alacsony származásúakat, ezért nem hall azokról, akik hisznek benne, és erejüket megfeszítve dolgoznak érte. Akinek mondandója van, az véget nem érő ékesszólásában tobzódik, aki valamit kifogásol azt megbüntetik, mintha bűnös lenne. Ha egy uralkodó így viselkedik, és mindennek ellenére békét akar teremteni országában, ha így akarja megtartani tartományait, akkor bárminek nevezhető, csupán értelmes embernek nem.”

* 146

Lao-ce mondta:

„Ha egy gazdag és nemes ember tiszteli az életet, akkor bárhogy is tömi bendőjét, nem árthat testének. Ha egy szegény és névtelen ember becsüli az életet, akkor bármennyire is vágyik a jólétre, nem terheli testét.

Ha őseid nemesi címet hagytak rád örökségül, és te ezt túl fontosnak tartod, akkor bizonyosan elveszítéd címed. Életed a távoli múltból ered; ha túl könnyelműen bánsz vele, és ezért elveszítéd, akkor valaki becsapott.

Ha úgy irányítasz, hogy megbecsülöd az embereket, akkor rád bízhatják az ország vezetését. Ha úgy irányítasz, hogy törödsz az emberekkel, akkor elvállalhatod az ország vezetését.”

* 147

Amikor Wen-ce az ország kormányzásának lényegéről kérdezte, Lao-ce így válaszolt:

„A leglényegesebb az, hogy az egyes embereket kell kormányozni. Ha az egyes emberek vezetésének titkát nem ismerik, akkor az országban

zűrzavar uralkodik. Még nem akadt olyan békés ország, amelyben az emberek nem voltak békések. Ezért mondják azt, hogy az önmagadban gyakorolt erény a valódi erény.

Az Út titkait szülők nem taníthatják meg gyermekeiknek, gyermekek nem tanulhatják meg szüleiktől. A szavakba fogható utak közül egy sem örök Út, a szavakból álló nevek közül egy sem örök név.”

* 148

Amikor Wen-ce azt kérdezte, milyen módszerrel érhető el, hogy a nép közel érezze magát uralkodójához, Lao-ce így felelt:

„A megfelelő időben alkalmazd az embereket. Légy tisztelettudó és megfontolt, mintha mély szakadék szélén állnál vagy vékony jégen járnál. Ha jól bánsz vele bárki melléd állhat, ha rosszul bánsz vele, bárki ellened fordulhat.

A régi időkben a Hszia-dinasztia idején az alattvalók fellázadtak a zsarnok Csou ellen, és a népszerű vezért, Tangot követték. A Jin-dinasztia idején a nép Csie ellen kelt fel és Wu követőjévé vált. Szu-sa emberei rátámadtak saját vezérükre, és átálltak Sen-nung oldalára.

Ezért mondják, hogy amitől a nép retteg, attól csak rettegni lehet.”

* 149

Lao-ce mondta:

„Nagy területek kormányzói nem lehetnek kicsinyesek, korlátlan tartományok urai nem lehetnek korlátoltak. Magas rangú emberek ügyei nem lehetnek bonyolultak, hatalmas népek királyainak rendelkezései nem lehetnek szigorúak.

A bonyolult ügyeket nehéz megoldani, a szigorú törvényeket nehéz betartani, a sok elvárásnak nehéz eleget tenni.

Aki centiméterekben mér, az kifut idejéből mire tíz méterrel végez. Aki grammonként mér, az biztosan hibát ejt mire tíz kilogrammot lemér. Ha kilogrammot és métert használna egységül gyorsabban végezne, és kevesebbet hibázna. Összehasonlítások segítségével a tudás könnyen bővíthető, kicsinyes megkülönböztetések által a bölcsesség nehezen elérhető.

A bölcs nem tesz olyat, ami a zűrzavart fokozza, és nem a rendet növeli; a tisztánlátó nem tesz olyat, ami a veszteséget növeli, és nem a hasznosat segíti. Ezért a feladatok legyenek könnyűek, az ügyek legyenek egyszerűek,

az elvárások legyenek kevesek.

A könnyű feladatokat könnyű elvégezni, az egyszerű ügyeket egyszerű kezelni, a kevés elvárásnak könnyű eleget tenni. A sok ember vállán eloszló teher alatt nem görnyed meg senki sem.

A kicsinyes megkülönböztetés a kötelességtudatot rombolja le, a kicsinyes kötelességtudat a módszert dönti romba. A kicsinyes módszer sohasem lehet eredményes. Ami eredményes, az mindig egyszerű.

A folyó azért futhat a messzeségbe, mert kanyarogva, hajladozva folyik. A hegy azért lehet magas, mert oldala lejtős. Az Út azért változhat át, mert minden mást felülmúl.

Akik egyetlen foglalkozást űznek, akik egyetlen mesterséget tanultak, és akik egyetlen dologhoz értenek, azok beszélhetnek egymással a részletekről, de nem képesek egymáshoz feltételek nélkül alkalmazkodni.

Egy felhangolt hangszeren a vékonyabb húrok feszesek, míg a vastagabb húrok lazák. Ami a foglalkozásokat illeti: a kisemberek gürcölnek, miközben a nagyok hasukat simogatják. Egy mondás szerint: »A határok nélküli ismeretlenben bízd magad a Természet energiájára, erőd legyen a Természet ereje. Akik a Természet erejével bírnak császárok, akiknek feladataik azonosak királyok, akiknek eredményeik azonosak urak. Akinek sem ereje, sem feladata, sem eredménye nincsen, az meghal.«

Ezért amikor szavak nélkül vagy becsületes, amikor adakozás nélkül vagy jótékony és amikor harag nélkül vagy félelmetes, az az égi elme működő hatalma. Ha adakozás tesz jótékonyt, szavaid tesznek becsületesé és haragod tesz félelmetessé, akkor csak a tiszta őszinteség vezérel. Ha adakozol, de nem vagy jóindulatú, ha beszélsz, de nem tartod be szavad, ha dühöngsz, de nem vagy félelmetes, akkor nem teszel mást, csak színészkedsz.

Ezért ha az Út hozza őket, akkor kevés törvény is rendet teremt. Ha az Út nincs ott születésüknél, akkor lehet számtalan törvény az országban, a zűrzavar mégsem kerülhető el.”

* 150

Lao-ce mondta:

„A partra vetett bálna testén hangyák futkosnak; ha egy uralkodó elengedi, amit tartania kellene, és a vezetőikkel vitatkozik, akkor hivatalnokok szolgájává válik. A nem-cselekvést gyakorló vezetés végrehajtja az utasításokat, ezért megbecsülik. A nép tudását hasznosítva, szívvel dolgozik az országért, és sohasem lázad fel.

Ha az uralkodó önmaga akar mindent kezében tartani, ha nem akar

hatalmat adni mások kezébe, akkor tudása egyre inkább elhalványul, és minden felelősség az ő vállát terheli. Amikor a tervek már a kezdetek kezdetén meghiúsulnak, akkor ki hivatkozhatna a józan észre. Amikor a tettek szokásokká válnak, akkor nem lehet az uralmat megtartani.

Ha a tudás nem elegendő a vezetéshez és a hatalom nem elegendő a rend megteremtéséhez, akkor a nép útja eltér a vezetés útjától. Ha a szívekben hamis érzelmek gerjednek és a tetteket a vágyak irányítják, akkor a hivatalnokok becstelenné válnak, hízelegnek a vezetőknek, a köztisztviselők pedig a törvényeket megkerülve bármire képesek.

Ha a jutalmak nem felelnek meg az eredményeknek és a büntetések nem felelnek meg a bűntetteknek, akkor a vezetők elidegenednek hivatalnokaiktól, az uralkodó és az alattvalók megsértődnek egymásra, az egész vezetés fejtelenné válik, és semmilyen tudás sem képes megoldást találni.

A magasztaló és szitkozódó szavaktól hangos országban az igazságot senki sem láthatja. Mindenért az uralkodót teszik felelőssé, ezért egyre fáradtabb lesz, miközben a vezetőkre egyre kevésbé számíthat. Erre mondják azt, hogy az ács helyett vágja a fát. Aki az ács helyett vágja a fát, az könnyen megvágja magát.

Ha egy lóval futsz versenyt, akkor hiába erőlködsz inad szakadtáig, mégsem fogod utol érni. Ha harci szekérre ülsz és kezekben tartod a gyepplőt, akkor a lovat előbb-utóbb halálra hajszolod. Ha egy lovat hozzáértő ember választ ki és tanít be, akkor azon a lovon a bölcs uralkodó ezer mérföldet is megtehet, s nem kell törődnie a ló kiválasztása, tanítása miatt. Ez az emberek tehetségének ügyes felhasználása.

Az emberek vezetői nem élenjárással, hanem követéssel vezetnek. Hivatalokat állítanak, és nem kivételeznek senkivel. Az élenjárás vitákhoz vezet, a kivételezés hízelgőket szül. A vitákból bitorlók kerülnek ki, a hízelgők a romlás útján járnak.

Aki terveket követve akarja vezetni az embereket, az nem tarthatja meg azokat. A legjobb terv nem alkotható meg elgondolásokból, hiszen nincs formája sem. Csak a szellemmel vezetők legyőzhetetlenek.

Ha bensődben vágyak nem gomolyognak, annak neve bezáródás. Ha nem engedsz hamis dolgokat bensődbe, annak neve elzárkózás. Aki bezárkózik és elzárkózik, az mindent uralhat, az mindenben sikeres. Okoskodás és mértéktelenség nélkül csak tettek és feladatok vannak.”

* 151

Lao-ce mondta:

„A táplálék az emberek létének alapja, az emberek az ország létének alapjai. Ezért az emberek vezetői odafenn az évszakokat követik, ideleln a földi utakat járják, a kettő között pedig a nép erejét hasznosítják. Csak így növekedhet, gyarapodhat a tízezer létező.

Tavasszal kivágják a halott fákat, nyáron gyümölcsöt szüretelnek, ősszel gabonát raktároznak, télen tűzifát gyűjtenek. Ezek a cselekedetek az emberek fennmaradását szolgálják. Mindenki megszerzi, ami számára szükséges, így nem betegszik meg senki sem.

A régi idők királyainak törvényei szerint az állatok elválasztásához nem volt szabad a csordát körülkeríteni, a halászok nem engedhették le a tavak vizét, amikor halat akartak fogni, és vadászatkor tilos volt az erdőt felgyújtani. Csapdákat sohasem helyeztek ki a vadászat ideje előtt, hálót sohasem merítettek vízbe a megfelelő évszak előtt. Az őszi lombhullás előtt senki sem vágathott ki fát, a rovarok őszi elvonulása előtt senki sem gyűjthatta fel a mezőket. Tilos volt vemhes állatokat ölni, madarak tojásai után kutatni, egy lábnál kisebb halat hazavinni, egy évesnél fiatalabb háziállatot leölni. Ezért minden élő békében és biztonságban fejlődhetett.

A régi idők királyai így alkalmazkodtak az évszakokhoz, így teremtettek bőséget, így gazdagították országukat és népüket. Ezt az utat szemekkel nem láthatod, ezen az ösvényen lábaiddal nem járhatsz. Ha az emberek hasznára akarsz válni, ne feledkezz meg a szívről; így mindenki természetéből eredően békére talál.”

* 152

Lao-ce mondta:

„A régi idők bölcs uralkodói mértékkel vettek el alattvalóiktól, és mértékkel éltek. Mindig ismerték az emberek hasznát, és figyelembe vették készleteik nagyságát. Adót csak akkor hajtottak be, ha a népnek volt miből adnia. Így hasonlóak voltak Ég és Föld ajándékaihoz, ezért a nép nem rettegett az éhségtől és a hidegtől. Szerették népüket: ha az országban csak egy ember is éhezett, nem fűszerezték saját ételleiket, ha az országban csak egy ember is fázott, nem viseltek bőrruhákat. Örömük egy volt az emberek örömével, bánatuk egy volt az emberek bánatával, ezért az egész országban egyetlen elcsüggedt ember sem akadt.

A tudatlan uralkodók nem ilyenek. Az emberekről mit sem tudva zsákmányolják ki azokat, az emberek tartalékaival mit sem törődve szednek dézsmát. A férfiak nem tudják felszántani a földeket, az asszonyoknak nincs idejük ruhákat szőni, hiszen uralkodójuk igényeit kell kielégíteniük. Erejük elapad, vidámságuk elhalványul, és napkeltekor nem tudják, vajon

megláthatják-e a naplementét. Az uralkodó és a nép gyűlöli egymást.

Ha egy ember csak egy holdnyi földet művel meg, és arról csak harmadfél mázsa gabonát takarít be, akkor ellátta családját élelemmel: ilyen az emberi élet. Ha valamelyik évben kevés terem, és nincs mit adni a vezetésnek, akkor az emberséges uralkodó könyörületet gyakorol. Ha saját, soha nem csillapuló vágyaik kielégítését akarják a kapzsi uralkodók és a szívtelen főurak, és az alattvalókat kizsákmányolják, akkor a közönséges embereknek semmi sem jut az Ég összhangjából és a Föld áldásaiból.”

* 153

Lao-ce mondta:

„A Világban leghatalmasabb az összhang ereje. Az összhang jin és jang egyensúlyát, nappal és éjszaka szétválását jelenti. A tízezer lény tavasszal születik és ősszel nő fel. A születéshez és a növekvéshez az összhang ereje szükséges, ezért a jin önmagában nem szülhet, a jang önmagában nem teremthet. Az összhang csak jin és jang összefonódásával jöhet létre.

Ezért a bölcsek Útján a nemesszívűség könyörtelenséggel párosul, a szigorúság melegséggel fonódik össze, a szelídséget határozottság egészíti ki, a kegyetlenség pedig emberszeretetbe olvad. A túl kemény eltörik, a túl puha összenyomódik. Az Út pontosan a keménység és a puhaság között fut. A túlzásba vitt jóakarát kimerültséghez vezet, ami a méltóság elvesztése. A túlzásba vitt szigorúság kegyetlenségévé válik, ami az összhang hiánya. A túlzásba vitt szeretet érzélgősség, ami gyengeség. A túlzásba vitt büntetések zűrzavart teremtenek, ami a meghittség halála. Ezért becsülik oly nagyra az összhangot. □h

* 154

Lao-ce mondta:

„A nép fennmaradását az Út biztosítja, a nép pusztulását az értelem elhalványulása okozza. A bölcsek olvasnak a jelekből, ezért tisztán látják egy ország fejlettségét. Az erény előbb virágzik, azután elpusztul, és ennek első jele a divat megjelenése.

Ezért az élet Útján járók nagyok lesznek, bármilyen kicsik is; a furcsa emberek elbuknak, bármily sikeresek is. Nem elég, ha egy haldokló nép pusztán nagyságában bízik. A legjelentéktelenebb népre is érdemes figyelni, ha az Utat járja.

Ezért a fennmaradás oka az Út követése, és nem a jelentéktelenség; a

pusztulás oka az Út elvesztése, és nem a nagyság.

A háborgó ország vezetői nem jóságra és igazságosságra, hanem földjeik növelésére törekcszenek. Nem az Utat és az erényt, inkább a magas rangokat keresik. Nem törődnek a fennmaradással, hanem lefektetik a pusztulás alapjait. Megzavarják a Nap, a Hold és a csillagok ragyogását, és elveszítik a tömegek megbecsülését. Nincs olyan ember, aki ne őket hibáztatná. Ezért akik önmagukat megismerik, azok nem okolnak másokat.

Amikor a régi időkben a vezetők elmélyülten gyakorolták, akkor úgy hívták, hogy Út és erény. Amikor csak néha gyakorolták, akkor úgy hívták, hogy jóság és igazságosság. Amikor felszínesen gyakorolták, az volt az udvariasság és a tudás.

Ebből a hat dologból épül fel egy nép. Ha elmélyülten gyakorolják, akkor bőséges áldás száll az országra. Ha felszínesen művelik, akkor a balsors elkerüli az országot. Aki teljes szívvel gyakorolja ezeket, azt az egész világ követni fogja.

A régi időkben az Út és az erény gyakorlása az egész birodalomban teremtett békét, a jószívűség és az igazságosság gyakorlása egy tartományban teremtett rendet, míg az udvariasság és a tudás gyakorlása egyetlen megyében szüntette meg a zűrzavart. A nagy erénnyel bírók hatalmasak lettek, a sekélyes erényűek kicsinyesek maradtak.

Ezért az Út nem arra való, hogy erőszakossággal megalapozd helyzeted, hogy erővel győzedelmeskedj, hogy versengve juss nyereséghez. A megalapozás titka a világ támogatásának elnyerése, a győzelem titka a világgal való együtthaladás, a nyereség megszerzésének titka, hogy nem te veszel el, hanem a világ ad neked.

Ezért aki nem erőszakos, az szilárd lesz, aki alkalmazkodó és engedékeny, az győzni fog, aki jószívű és igazságos, az nyerni fog. Ha nem versengsz, senki sem versenget veled. Az Út ezért folyó a világban.

A Természet Útját az okoskodók tönkreteszik, a birtokolni vágyók elveszítik. Figyeld meg a dicsőség és hírnév után sóvárgókat: folyton csak ezek elnyeréséért harcolnak, és ha erővel meg is szerzik, mire vágnak, nagyon hamar elveszítik azt.

Hírnevet nem szerezhetsz hírnévre törekedve: a világ kell, hogy megadja neked. Aki adja, az birtokolja; amit a világ birtokol, az az erény. Ezért mondják, hogy a világ azokra támaszkodik, akik erényesek, az ország azokra támaszkodik, akik igazságosak, és a tartomány azokra támaszkodik, akik udvariasak.

Akiből ezek hiányoznak, abban senki sem bízik. Felfegyverezni és hadrendbe állítani olyan embereket, akik nem bíznak a vezetésben, igen veszélyes cselekedet. Ezért mondják, hogy a fegyverek a pusztítás eszközei; csak akkor használhatók, ha más kiút nincsen.

Ha öldökléssel és emberek megsebzésével győzől, ne dicsőítsd tettetted. Ezért mondják, hogy ahol emberek vére folyt patakokban, ott tüskés bokrok borítják a földet. Zokogj bánatodban és gyászszertartás keretében temesd el a halottakat. A kiváló emberek ezért az Út erényének megszerzéséért küzdenek; nem a kincstárt akarják feltölteni a hadsereg segítségével.”

* 155

Wen-ce megkérdezte: „A jószívűséget, az igazságosságot és az udvariasságot miért tartják az Út erényénél alábbvalónak?”

Lao-ce így válaszolt: „A jószívű ember mindig a bánatot és a boldogságot tartja szem előtt, az igazságos ember nyereség és veszteség megfontolásával cselekszik. Az ember bánata vagy boldogsága nem éríthet meg mindenkit a négy világtájon; egy szegény ország kincstárának kincsei nem segíthetnek minden emberen.

Ezért jobb az Utat gyakorolni, és annak erényét alkalmazni. Ég és Föld alaptermészetére építve minden élő kijavítja magát és az egész világ békés lesz. A jószívűség és az igazságosság nem önzetlen és nem eredeti. Ezért a bölcsök a mélységest, és nem a sekélyest követve élnek.

Az udvariasság a lényeg feldíszítése. A jószívűség a jóindulat megnyilvánulása. Ezért az udvariasság vezetője az emberi érzés legyen, így az nem lesz túlzott. A bőkezű alamizsnaosztás nem jószívűség; amikor a halottaknak bánattal szívükben intenek búcsút, azt nevezhetjük jószívűségnek.

Az élet gondozása nem kényszerít olyanra, amit képtelen vagy megtenni, és nem akadályoz abban, amit meg kell tenned. Ha a mérték megállapítása során nem feledkezel meg a fontos dolgokról, akkor nem vonnak felelősségre, de nem is magasztalnak azért, amit teszel.

Egy dal megírásához nem kell más, mint a szívbeli öröm összesűrítése, a hangok összhangjának megtartása, az erősödés és elhalkulás arányainak megértése, a fennköltség és az egyszerűség mértékének megtalálása.

A mai országokban a dolgok nem így állnak. A tettek ellentmondanak a szavaknak, a külső nincs összhangban az érzésekkel. Az udvarias viselkedés annyira mesterkéltséges és díszes, hogy már-már unalmas, a zene annyira érzelmes, hogy az már-már erkölcstelen. A szokások világiassá váltak, a királyi udvar bíráló szavaktól és tapstól hangos. A tisztánlátó emberek ezeket elfelejtik, és sohasem használják.

Az ember nem futhat sebesebben a vágató lónál, de amikor a lovat kocsira elé fogják, akkor a ló nem lehet gyorsabb az embernél. Ezért az Úton járók ügyesen használják fel más emberek képességeit saját feladataik

elvégzésére; amit ők maguk nem tudnak megtenni, azt másokra bízzák.

Ha elegendő időt kapnak a vezetőktől, akkor az emberek ezt anyagi javakkal fizetik vissza. Ha a vezetők előzékenyek velük, akkor az emberek készek akár meg is halni azért, hogy ezt meghálálják. Ezért amikor egy nép pusztulása közeleg, akkor egyetlen vezetője sincs biztonságban; ha az uralkodó aggódik, akkor egyetlen boldog vezetőt sem talál.

Akinek erénye meghaladja rangját, azt megbecsülik. Akinek vagyona haladja meg rangját, azt megátkozzák. A nemes erény birtoklása nem tesz gazdagabbá; a becsületesen szerzett vagyon nem nevezhető nagyknak. Aki erény nélkül kap nemesi címet az tolvaj, mert rangot tulajdonít el; aki becsutelen módszerekkel szerzi vagyonát az tolvaj, mert kincseket lop.

A bölcsök beérik a szegénységgel; az Út adja minden örömüket. Sívárgással nem sebzik meg az életet, anyagiassággal nem terhelik önmagukat. Nem veszik el azt, amit nem érdemelnek ki, ezért nem térnek le az igazságosság ösvényéről.

A régi időkben az erényteleneket nem becsülték nagyra, a tehetségtelenekre nem bíztak hivatalt, az érdemteleneknek nem járt jutalom, a bünteleneket nem büntették meg. Ha valakit felemeltek, azt jószívűségből tették, ha valakit elküldtek, azt igazságosságból tették. A hitvány emberek korában ha valakit előléptetnek az olyan, mintha az égig emelnék, s ha valakit elzavarnak olyan, mintha szakadékba löknék. A régi időkről azért beszélünk, hogy a jelenkort bíráljuk.

Akinek lovak közül kell választania, az észre sem veszi a gebéket; akinek emberek közül kell választania, az rá sem néz a szegényekre. Ha az éléskamra hússal teli, ugyan kit érdekelnének a csontok és a porcok?

A kiváló emberek a valóságot tudják és nem hisznek rágalmazó szavaknak. Ha az uralkodó hibát követ el, akkor nem nevezhető hűségeseknak az a vezető, aki erre nem figyelmezteti. Az az uralkodó, aki nem hallgat a figyelmeztető szóra, nem nevezhető megvilágosodottnak. Az uralkodó, aki nem aggódik, ha népét szomorúnak látja, nem nevezhető intelligensnek. Aki a népet szolgálja, annak feladata, hogy a bajban akár haláláig is megőrizze önuralmát. Az az uralkodó a nép jószívű atyja, aki felöltözteti a didergőket és ételt nyújt az éhezőknek.

Ha a nagyok szolgálják a kicsiket, annak neve az emberek megváltoztatása. Ha a kicsik elnyomják a nagyokat, annak neve lázadás a természet ellen. Kezdetben lehet, hogy az égig emelkednek, de később mindenképpen szakadékba esnek. Ezért a falvak lakói még a gyámoltalan időseket sem hagyják cserben, az uralkodói udvarban pedig különféle rangokat és címeket osztanak ki.

Aki az előkelőségeket tiszteli úgy véli, hogy azok hasonlítanak az uralkodóhoz. Aki az öregeket tiszteli úgy véli, hogy azok hasonlítanak

szüleihez. Aki a nálánál idősebbeket tiszteli úgy tartja, hogy azok hasonlítanak idősebb testvéreihez.

Aki nemesnek születik önteltté válik, aki gazdagnak születik tékozló lesz. Ezért a rang és a gazdagság nem segíti az Út megértését. Kevesen vannak azok, akik szemmel tartják önmagukat, és képesek elkerülni a hibás tetteket.

Tanulni fáradás nélkül az önuralom útja, tanítani fáradás nélkül mások uralásának kulcsa. Kevesen vannak olyanok, akik bölcs mesterektől és jó emberektől tanulnak és hibásan cselekednek.

A gyakorlatban felhasználható jóság ismerete tudás, a gyakorlatban felhasználható jóság szeretete jószívűség, a gyakorlatban felhasználható jóság megbecsülése igazságosság, a gyakorlatban felhasználható jóság szem előtt tartása udvariasság, a gyakorlatban felhasználható jóság élvezete a zene.

Akik a régi időkben a viláért serénykedtek a nem-cselekvést gyakorolták, mégsem volt semmi, amit ne végeztek volna el tökéletesen. Tehát van egy módszere a viláért való munkálkodásnak. Ha ezt megtalálad erőlködés nélkül leszel eredményes, ha nem leled meg, akkor minden cselekedeted szerencsétlen vállalkozás lesz.

Hogyan kell munkálkodnod a viláért? Megfontoltan, mintha egy nagy folyón kellene átkelned télen. Óvatosan, mintha körülötted mindentől félnél. Tisztelettel, mintha vendégségben lennél. Légy olyan szabad, mint jégen a vízcsepp, olyan tiszta, mint az együgyű ember, olyan tudatlan, mint az újszülött gyermek és oly hatalmas és befogadó, mint a völgy. A viláért való munkálkodásnak ez a módja.

Ha egy hatalmas folyón kell átkelned télen, akkor megfontolt vagy: nem cselekszel vakmerően. Ha körülötted mindentől rettegsz, akkor óvatos vagy: elkerülsz minden ártalmat. Ha vendégségben vagy, tisztelettel viselkedsz: szerény vagy. A vízcsepp megszabadult már a jég fogságából; te is ilyen szabad lehetsz, ha nem gyűjtesz kincseket. Az újszülött gyermek tiszta és tudatlan, és te is ilyen lehetsz, ha sohasem cselekszel meggondolatlanul. A völgy befogadó és hatalmas, és te is ilyen lehetsz, ha sohasem akarsz teljes lenni.

Aki nem szalad előre vakmerőségében, annak sohasem kell elsőként visszavonulni. Aki minden ártalmat elkerül, az alkalmazkodó és engedékeny; sohasem viselkedik gögösen. Aki tisztelettel és szerény, az alázatos; nem viselkedik mereven. Aki nem cselekszik meggondolatlanul, az halottnak tekinti magát, és nem akar tökéletes lenni. A tisztaságra törekvő sötét és hitvány marad, félni fog az újtól, az ismeretlentől. Aki nem akar teljes lenni, az látja saját hiányosságait, és nem tartja magát értékesnek.

Az Úton a visszavonuló előrehalad, az alkalmazkodó megbecsült lesz, az

alázatos naggyá válik, az elfogyó beteljesedik, a hiányos kikerekül, a hitvány és ostoba felragyog és bölcs lesz, aki pedig látja saját hibáit, az jó lesz. Az Út nem cselekszik, mégisincs semmi, amit meg ne tenne.”

* 156

Lao-ce mondta:

„A tanulásról: ha megérted a különbséget a mennyei és az emberi között, ha a rend és a káosz gyökeréig hatolsz, ha megőrzöd ezt a tudomást az elme megvilágításával és a figyelem megtisztításával, ha látod a kezdetet és látod a véget, és visszatérsz a szabad testnélküliségbe, akkor vagy beérkezett.

A rend gyökere a jószívűség és az igazságosság, a rend oldalágai a törvények és a szabályok. Az emberi életet a gyökerek, nem pedig az ágak táplálják. A gyökerek és az ágak egy testet alkotnak; ketté akkor választod őket, amikor előnyben részesíted egyiket vagy a másikat. Aki a gyökereket tartja fontosabbnak az ágaknál, azt nevezik felsőbbrendű embernek; aki az ágakat véli fontosabbnak a gyökereknél, azt hívják alantas embernek.

A törvények feladata, hogy az igazságosságot segítsék. Ha olyan komolyan veszed a törvényeket, hogy megfeledekezel az igazságosságról, akkor a kalapot és a cipőket becsülöd, miközben fejed és lábad semmibe veszed.

A jószívűség és az igazságosság széles és magas. Amit kinyújtasz úgy, hogy nem növeled vastagságát, az elszakad. Ha magasabbra akarsz emelni egy házat, de nem szélesíted alapját, akkor a ház eldől. Használhatsz gyenge gerendákat, de azok nem fogják megtartani a hatalmas terhet. Nagy súlyok fenntartása terén nincs párja az erős gerendának; aki egy országért felelős, az csak az erénnyel viselheti el terhét.

Az uralkodónak a nép az, ami várnak az alapja, fának a gyökere. Ha a gyökerek mélyre nyúlnak, a fa nem dől ki; ha az alap erős, az épület biztonságban áll.

Ezért azok a cselekedetek, amik nem az Út erényében gyökereznek, nem tekinthetők példának; a szavak, amelyek nincsenek összhangban az ősi királyok szavaival, nem tekinthetők útmutatásnak. Az egyetlen cselekedetet, egyetlen feladatot visszhangzó művészi fecsegés nem a világ mindent átölelő Útjáról szól.”

* 157

Lao-ce mondta:

„Az emberek vezetésének titkait ismerő olyan, mint a kiváló kocsihajtó: a megfelelő módon szereli össze a kengyeleket, a kocsi közepére áll, és a lovak erejét ismerve hajt; ezért útnak indulhat és messzire juthat. Az erőt megőrizve jöhet-mehet kénye-kedve szerint. Ez az igazi művészet.

Az erővel bírók alkotják az uralkodó kocsiját, a nagy vezetők az uralkodó paripái. Az uralkodó ne hagyja el a biztonságot nyújtó kocsit, kezéből ne engedje ki lovainak gyeplőjét. A fegyelmezetlen lovakat még a legkiválóbb kocsis sem képes megfékezni; ha az uralkodó és a vezetők nincsenek összhangban, akkor még egy bölcs sem tud rendet teremteni.

Aki az Utat választja vezetőjéül, az leggyengébb képességeiből is hatalmas tudást fejleszthet. Ha elmondod az embereknek kötelességeiket, akkor véget vethetsz az árulásoknak. Dolgokkal szembesülve figyeled azok változását, eseményekkel szembekerülve helyesen cselekszel. Így béke lesz a szomszédságban és rend lesz az országban. Ha nem követsz bizonytalan útmutatásokat, akkor eléred a természetes, szabad Utat; tízezer dologba foghatsz, és egyben sem leszel sikertelen.”

* 158

Lao-ce mondta:

„Az Út gyakorlása röviden az, hogy nem követsz el tévedéseket: elkerülöd őket, mielőtt még megtörténhetnének. Az önteltség nem dicsőség az Úton; kincset az ér, ha nem tudsz rosszat cselekedni.

Ezért mondják: »Ne kívánj meg semmit, mert mindig sóvárogni fogsz. Ne harcolj semmiért, mert folyton küszködni fogsz.« Így az emberek vágyai kihunynak, és az egyenes Út járható lesz. Akiknek több van, mint elég, azok mértéket tartva időben álljanak le; akiknek kevesebb van, mint elég, azok kapják meg, amire szükségük van. Így az egész világ eggyé válhat.

Ha csak a bíráló és dicsőítő szavakat hallod meg, és ezért nem tudsz arra figyelni, amit az emberek tesznek, akkor furcsa művészetek jönnek létre, miközben a közönséges ügyek nem haladnak. Ha érdemek és erőfeszítések megvizsgálása helyett csoportok szavára hallgatsz, akkor ugyanezt éred el. Az országban az emberi erkölcsök romlani kezdenek, miközben az uralkodói udvarban a sikeres vezetők egymással vitáznak.

Aki ismeri az Utat, az másokat vezethet rajta, aki nem ismeri, azt mások vezetik orránál fogva.”

* 159

Lao-ce mondta:

„Vannak szabályai egy ország vezetésének, de az alap mindig az emberek érdekeinek szem előtt tartása; vannak módszerei az elvek kihirdetésének, de ezt mindig megvalósításuknak kell megelőznie. Ha szem előtt tartod az emberek érdekeit, akkor nem kell hagyományokra támaszkodnod; ha meg tudod valósítani az elveket, akkor nem kell szokásokhoz kötődnöd.

Ezért a bölcsek törvényeit a kor szabja meg, viselkedésüket a szokások alakítják. Ruháik és eszközeik céljaik elérését segítik, törvényeik és intézkedéseik mindegyike a gyakorlatiasságra épül. Az ősihez való feltételek nélküli kötődés nem helyes magatartás; a szokások követése nem nevezhető kiváló választásnak.

Jobb az ősi királyok szavaira hallgatni, mint könyveikre hivatkozni; jobb eljutni savaik forrásához, mint pusztán szavaikat hallani. Aki eljut szavaik forrásához ráébred, hogy azt szavak le nem írhatják. Ezért a szavakba fogható út nem az örök Út; a szavakból álló név nem az örök név.

Az Út olyan, mint egy dob: a bölcsek hozzá hangolódnak, de ezután nem változtatnak a hangoláson. A világi ügyek olyanok, mint a húros hangszerek: ha használhatatlanná válnak, visszakerülnek készítőjükhöz. A törvények, a szokások, a szertartások és a zene a rend segítői, de nem annak megteremtői. Ezért az Útról közönséges tudósokkal nem lehet társalogni, mert ők a hagyományostól várják a megvilágosodást, és szokások rabjai.”

* 160

Lao-ce mondta:

„Melyek a világ örök törvényei? Alkalmazkodj a korhoz, keresd a jószívűség igaz formáit, légy összhangban Éggel és Földdel, és értsd a szellemek és kísértetek világát. Így képes leszel helyesen uralkodni.

Az ősi időkben a Három Tiszteletreméltó nem használt szabályokat és elveket, az emberek mégis követték őket. Az Öt Nemesnek voltak szabályaik és elveik, de nem alkalmaztak büntetéseket. A Hszia-dinasztia Jü nevű királya sohasem szegte meg szavát, a Csou-dinasztia emberei fogadalmakat tettek. A későbbi korokban ezek a kincsek elvesztek, az alacsony származásúakat megvetették, a nyereségvágy egyre nőtt, miközben a szégyenérzet egyre csökkent.

Ezért a törvényeket és intézkedéseket az emberek erkölcsiéhez kell igazítani; az eszközöket és gépeket a kor változásainak megfelelően kell megválasztani. Aki szabályokat követ, azt nem lehet felhasználni egy új vállalkozásban; aki szertartások rabja, az nem tud megváltozni. Mielőtt az

Út a tettekben tükröződne, az emberek értelmét kell felfényesíteni és tanulásukat kell megtisztítani.

Aki ismeri a törvények forrását, az a korhoz igazítja őket. Aki nem ismeri a rendhez vezető ösvények kiindulópontját, az hiába járja ezeket az ösvényeket, végül mindig a káoszba érkezik. A mai időkben a tudósok munkájukat megszokásból végzik: könyvet tartanak kezükben, és nyelvtani hibákat keresgélnek. Így akarnak rendet teremteni az országban. Ez ragaszkodás egy olyan módszerhez, amely még senkin sem segített; olyan ez, mintha szögletes dugóval akarnál egy kerek lyukat betömni: nehéz megtalálni a megfelelő helyzetet.

Bölcsesség nélkül nem lehet feléleszteni a haldoklókat, nem lehet rendet teremteni a káoszban. Ami a múlt elemzését és az ősök magasztalását illeti, arra akad elég tudatlan ember. Ezért a bölcs nem tartja be azt a törvényt, amelynek semmi haszna nincsen; nem hallgat olyan szóra, amely nem az Utat mutatja. □h

* 161

Wen-ce megkérdezte: „Mi a törvény alapja?”

Lao-ce így felelt: „A törvény az igazságosságból születik, az igazságosság abból ered, ami az embereknek megfelelő, ez pedig az, ami összhangban van az emberek elméjével.

A törvény nem az Égből száll alá, s nem is a Földből emelkedik fel. Úgy jött létre, hogy az emberek felismerték hibáikat, és azok kijavítását keresték. Ha megtalálod a gyökereket, akkor nem veszel el az ágak között; ha ismered a lényegest, akkor kétség nem ingathat meg.

Aki önmagában hordozza, az nem tagadja meg másoktól, aki nem hordozza magában, az a körülményeket hibáztatja emiatt. Amit az alacsony rangúak létrehoznak, azt a magas rangúaknak nem szabad semmibe venniük; ami az egyszerű ember számára tilos, azt a kiváltságosok se tegyék meg.

Ha az emberek vezetői törvényeket hoznak, akkor előbb önmagukra alkalmazzák azokat. Így vizsgálhatják meg használhatóságukat. Ha egy törvény a vezetők esetében működik, akkor a nép szívesen fogja betartani azt.

A törvény az az országnak, ami mesterembernek a függőn. Az emberek vezetői a törvényhez igazodnak, mivel az elfogadott szabályok gátat emelnek a szabálytalanságoknak. Aki betartja a törvényt, azt megjutalmazzák, aki megszegi a törvényt, azt megbüntetik. Még a gazdag és nemes emberek jutalmát sem szabad csökkenteni, még a szegény és

névtelen emberek büntetését sem szabad szigorítani. A törvénszegőt késedelem nélkül meg kell büntetni még akkor is, ha jó ember; a törvénytisztelőt ártatlannak kell tartani akkor is, ha semmirekellő. Ez a módja a pártatlanság gyakorlásának, a személyes érdekek mellőzésének.

A régi időkben a hivatalnokokat azért alkalmazták, hogy visszafogják az önző embereket, a vezetők feladata pedig az volt, hogy a hivatalnokokat irányítsák, és megakadályozzák azok önféjű cselekedeteit. A törvény és az Út tudománya eszközök a vezetők irányítására. Ezekkel az eszközökkel megakadályozható, hogy önkényes döntések szülessenek. Ha az emberek önmagukkal szemben nem elnézőek, akkor az Út érvényesül és az értelem uralkodik.

Ezért a nem-cselekvéssel térj vissza az egyszerűséghez.

A nem-cselekvés nem tétlenség; azt jelenti, hogy az áramlásba olvadsz.”

* 162

Lao-ce mondta:

„A bölcsen jutalmazó sok biztatást nyújt kevés kiadással; a bölcsen büntető enyhe büntetéssel akadályozza meg az árulást. Aki ügyesen ad, azt jótékonynak tartják, még ha keveset ad is; aki ügyesen vesz el, arra nem neheztelnek, még ha gazdag is.

A jót segítő bölcs arra támaszkodik, amit az emberek szeretnek, a rosszat megakadályozó bölcs arra épít, amit az emberek kerülnek. Ha egyetlen embert jutalmaz meg, mindenki kedveli őt, ha egyetlen embert büntet meg, mindenki retteg tőle.

Ezért aki helyesen jutalmaz, az nem kincseket ad, aki helyesen büntet, az nem ítélkezik önkényesen. Mondják, hogy amit a bölcs megtart magának, az nagyon kevés, de amit ural, az mérhetetlenül hatalmas.”

* 163

Lao-ce mondta:

„A vezetők feladata, hogy megvitassák, mi a helyes, és eszerint intézkedjenek, hogy a dolgok megvalósításában élen járjanak, hogy megőrizték helyüket, hogy tisztán lássák saját szerepüket, és ezáltal alapozzák meg a sikert.

Amikor az uralkodó és a vezetők külön ösvényeken járnak, akkor rend van az országban, ha egy ösvényt követnek, a rend felborul. Ha mindegyikük megtalálja a neki megfelelőt, és egyikük sem menekül el a

felelősség elől, akkor együttműködésük mindenkinek hasznára válik.

A gallyak nem lehetnek nagyobbak a fa törzsénél, az ágak nem lehetnek erősebbek a gyökereknél. Ez azt jelenti, hogy a könnyű és a nehéz, a nagy és a kicsi egymást szabályozhatja.

Ami azokat illeti, akiknek valódi hatalom van kezükben: amit fognak, az nagyon kicsi, de befolyása óriási; amit megtartanak nagyon kevés, de amin uralkodnak, az végtelen. Egy óriási fa elég erős ahhoz, hogy megtartsa egy hatalmas házat; egy apró zár eldöntheti, hogy be tudsz-e lépni az ajtón, mert helyzete döntő.

Ha a törvények olyanok, hogy akik betartják őket haszonhoz jutnak, akik viszont ellenük tesznek, azok bajba kerülnek, akkor minden ember meghallja és megszívleli azokat. A törvények kihirdetését és a büntetések végrehajtását a tömegek teszik lehetővé. Az igazságosak nem segíthetnek az ország minden egyes lakóján, de ha egynek segítenek, akkor mindenki követi őket. Az erőszakosak nem árthatnak az ország minden lakójának, de ha egynek ártnak, akkor mindenki fellázad ellenük.

Ezért érdemes tudni, hogy mit szabad és mit nem szabad megtenni; hogy mit kell elvetni és mit kell megtartani.”

* 164

Lao-ce mondta:

„A bölcsek hátralépnek egy hüvelyknyit, hogy egy lánnyal jussanak előrébb; kis dolgokat intéznek el, hogy a nagy dolgokban kiválóak lehessenek. Így irányítják az embereket. Ha az uralkodó úgy alkot véleményt a vezetőkről, hogy csak jelentéktelen eredményeiket keresi, és nem veszi figyelembe legfőbb teljesítményeiket, akkor ezzel azt éri el, hogy elveszíti a bölcs embereket.

Ha az emberekben fényes az erény, akkor senki sem kérdezősködik dolgaik részletei felől; ha az emberekről csak dicsérő szavakkal lehet beszélni, akkor senki sem kifogásolja apróbb ügyeiket. Minden embernek vannak hiányosságai. Ha a lényeges dolgokat elvégzik, akkor hiába ejtenek apróbb hibákat, senki sem bírálhatja tetteiket. Ha lényeges dolgokban hibáznak, akkor tetteikre nem érdemes odafigyelni, még ha azok jól ismert szokások is.

Ezért aki kicsinyes, az nem ér el semmi említésre méltót; aki a dolgokat ócsárolja, az nem képes vezetni a tömegeket. A nagy test ízületei eltávolodnak egymástól; ha az elvárások növekednek, a megbecsülés egyre távolabbra kerül. Ez a vezetők megítélésének helyes módja.”

* 165

Lao-ce mondta:

„A történelem során még nem akadt olyan ember, aki tökéletes életet élt volna. Ezért a vezetők nem várják el, hogy az emberek tökéletesek legyenek. Határozottak, de nem kegyetlenek, őszinték, de nem sértők, közvetlenek, de nem tolakodóak, kiválóak, de nem büszkék.

Ami az Utat és az erényt illeti: a régi idők királyai nem arra használták hatalmukat, hogy mindenkitől mindent megköveteljenek. Az Úton járva tökéletesítették magukat és nem nyomtak el másokat: ezért mindenki nagyra becsülte őket. Aki az Úton járva tökéletesíti magát, az minden gondjától megszabadul.

Még a Hszia-dinasztia koronaékszerei sem voltak tökéletesek, még a teliholdhoz hasonlatos igazgyöngy sem makulátlanul tiszta, s mégis mindenki kincsként tiszteli őket, mert egyetlen apró hiba nem homályosítja el tündöklő szépségüket. Ha az emberek erejéről megfedkezve csak hiányosságaikra figyelsz, és így akarsz jó embereket találni a világban, akkor aligha jársz majd sikerrel.

Ha közönséges emberek találkoznak egy alacsony rangú emberrel, akinek munkája is megalázó, akkor nem tudják megállapítani, milyen kiváló annak az embernek a módszere. Ezért az emberek megítélésének módja a következő: ha rangjuk magas vizsgálj meg, mit támogatnak; ha jólétben élnek figyelj meg, mit adnak; ha nyomorban élnek arra figyelj, amit elfogadnak; ha rangjuk alacsony, vizsgálj meg tetteiket. Ha tudod, milyen nehézségek nyugtalanítják őket, akkor képet kapsz bátorságukról. Tedd vidámmá és boldoggá őket, hogy megvizsgálhasd fegyelmeztségüket. Bízz rájuk pénzt és más javakat, hogy megismerd jóságukat. Érd el, hogy reszkessenek a félelemtől, és felmérheted önuralmukat. Így megismerheted az emberek valódi állapotát.”

* 166

Lao-ce mondta:

„A kiterjedést összehúzóással kell keresni, az egyenességet meghajlítóással kell elérni. A kiváló emberek összehúzódnak egy hüvelyknyit, hogy egy lábnyival nőjenek; meghajlítják a kicsit, hogy kiegyenesítsék a nagyot.

Száz folyó folyhat egymás mellett, de ha egy sem ömlik a tengerbe, akkor nem mélyít völgyet egyik sem a földre; ha az események számtalan irányba haladnak, és nem az egyetlen jót keresik, akkor hiányzik a vezetés.

A jó szavakat megbecsülik, mert az életben felhasználhatók; a jó tetteket nagyra tartják, mert az igazságosságból és a jószívűségből fakadnak. A kiváló emberek tévedései olyanok, mint, a nap- és holdfogyatkozások: nem jelentik a fény halálát.

Ezért a bölcsek nem cselekednek önkényesen, a bátrak nem ölnek önkényesen. Döntsd el, mi a helyes, és tedd azt. Válaszd ki a megfelelőt, és végezd el azt. Ha így cselekszel, akkor feladataidat elvégzed, eredményeidet látva mindenki megbízik benned, és neved még az eljövendő korok is dicsőítik majd.

Ha tudással és képességekkel bírsz, akkor a jószívűsége és az igazságosságra építsd azokat. Ezek az alapok a tudás és a tehetség szilárd, és az alapokkal összhangban gyakorolható. Minden bölcs a jószívűséget és az igazságosságot választja vezetőjéül. Aki ezt a vezetőt követi, azt kiváló embernek hívják, aki ezt a vezetőt semmibe veszi, annak neve alávaló ember. Ha a kiváló emberek meghalnak, hírnevük nem halványul el; ha az alávaló emberek hatalomra jutnak, hibáik nem tűnnek el.

Még a tudatlan ember sem tesz olyat, hogy bal kezében a világ térképét tartva jobbával elvágja saját torkát. A test értékesebb még a világnál is. Aki a háborúk idején vezetőiért vagy rokonaiért indul a halálba, az úgy megy, mintha hazafelé menne. Az igazság értékesebb még a testnél is. Ezért a világtól kapott kincsek a testhez képest értéktelenek; amit a test számára fontosnak tartanak, az jelentéktelen az igazságosság és a jószívűség mellett. Ezért tartják az igazságosságot és a jószívűséget vezetőknél.”

* 167

Lao-ce mondta:

„A tökéletes Út és erény olyan, mint Nap és Hold: mozgásuk irányát egyetlen országban sem lehet megváltoztatni. Ha a kedvelt dolgok nem különböznek az ellenszenvesektől, akkor a bírálathoz vagy az elismerés pusztán megállapodás kérdése. Ha a szándékok és a tettek egy irányba mutatnak, akkor a kudarc vagy a siker bekövetkezése csupán idő kérdése.

Ha egy út a nép igényeit szolgálja, akkor a fáradozásokat siker koronázza. Ha egy cselekedet a korhoz igazodik, akkor a megbecsülés, a hírnév nem várat sokat magára. Ezért aki sikeres és neves, az az emberekkel körültekintően bánik, a korral pedig óvatosan halad. A megfelelő pillanat oly hirtelen érkezik el, hogy nem hagy időt késlekedésre.

A régi időkben aki fegyvereket használt, az nem birtokokra és vagyoni vágyott; célja az volt, hogy a haldoklókat életben tartsa, hogy a rendetlenségben rendet teremtsen, és a népnek ártalmastól megszabaduljon.

Amikor kapzsi emberek zsákmányolták ki az országot az emberek felbolydultak, mert egyikük sem érezte magát biztonságban. A bölcsök előre léptek, hogy a zsarnokokat megdöntsék, a zűrzavarnak véget vessenek és az országnak békét hozzanak. A fejtelenségben rendet, a veszélyből békét teremteni nem tudtak más módszerrel, csak az erőszakosság elfojtásával.

Tanítsd az embereket úgy, hogy megmutatod nekik az Utat; vezesd őket az erény segítségével. Ha nem hallgatnak rád, akkor szabályozd őket erővel és szigorúsággal. Ha még így sem engedelmeskednek, akkor fegyverekkel uralkodj felettük. Az ártatlanokat kivégeztető uralkodó igazságtalan, a férgek legbűzösebbikéhez hasonlítható. Nincs nagyobb csapás, mint személyes vágynak engedve az ország kincseit begyűjteni. Aki enged vágyainak, és ezzel bajt és zűrzavart okoz az egész országban, az a természetes erkölcsöket veszi semmibe.

A vezetés feladata, hogy az erőszaknak és a fejtelenségnek véget vessen. Ha az uralkodó a nép erejét kihasználva banditává válik, az olyan, mintha a tigrisnek szárnyai nőnének. Ki akadályozhatná meg, hogy egy ilyen embertől megszabaduljon a nép?

Aki halakat nevel, az jobban teszi, ha megöli a vidrákat; aki állatokat tart, az löje le a farkasokat. Ami pedig az emberek vezetőit illeti: nekik vajon nem kell-e megszabadulni a ragadozóktól? Ezért van szükség hadseregére.”

* 168

Lao-ce mondta:

„Az ország az Úton jár, ha az uralkodó nem ad ki könyörtelen utasításokat, ha a hivatalok nem zűrzavarosak, ha a tanult emberek nem viselkednek megtévesztően, és ha a kézművesek nem gyakorolnak felesleges, kirívó mesterségeket. A feladatokat fontoskodás nélkül kell kiosztani; az eszközök legyenek tökéletesek, de díszektől mentesek.

A zűrzavaros országban ezek a dolgok máshogy állnak. A túl sokat sürgölődő emberek egymásnak osztják a magas rangokat, az illemmel foglalkozók mesterkéltnél tisztelik egymást. A kocsikat túlon túl felékesítik, a dolgokat túl díszesre festik. Az anyagi gondolkodásúak a nehezen elérhetőért küszködnek, mert azt tartják értékesnek; az írók a szószátyárságot és a bonyolultságot szeretik, mert azt tartják fontosnak. Az álokoskodók hosszasan töprengenek a dolgokon, de döntéseket nem hoznak; így ahelyett, hogy a rendet segítenék, inkább zűrzavart okoznak. A kézművesek ritkaságokat készítenek; dolgokat, amiket évekig tart befejezni,

de semmire sem használhatók.

A földművelési ügyek vezetője, Sen-nung törvénye kimondta, hogy az idősebb férfiaknak a földet kell művelniük, mert különben a világ éhezne, az idősebb nőknek pedig ruhákat kell szőniük, mert különben a világ a hidegtől szenvedne. Ő maga földet szántott, felesége pedig ruhákat szőtt, hogy példát mutassanak a világnak. Az embereket úgy vezették, hogy azok ne a nehezen megszerezhető értékeljék, ne a haszontalan dolgokat becsüljék.

Ezért ha a földművelők nem dolgoznak eleget, akkor nincs miből megélni, ha a szövönők nem dolgoznak, akkor nincs mibe öltözni. Hogy túl sok, vagy túl kevés jut-e valakinek, az csakis önmagától függ. Ha az embereknek van elegendő ételme és ruhája, akkor senki sem lesz becstelen, és az egész országban béke fog uralkodni. A tanultak oktalan játékaik értelmüket veszítik, a hadsereg pedig haszontalanná válik.”

* 169

Lao-ce mondta:

„Az uralkodót módszerei alapján ítélik meg. Ha igazságos, akkor cselekedetei nem a saját fennmaradását, hanem a nyomorgók életben maradását szolgálják. Ezért amikor azt a hírt hallja, hogy egy ellenséges ország uralkodója alattvalóival erőszakosan és kegyetlenül bánik, akkor hadseregeit csatarendbe állítja a határon, és az uralkodót kegyetlenséggel és igazságtalansággal vádolja meg.

Amikor a had átlépi a határt, a hadvezérek ezt az utasítást kapják: »Ne hagyjátok kivágni a fákat, ne engedjétek a sírok kifosztását, a termények elpusztítását, a magtárak felgyújtását, az emberek foglyul ejtését és a háziállatok elrablását.«

A következő utasítás így szól: »Ennek az országnak az uralkodója szembeszállt Éggel és Földdel, megsértette a szellemeket. Ítéletei igazságtalanok és az ártatlanokat mészárolja. A Természetnek kell megbüntetnie őt, mert az emberek ellensége.«

Ahogy a had előrehalad, az igazságtalanok elmenekülnek, az erényesek pedig fellélegeznek. Ha akad olyan ember, népet zaklató bandita, aki szembe mer szállni az Ég Útjával, annak saját keze által kell meghalnia, nemzetségét pedig el kell pusztítani. Aki családjával együtt megadja magát, annak jogában áll otthonát megtartani. Aki falujával együtt adja meg magát, az megtarthatja faluját. Aki megyéjével együtt hódol be, annak meg kell kapnia megyéjét. Aki tartományával együtt adja meg magát, azt tartománya grófjának kell kinevezni.

Az ország elfoglalásának nem az a célja, hogy a népet megváltoztassa. Inkább az uralkodó megdöntésére, a vezetés megváltoztatására, a kiemelkedő nemesek megbecsülésére, a jók és a bölcsök felemelésére, az árvákról és az özvegyekről való gondoskodásra, a szegények és a nyomorgók megsegítésére, a bebörtönzöttek szabadon engedésére és az arra érdemesek megjutalmazására kell törekedni.

Így a parasztok kitarják ajtaikat, és üdvözik a katonákat; ételt adnak nekik, és csak attól rettegnek, hogy azok nem jönnek.

Az igazság seregei a határhoz harc nélkül jutnak el, és megállnak ott; az igazságtalanság seregei öldökölni, vért ontani jönnek. Ezért aki tartományokért harcol, az nem alkalmas uralkodónak; aki csak önmagának akar, az kudarcot vall. Aki másokért fáradozik, azt a tömegek segítik; aki önmagáért cselekszik, azt a tömegek cserbenhagyják. Akit a tömegek segítenek erős lesz, még ha gyenge is; akit a tömegek cserben hagynak elenyészik, még ha hatalmas is.”

* 170

Lao-ce mondta:

„A legkiválóbb igazságosság a nép vezetése, az otthonok békéjének megteremtése, a jószívűség és az igazságosság gyakorlása, a jóság terjesztése és a könyörületesség hirdetése, igazságos törvények alkalmazása, és a helytelen cselekedetek megállítása. A vezetők hűek uralkodójukhoz, a földművelők nem viszálykodnak. A *fenti* és a *lenti* szándékai nem különböznek. A vezetők erejüket egyesítve serénykednek, a tartományok urai a központi hatalomnak engedelmessé válnak, és a vezetés jóságát a négy égtájon mindenki szívében hordozza. Az uralkodói udvar becsületessége az ellenséget már ezer mérföldről megfutamítja és a kiadott utasításoknak az ország minden lakója engedelmessé válik. Ez a legkiválóbb.

Középszerű igazságosság az, amikor az ország hatalmas, a népesség túl nagy, az uralkodó bölcs, a hadvezérek jószágosak, a birodalom gazdag, a hadsereg erős, az ígéreteket betartják, az utasítások világosak, és ha harcra kerül a sor, az ellenség küzdelem nélkül vonul vissza.

A leggyengébb igazságosság az ország vidékeinek ismerete, a tisztátalanságok felismerése, a kegyetlen vezetés hibáinak megértése, és a csapatok csatarendjeinek ellenőrzése. A küzdelmeknek és a sebesüléseknek vége soha nincsen, a vér patakjai ezer mérföldre folynak, a mezőkön pedig mindenfelé holttestek hevernek. Ez a leggyengébb igazságosság.

Egy hadsereg győzelme vagy veresége csak a vezetésen múlik. Ha a vezetés féken tartja az embereket, a vezetők pedig hűek uralkodójukhoz,

akkor a hadsereg erős. Ha az emberek uralják a vezetést, a vezetők pedig az uralkodó ellen láznak, akkor a hadsereg gyenge.

Ha az igazságosság minden embert megérint, akkor az egész ország békében és jólétben él. A tárgyalások eredményei még a bölcsék és jószágosak szívét is megörvendeztetik, a tervek és az elvek pedig különbséget tesznek fontos és jelentéktelen ügyek között. Ez a legkiválóbb igazságosság ösvénye.”

* 171

Lao-ce mondta:

„Egy ország akkor erős, ha az emberek nem félnek a haláltól, a halálba az igazságért hajlandók menni, az igazság érvényre jutását pedig a hatalom teszi lehetővé. Ezért úgy irányítsd az embereket, hogy oktatód őket; úgy tedd egyenlővé őket, hogy fegyvert adsz kezükbe. Ekkor biztos lehetsz benne, hogy győzni fognak. A hatalom és az igazságosság együttes gyakorlását biztos erőnek nevezhetjük. Ha kardok villannak és nyílveszők röpködnek, akkor az emberek csak úgy hajlandók részt venni a csatában, ha biztosak a jutalomban és ismerik a büntetéseket.

Ha az uralkodó a vezetőket saját gyermekeinek tekinti, akkor a vezetők úgy dolgoznak uralkodójukért, mintha apjukért dolgoznának. Ha az uralkodó a vezetőket saját testvéröccseinek tekinti, akkor a vezetők úgy néznek fel az uralkodóra, mint saját bátyjukra. Az uralkodó, aki gyermekeinek tartja a vezetőket, biztosan uralkodni fog a négy tengeren. Ha a vezetők úgy dolgoznak az uralkodóért, mintha saját apjukért dolgoznának, akkor biztosan fogják vezetni az országot. Ha az uralkodó úgy becsüli a vezetőket, mint saját testvéröccseit, akkor azok készek akár meghalni is érte. Ha a vezetők úgy dolgoznak az uralkodóért, mint saját testvérbátyjukért, akkor a bajban készek életüket áldozni érte. Ezért nem tanácsos olyan hadsereggel szembeszállni, mely apákból, fiakból és édestestvérekből áll.

Az igazságos uralkodó a vezetőket oktatja, hogy az erényt tökéletesítse bennük, a világban pedig véget vet a gonosz cselekedeteknek, hogy mindenki láthassa hatalmát. Észreveszi emberei fáradtságát vagy kipihenségét, ezért tudja, hogy azok éhesek vagy jóllakottak-e. Ha eljön az ütközet napja, és az emberek úgy indulnak a halálba, mintha haza mennének, akkor ez egyedül a hozzájuk való jószág eredménye.”

* 172

Lao-ce mondta:

„A régi idők igaz emberei jint és jangot lélegeztek. Minden élő békés egyetértésben élt velük és felnézett erényükre. Azokban az időkben a vezetők titokban vezettek és sürgés nélkül tették egyszerűvé az embereket. A tiszta egyszerűség még nem veszett el, ezért a tízezer lény teljes nyugalomban, gondok nélkül élt.

Később azonban az emberek eltorzultak. Fu Hszi idejére a célok már zavarossá váltak. Az emberek megfélemltek ártatlan elméjükről, és tudatosan próbálták megérteni a Világot. Erényeik nem egyesítettek, hanem összetettek voltak.

Sen-nung és Huang Ti naptárakat készített, hogy mindent jinhez és janghoz igazítson. Az ő idejükben az embereknek egyenesen kellett járniuk. Folyton csak elmélkedtek, és szemeiket sem hunyhatták le, füleiket sem zárhatták be. Ezért fegyelmezettek voltak, de az összhangot nem ismerték.

Később, a Sang-jin dinasztia idején az emberek kezdtek örömet találni érzeik kielégítésében és dolgok után sóvárogtak, értelmüket pedig külsőségek ragadták magukkal. Az igazi élet megszűnt létezni.

A Csou-dinasztia alatt a tisztaságot bemocskoltuk, az egyszerűséget elvesztettük, és eltértünk az Úttól, hogy mesterként dolgokat csináljunk és veszélyes képességeket fejlesszünk ki. A fondorlatosság és a család hatalmassá nőtt, a cinikus tudósok pedig bölcseknek akarnak látszani. Hibás bírálatokkal félemlítik meg a tömegeket, a költészet és az írás pedig csak a hírnév és a tisztelet megszerzését szolgálja. Az emberek arra használják tudásukat és fortélyait, hogy mások fölé emelkedjenek, hogy elismertek legyenek, és így mindenki megfélemledik a lényegesről, az örök forrásról. Ezért vannak olyanok, akik elveszítik természetes életüket. Ez az eltorzulás lassú folyamat, amely igen régen kezdődött.

Ezért a tökéletes emberek úgy tanulnak, hogy alaptermészetüket visszavezetik a nemléthez, elméjüket pedig a határtalan térben szárnyaltatják. A világi emberek, ha tanulnak, mellőzik a bennük rejlő erényeket, és eltorzítják alaptermészetüket. Állandóan egészségük miatt aggódnak, a hírnevet és a megbecsülést pedig erőszakos tettekkel és szélsőséges okoskodással akarják kivívni. Ez az, amit a tökéletes emberek messze elkerülnek.

Ami a mélyben rejlő erényt elhomályosítja, az az önteltség; ami az alaptermészetet eltorzítja, az saját, vibráló fényének elfojtása. A tökéletes ember megbizonyosodik élet és halál jelentéséről, látja a dicsőség és a szégyen útjait. Ha az egész világ dicsófti, akkor sem merész; ha az egész világ korholja, akkor sem torpan meg. Ismeri a legvégső Út titkát.”

* 173

Lao-ce mondta:

„Az ősi uralkodóknak nem volt koronájuk. Erényük éltetett, nem ölt; adott, és nem kizsákmányolt. A világot nem igázták le, erényükre ezért mindenki felfigyelt.

Azokban az időkben jin és jang egyensúlyban volt, ezért a tízezer lény békében fejlődött. Felnyújtott kezekkel megérinthetted a madarak fészkeit, az erdőben vadakkal futhattál versenyt.

Amikor az összhang felborult, a madarak, a vadak, a bogarak és a hullók mind veszélyessé váltak az emberre. Az emberek ezért vasat olvasztottak és pengéket edzettek, hogy megóvják magukat.

Ha egy ember szorult helyzetbe kerül, akkor eszközöket keres, amikkel a bajtól megmenekülhet. Elővigyázatosnak kell lennie, mert gondjai vannak. Minden esetben arra használja tudását, hogy a szerinte károsító megszabaduljon és a szerinte előnyösöt kövesse.

A szabályokat nem szabad vakon követni; a szerszámok és a gépek a korhoz igazodjanak. Ez az oka annak, hogy a régi királyok változtattak a törvényeken. Ezért mondják: »A dolgokat elnevezheted, de nem adhatsz nekik örök neveket.«

Az Öt Nemes különféle ösvényeken járt, erényük mégis eljutott az ország minden szegletébe. A Három Király nem egyformán cselekedett, de jóhíruket megőrizte a világ. Azért van ez így, mert mindegyikük a korhoz alkalmazkodott. Olyan ez, mint amikor egy kiváló zenész lantot hangol: nem számítgatva, okoskodva mozgatja a hangolókat, a húrok mégis tisztá hangokat adnak.

Aki magában hordozza a zene érzéseit, az képes dalokat írni; akit a középpontban állva a lényeges irányít és aki ismeri a szabályok használatát, az képes embereket kormányozni. Ezért az igazi vezetők félreteszik a régi királyok törvényeit, ha azok már nem használhatók, és a későbbi korok példáit követik, amennyiben azok helyesek. Ezért a szertartások és a zene bölcs mesterei nem voltak a szertartások és a zene rabszolgái. Uralkodtak dolgokon, de nem a dolgok uralkodtak rajtuk. Irányították a törvényeket, de nem a törvények irányították őket. Ezért mondják: »A szavakkal megmutatható út nem örök Út.«

* 174

Lao-ce mondta:

„A régi idők bölcs királyai példát az Égben lakókról vettek, mértéket a

Földtől kaptak, törvényeik pedig az emberekből fakadtak. Jint és jangot a négy évszakhoz igazodva hangolták össze. Ismerték az ország földjeit, azok termékenységet és magasságát, ezért úgy irányíthatták az embereket, hogy mindenkinek jutott kincs bőségben. A nép nem rettegett éhségtől, hidegtől és betegségektől.

Rendezték a viselkedési szokásokat, megalkották a szertartások és a zene gyakorlásának szabályait, és gyakorolták az igazságosságot és jószívűséget, hogy az emberek a helyeset tartsák becsesnek. Különböző osztályokba sorolták az embereket, de a szülők-gyermekek kapcsolatát tartották a legfontosabbnak: így hoztak létre családokat. A hangok tisztaságára és hamisságára építve a vezetőknek azt a feladatot adták, hogy teremtsenek társadalmakat. Az évszakok kezdetét és végét megvizsgálva meghatározták a különbséget fiatalok és idősek között: így hoztak létre hivatalokat. Az országot kisebb részekre osztva megalkották a jól kormányozható tartományokat. Oktatóközpontokat alapítottak, ahol mindezeket a tudományokat tanították. Ezek a vezetés alapjai. Ha elérik az Utat támogatják őket, ha nem érik el cserbenhagyják őket.

Még nem akadt olyan dolog, ami folyton feszült és sohasem pattant el, ami folyton erősödött és sohasem gyengült el. Csak a bölcssek képesek elgyengülés nélkül erősödni.

A bölcssek kezdetben azért írtak dalokat, hogy kiteljesítsék a szellemet, hogy a kicsapongásoknak véget vessenek, hogy az Ég akaratának eleget tegyenek. Később a zene elkorcsosult, eltért ezektől az ösvényektől, erkölcstelen és indulatos lett, és eredeti célját sohasem érte el. Ezek a változások a későbbi nemzedékekre is hatottak, néha olyan mértékben, hogy egész országok pusztultak el emiatt.

Az írás kezdetben a hivatalos ügyek intézését szolgálta. Használhatták az együgyűek, hogy ne felejtssenek el bizonyos dolgokat, és használhatták az okosak, hogy eseményeket rögzítsenek általa. Amikor az írás elfajult, alattomos hazugságok lejegyzésére használták, amelyek alapján a bűnösök szabadok maradhattak, míg az ártatlanokat ki lehetett végezni.

Az első parkokat síremlékek és kegyhelyek számára alakították ki. Néhány katonát és szolgát bíztak meg azzal, hogy örök és vezetők legyenek. Amikor ezek elfajzottak, az embereket kezdték üldözni és ijesztgetni, így merítve ki azok erejét.

A bölcs uralkodó igazságosan dönt és irányít. A hivatalokban okos és jó emberek serénykednek, az ügyes és tehetséges emberek pedig szorgosan dolgoznak. A javakat a népnek adományozzák; a vezetés jótéteményei minden embert segítenek. Amikor a vezetés elkorcsosul, akkor a különféle csoportok csak saját cimboráikat támogatják, a közös célok helyett csak sajátjaikért küzdenek.

A kívülállók és a bennfentesek egymást buktatják meg, árulók és csalók jutnak hatalomhoz, az okosak és a jók pedig elbujdosnak.

A Világ Útja a határt elérve visszafordul; a gyarapodás elfogyáshoz vezet. Ezért a bölcs a romlás ellenszerét a rendszer megváltoztatásában találja meg. Amint befejezett valamit, új dologhoz kezd. Ha kiegyensúlyozott, akkor teljes, ha önkényes, akkor hiányos.

A bölcs Útja szerint a szerénység, az igazságosság és a lelkiismeretesség gyakorlása nélkül nincs élet. A szerénytelen embereket nem lehet kormányozni, az igazságtalan és lelkiismeretlen embereket törvényekkel nem lehet megfékezni. A hálátlanokat ki lehet végezni, de nem azért, hogy az embereket hálássá tegyék ezzel. A tolvajokat meg lehet büntetni, de ezzel az embereket nem lehet tisztességesse tenni.

A bölcs király megmutatja az embereknek a helyes és a helytelen, és elmarasztalás vagy dicséret segítségével vezeti őket. A jószívűeket pártfogolja és segíti, a gonoszakat megveti és kiközösíti. Büntetésekre így nincs szükség, inkább az igazságosságot és a szerénységet gyakorolják, a feladatokat pedig az okosakra és erényesekre bízják.

Akinek tudása tízezer másik emberét is felülmúlja, azt rendkívüli embernek tartják. Akinek tudása túlszáz ezer emberén, azt kitűnő embernek hívják. Akinek tudása száz másik ember tudásával is felér, azt nagyszerű embernek nevezik. Akinek tudása tíz emberét múlja felül, annak neve említésre méltó ember.

A rendkívüli ember megérti Ég és Föld Útját, ismeri az emberi érzéseket, elég nemesszívű ahhoz, hogy tömegeket vezessen, elég jószágos ahhoz, hogy a távoliak miatt aggódjon, és elég okos ahhoz, hogy ismerje a módszer használatát.

A kitűnő ember erénye elég tiszta ahhoz, hogy oktasson és vezessen, kísérete elég nagy ahhoz, hogy az igazságra támaszkodhasson; elég szavahihető ahhoz, hogy megnyerje a tömegeket, és eléggé tisztánlátó ahhoz, hogy hallgasson a vezetők szavaira.

A nagyszerű ember viselkedése példának tekinthető, tudása eloszlatja a kételyeket; megbízható, mert betartja szavát, tisztességes, mert megosztja javait másokkal; cselekedeteit példának tekintik, szavait pedig útmutatásnak veszik.

Az említésre méltó ember nem hagyja abba munkáját, igazságos, hajlandó a nehézségekkel szembenézni, és nem ragadja meg az előnyöset, amint észreveszi azt.

Ha a rendkívüli, a kitűnő, a nagyszerű és az említésre méltó emberek mindegyike saját képességeinek megfelelően végzi el feladatát, ha a gyökerektől halad az ágak felé és a könnyűt a nehézszel szabályozza, akkor minden cselekedet az uralkodótól indul, a vezetők pedig egymással

összhangban serénykednek. A négy tenger között mindenki egyként gondolkodik, mindenkinek azonos a célja, és az emberek a kapzsiságnak és aljasságnak hátat fordítva a jószívűséget és az igazságosságot gyakorolják. Ez úgy hat az emberekre, mint szél a fűszálakra: mindegyik meghajlik előtte.

Ha azonban a hitványak uralkodnak a jószívűek felett, akkor még a szigorú büntetések sem vethetnek véget az alattomoságnak. A kicsik nem tudják a nagyokat irányítani, a gyengék nem tudják az erőseket alkalmazni. Ilyen a Világ természete. Ezért a bölcsek arra törekednek, hogy a feladatokat az okosak végezzék el, a hitványak pedig saját társaikkal törődjenek. Figyeld meg kiket támogatnak, és tudni fogod, hogy rend lesz-e vagy zűrzavar. Figyeld meg társaikat, és meg tudod majd mondani, hogy melyik az okos és melyik a hitvány.”

* 175

Lao-ce mondta:

„Az illemet szándékosan gyakorló ember az emberi természetet fényesíti és saját érzéseit rendezi. Ha szemei vágynak valamire, a mérték ismerete tartja csak vissza. Szíve elepedhet valami után, de az illem szabályait kell követnie. Viselkedése visszafogott, szabályozott, szerény és alázatos. Zsíros húst nem eszik, bort tisztán nem iszik. Külsőjét szerénnyé teszi és állandóan erényessége miatt aggódik. Szigorúan tartja magát jin és jang harmóniájához és nagy hangsúlyt helyez az érzésekre. Ezért ez az ember egész életében szomorú.

Hogy miért? Mert eltiltja magát azoktól a dolgoktól, amelyekre vágyik, de nem hatol a gyökerekig, vágyai forrásáig. Elzárja magát attól, amit kedvel anélkül, hogy megtudná, miért kedveli azt. Olyan ez, mint amikor vadállatokat kerítenek karámba, de nem zárják rájuk a kaput. Ha meg akarod akadályozni, hogy kitörjenek, akkor egy megáradt folyót akarsz kezeiddel megfékezni. Ezért mondják, hogy ha nyitva tartod szemeid és elvégzed feladataid, attól még nem leszel üdvözült egész életedben.

Az illem elnyomja az érzéseket és elfojtja a vágyakat. A szabályokkal őrizteti magát az ember, s ha szíve megfullad, érzései elsorvadnak, ha teste és természete éhez és szomjazik, még akkor is megálljt parancsol magának, mert ez az illem. Így senki sem élhet teljes életet.

Az illem nem szüntetheti meg az emberek vágyait, csupán elfojthatja azokat. A zene nem akadályozza meg, hogy az emberek örüljenek, csupán gátolja őket ebben. Ha mindenkit megfélemlítesz, és senki sem mer lopni, hogyan érhetne fel ez azzal, amikor az emberek nem vágynak a máséra.

Még a kapzsi embernek sem kell az, amiről tudja, hogy semmi haszna nincsen, még a szerény ember sem utasítja vissza azt, amiről tudja, hogy hasznos.

Ha az emberek elveszítik földjeiket, ha mások keze által hálnak meg, vagy ha az egész világ rajtuk nevet, annak oka mindig a mohóság. Aki tudja, hogy egy legyezőnek télen, vagy egy bőrkabátnak nyáron semmi hasznát sem veszi, annak minden porrá és piszokká válik. Ha forró vízzel akarod megakadályozni egy edény víz forrását, akkor az még jobban fog forni. Aki ismeri a dolog titkát, az egyszerűen leveszi az edényt a tűzről.”

* 176

Lao-ce mondta:

„A lényegessel összhangban cselekedni az Út. Elérni a lényegest az erény. A lényeges elvesztése után a jószívúséget és az igazságosságot kezdik becsülni. A jószívúség és az igazságosság meghatározása után az erényt elfelejtik. A tiszta egyszerűség eltűnésével a jómodor és a zene finomkodóvá válik. A helyes és a helytelen tanításával az embereket tévútra vezetik. Ha az igazgyöngyök és a jádekövek nagy becsben állnak, akkor az egész világ azokért verseng.

Az illem eszköz arra, hogy a nemeseket a közönségesektől megkülönböztessük. Az igazságosság eszköz arra, hogy az emberi kapcsolatokat harmonikussá tegyünk. Az utóbbi időkben az illem az udvarias érintkezést jelenti; akik az igazságosságot gyakorolják, azok adnak és elvesznek. Az uralkodó és a vezetők egymást bírálják emiatt, a rokonok egymással viszálykodnak emiatt. A víz felhalmozódásával olyan teremtmények jelennek meg, amelyek egymást falják fel; a föld felhalmozódásával kannibál állatok születnek. Ha mindenki a jómodort és a zenét imádja, akkor az emberek kétszínűek és ravaszak.

A mai időkben a vezetés nem gyűjtötte össze az élethez szükséges dolgokat. Bemocskolták a világ tisztaságát, tönkretették a világ egyszerűségét, az embereket pedig éhezésre és nyugtalanságra ítélték. Az élet elviselhetetlen lett, mindenki örülteként küszködik. A becsületesség és a bizalom darabokra tört, az emberek elveszítették eredeti természetüket, a törvény és az igazság egymásnak ellentmond, a tettek pedig nem a hasznosat keresik. A szegények és a gazdagok egymást gáncsolják el; a nagy zűrzavarban nem lehet tudni, hogy ki uralkodó és ki szolgál.

Ha több van, mint elég, akkor az emberek meghunyászkodnak, ha kevesebb van, mint elég, akkor versengenek. Ha meghunyászkodnak, kialakul az udvariasság és az igazságosság, ha versengenek, az erőszak és a

fejtelenség uralkodik. Ezért ha a vágyak nőnek, akkor a gondok nem csökkennek; aki gazdag akar lenni, annak a küzdelem sohasem ér véget. Ha az országban rend van, akkor a közönséges emberek becsületesek, vagyon nem csábítja őket. Ha az országban fejtelenség az úr, akkor a vezetők gonoszak, de a törvények nem állítják meg őket.”

* 177

Lao-ce mondta:

„Az elfajult korok uralkodói a hegyeket ásványokért túrták fel, fémeket és drágaköveket bányásztak, kagylókat hasítottak és csiszoltak, bronzot és vasat öntöttek. Ezért semmi sem gyarapodhatott. Vemhes állatok hasát vágták fel, felégették a legelőket, a madarak fészkeit felborították és a tojásokat összetörték. Ezért a fönixek nem ereszkedtek alá, kóborló egyszarvúakat nem lehetett látni. Fákat vágtak ki, hogy házakat építhessenek, erdőket gyűjtöttek fel, hogy mezőkhöz jussanak, a tavakból pedig minden halat kifogtak. Földet hordtak egy rakásra, hogy hegyeken élhessenek, kutakat ástak a földbe, hogy azokból ihassanak. A folyókat kimélyítve víztározókat alkottak; városfalakat építettek, hogy biztonságban érezzék magukat. Állatokat fogtak és zártak be, hogy házasítsák azokat.

Ezért a jin és a jang összezavarodott: a négy évszak sorrendje felborult, viharok és villámok okoztak nagy károkat, jégesők és fagyok pusztítottak. Sok teremtmény pusztult el fiatalon, fák és bokrok száradtak ki nyáron, és még a legnagyobb folyók vize is elapadt. A határok kijelölésével hegyeket, folyókat, völgyeket és szakadékokat osztottak ketté. Az emberek közösségeinek nagyságát gondos számításokkal szabták meg. Védekezésésként gépeket és barikádokat építettek, a különféle rangú emberek megkülönböztetésére pedig más-más színű ruhákat írtak elő. A jószívűekre büntetést mértek ki, a hitványakat pedig megjutalmazták. Így szükség lett a fegyverekre, és a harcok egyre gyakoribbak lettek. Ekkor kezdődött az ártatlanok mészárlása.”

* 178

Lao-ce mondta:

„Ha a nép kezdi elveszíteni az élet lényegét, az olyan, mint amikor a negatív energia feltámad: a vezetés tudatlan, az Utat semmibe veszik, az erény elveszik. Olyan dolgokba fognak, amelyek nincsenek összhangban a Természettel, olyan utasításokat adnak ki, amelyek a négy évszak rendjét

sértik. A nyár és az ősze egyensúlya felborul, az Ég és a Föld erénye kimerül. A trónján ülő uralkodó nyugtalan, a dúsgazdagok elbujdosnak és egy szó sem szólnak, a vezetők pedig az uralkodó elméleteit támogatják még akkor is, ha azok a józan észnek mondanak ellent. Az emberek elhidegülnek rokonaiktól, gonosztevőkkel cimborálnak, és titkos terveik megvalósításáért hízelegni is hajlandók. Egymással versengve törekednek a megdöntött vezetők segítségére és azok fejtetlen tetteit követik, hogy saját céljaikat elérjék.

Ezért a vezetők és a nép szemben állnak egymással, nem hajlandók barátkozni; a rokonok megharagszanak egymásra, és nem élnek együtt. A földeken csak gyom terem, az utcák kihaltak. Az aranylelőhelyeket feldúlják, a drágaköveket mind kibányásszák, a teknősöket páncéljaik miatt befogják és megölik. A jövőmondóknak minden nap akad dolguk; az egész világ meghasonlik. Minden tartomány ura eltérő törvényt hoz és egymásnak ellentmondó szokásokat vesz fel.

Az alapvetőről megfélemlítve kitépik a gyökereket. A büntetőtörvényeket alaposan kidolgozzák, hogy azok kíméletlenek és hibátlanok legyenek; fegyverekkel harcolnak és közönséges embereket ölnek meg, a legtöbbet hidegvérrel.

Hadsereget toboroznak és bajokat okoznak. Városokat támadnak meg és mindent megölnek, amihez hozzáférnek. A vezetőket megbuktatják, a biztonságban lévőket veszélybe sodorják. Hatalmas harci járműveket és kétszeresen biztonságos óvóhelyeket építenek, hogy a támadó hadakat visszaverhessék, hogy seregeik pusztító hadjáratokra indulhassanak. Ha a félelmetes ellenség ellen indulnak, száz közül csak egy tér vissza. Akik nagy nevet szereznek maguknak, azok megkaparinthatják a bekebelezett területek egy részét, de ennek százezer ember halála az ára, nem is beszélve arról a számtalan gyermegről és idős emberről, akiket az éhség vagy a hideg öl meg.

Ezek után a világon soha nem lehet béke, sohasem térhet vissza az eredeti élet és boldogság. Ezért a lelkiismeretes emberek és a bölcsék előlépnek, hogy a világot az Út erényével támogassák, igazságossággal és jószívűséggel segítsék. Akik a közelükben vannak, azok pártolják bölcsességüket, akik a távolban élnek, erényüket zárják szívükbe. A világ újra egy lesz, az új nemzedékek pedig egymást segítik, hogy az ámulás első nyomaitól megszabaduljanak, hogy a következtetlenséget kiirtsák, hogy a kegyetlen törvényeket eltöröljék. Megszabadulnak a gondokat okozó, kínos kötelességektől, véget vetnek a rémhíreknek és mendemondáknak, meggátolják a viszálykodásokat és oktatják a népet, hogy a tudatlanokat és a művelteket közelebb hozzák egymáshoz. Nem hangsúlyozzák a test és az eszesség fontosságát; így hangolódnak össze az egységes ismeretlennel,

mivel minden ahhoz tér vissza.

Időt még a bölcsek sem teremthetnek; csak annyit tehetnek, hogy elkerülik az idővesztésüket. Ezért nem halnak meg sohasem.”

* 179

Lao-ce mondta:

„Van egy tíz öl mélységű folyó, amely kristálytisza, ezért minden jól látható benne. Nem mélysége és tisztasága fontos, hanem az, hogy egyetlen hal, teknős vagy sikló sem él benne. A gabona nem terem sziklákon; a szarvas nem él kopár hegyeken, mivel nem találna búvóhelyet magának.

Ha az ország vezetésében a szigorúságot aprólékosságnak vélik, ha a kényszerűséget éleselméjűségnek tartják, ha a kegyetlenséget hűségnek nevezik, ha a sok tervet dicsőségnek tartják, akkor ezzel hatalmas pusztítást végeznek.

»Ha a vezetés nem tolakodó, az emberek tiszták, ha a vezetés tolakodó, az emberek elmenekülnek.«”

* 180

Lao-ce mondta:

„Az országot pontos módszerekkel vezesd, a fegyvereket váratlan módszerekkel használd. Mielőtt ellenségeid legyőzéséhez fognál, előbb a vezetés módszereit tedd legyőzhetetlenné. Ha a fegyelmezetlenekkel támadsz a fegyelmezetlenekre, akkor a tüzet tűzzel akarod eloltani, az áradást vízzel akarod megállítani. Ilyen eszközökkel nem tudsz rendet teremteni.

Ahhoz, hogy meglepetést okozzon módszered, valami mást kell alkalmaznod. A dühösek számára a nyugalom váratlan dolog, a zavarodottak számára a fegyelmezettség meglepetés, a nyomorgóknak a jólét meglepetés, a kimerülteknek a pihenés váratlan. Ha a megfelelő összhangot tartva cselekszel – ahogy nyárra ősz jön – bárhová eljuthatsz.

Ezért ha erényeik egyenlőek, akkor a nagyobb sereg győzedelmeskedik a kisebb felett. Ha erőik azonosak, akkor az okosabb küzd le az ostobábbat. Ha egyformán értelmesek, akkor a stratégiát követő győzi le a stratégia nélkülit.”